

ОДБРАНА

Година II ■ Број 8 ■ 15. јануар 2006. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Председник Републике

БОРИС ТАДИЋ НА ЈУГУ СРБИЈЕ

Досије

МАЈОР ШИШИЋ

У ВРТЛОГУ НЕПРАВДЕ

Новинско-издавачки центар

"ВОЈСКА"

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

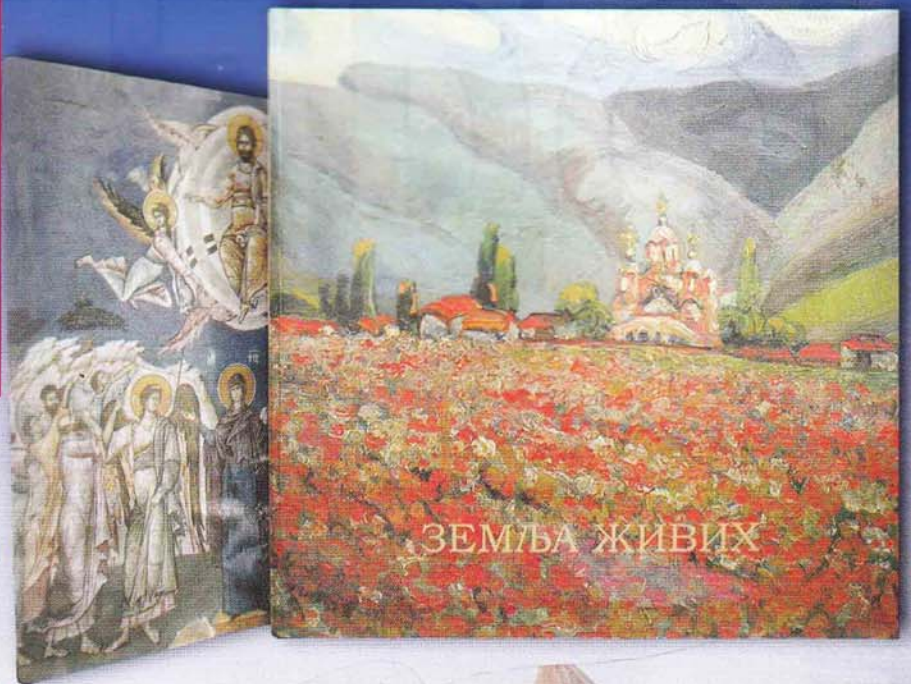
Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање "ЗЕМЉА ЖИВИХ" који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле. Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наруџеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765, телефакс: 011/3201-808. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЏЕНИЦА

Наручујем примерака књиге: "ЗЕМЉА ЖИВИХ"

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 6)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наруџеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају административну забрану (обаразац се добија од НИЦ "Војска") оверену у Војној пошти или предузећу у коме су запослени. Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте

издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
(назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

ПРЕДСЕДНИК СРБИЈЕ БОРИС ТАДИЋ НА БАЗИ "ДОБРОСИН" КОД БУЈАНОВЦА

Држава Србија је поносна што има овакву војску и полицију – рекао је председник Борис Тадић, честитајући новогодишње и божићне празнике припадницима снага безбедности на југу наше републике

ВОЈСКА И ПОЛИЦИЈА СУ ПОНОС ДРЖАВЕ

Припаднике Војске и жандармерије, ангажоване на обезбеђењу административне линије према Косову и Метохији, посетио је 4. јануара председник Републике Србије Борис Тадић. На почетку посете Копненој зони безбедности он је у пратњи начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковника Љубише Јокића боравио у врањској касарни "1.300 каплара", где му је командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ћирковић предочио актуелно стање на терену и безбедносне прилике у КЗБ. Потом је председник Србије посетио војну базу "Добросин" и базу жандармерије код села Вртогош, како би на лицу места сагледао услове у којима живе и раде припадници снага безбедности, ангажовани на том сложеном задатку.

Командант 78. моторизоване бригаде пуковник Милосав Симовић обавестио је председника Србије да је војна база "Добросин" једна од 11 база контејнерског типа на територији општина Прешево, Бујановац и Врање и истакао одличну сарадњу са мултинационалном бригадом "Исток" из састава Кфора и јединицом жандармерије МУП-а Србије у извршавању задатака на терену. Пуковник Симовић изјавио је том приликом да јединица којом командује спроводи мировну операцију, али да је спремна и да одговори свим расположивим средствима на евентуалне терористичке нападе, што су војници и старешине са базе "Добросин" практично демонстрирали високим гостима изводећи вежбу "Ангажова-

ње људства базе у случају терористичког напада на патролу која врши контролу административне линије са Косовом и Метохијом".

Уз честитке, председник Тадић је војницима и старешинама уручио и пригодне поклоне, а припадници 78. моторизоване бригаде председнику су поклонили значку, плакету и амблем јединице.

– Две последње године биле су стабилне у безбедносном смислу – рекао је председник Тадић војницима и старешинама. – Управо зато желим да одам признање вашој команди, вашим старешинама и сваком од вас појединачно за све што сте урадили у претходном периоду да би на овом простору, који је најосетљивији за стабилност државе Србије, данас било мирно и безбедно. Хоћу и да вам захвалим што добро разумете војнички посао и што изузетно тешке и компликоване задатке обављате на прави начин. Наши грађани треба да знају да данас бити војник није лако, да су изазови на овом терену највећи могући и да свако од војника, официра и подофицира, уз друге отежане околности, трпи огромне притиске. Свако од њих обавља посао за добро државе и – то су прави професионалци – нагласио је он.

Председник Тадић се посебно осврнуо на питање материјалног обезбеђења припадника Војске и полиције на југу Србије.

– Знамо да недостају оптичка електронска средства, недовољно је система везе, поправљамо стање заштитне опреме, што је веома важно, али би било добро да средства која имамо за Војску преусмеравамо тамо где су притисци и ризици највећи. Начелник ГШ ВСЦГ је на седници ВСО изашао са предлогом да се сва средства за заштиту преусмере

према Копненој зони безбедности и сматрам да је то честита и логична одлука – рекао је председник Србије.

Поред тога, он је нагласио да заједничко функционисање Војске и полиције, свих осталих безбедносних структура и обавештајних служби јесте основни предуслов да на простору КЗБ буде мирно и стабилно.

– Морамо да покажемо да држава Србија дели европске вредности и да су наше безбедносне снаге оспособљене да на највишем професионалном нивоу сарађују са безбедносним структурама које су под мандатом Уједињених нација. Наша Војска је спремна да преузме најтеже безбедносне изазове, да их обави на задовољство свих грађана и да успостави поверење припадника српског и албанског народа. Наши војници помажу грађанима и локалном становништву и без њих би мештанима било много теже – истакао је он. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ПАРА ЗА "ЦЕПОТИНУ" МОРА БИТИ

– Не постоје никаква оправдања што база у Цепотини није завршена. Стратегијски и безбедносно гледано она је неопходна и ја ћу инсистирати да буде завршена. Новца за тај посао мора да буде – рекао је председник Србије Борис Тадић приликом посете Копненој зони безбедности.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник"
изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе
НИЦ "Војска" је поводом
125 година војне штампе,
24. јануара 2004. године,
одликован орденом Вука Караџића,
другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА"

Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутаковић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић
(дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози),
Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић,
потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
Радојка Маринковић, др Милан Мијалковски,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Поподић, др Светозар Радишић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3201-079; 23-079
Главни и одговорни уредник 3201-809; 23-809
Заменик главног уредника 3201-808; 23-808
Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547
Секретар редакције 3201-078; 23-078
Редакција 3201-810; 23-810; 3201-576; 23-576
Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481
Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443
Маркетинг 3201-765; 23-765
Претплата 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3201-808

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

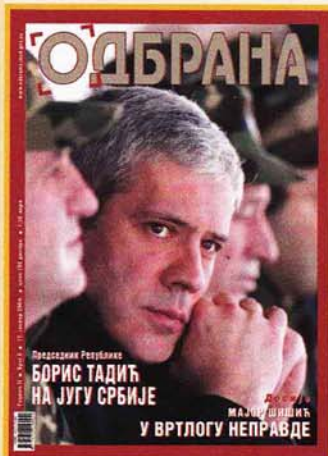
ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

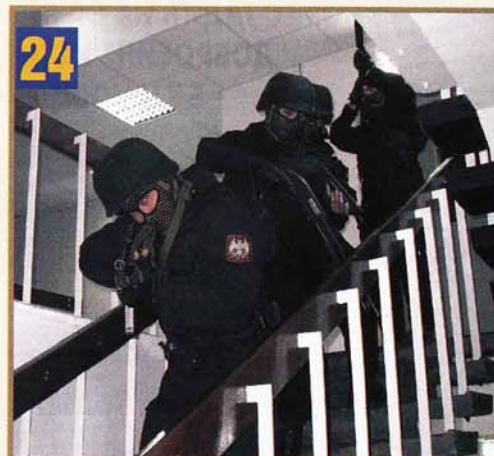
ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Саша ЂОРЂЕВИЋ

САДРЕЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Капетан бојног брода Петар Бошковић, начелник Управе за односе са јавношћу Министарства одбране
ИСТИНА – ЈАВНА И ТАЈНА 8

ОСВРТ

Јавност о Војсци

КАКО ОЧУВАТИ УГЛЕД И ПОВЕРЕЊЕ 13

Капетан Бет Кели Хорин

ОБЈАВИТИ СВОЈУ СТРАНУ ПРИЧЕ 14

ТЕМА

Цивилно служење војног рока у свету и код нас

ДУГ МАРШ КРОЗ ИНСТИТУЦИЈЕ 16

Јавна расправа о Нацрту Закона о демократској и цивилној контроли ВСЦГ

ПОВУЦИ – ПОТЕГНИ 22

ОДБРАНА

72. специјална бригада

СА ДРУГЕ СТРАНЕ СТРАХА 24

Новогодишња ноћ на административној линији са Косовом и Метохијом

НЕЗАБОРАВНА ВОЈНИЧКА ЖУРКА 28

Превенција хемијских акцидената

КАКО ИЗБЕГНИ УДЕС 30

Управљање у ванредним ситуацијама

ОДГОВОР НА РИЗИК 34

У сусрет новом Закону о безбедности саобраћаја

ПО УГЛЕДУ НА ЕВРОПУ 38

ДОСИЈЕ

Мајор Емир Шишић

У ВРТЛОГУ НЕПРАВДЕ 42

ЈАВНОСТ

Феномен јавности (јавног интереса, јавног мњења) представља један од основних елемената демократских односа и могућности да грађанин активно учествује у друштвеним пословима и догађајима. Том феномену поклонили смо највише пажње у овом броју "Одбране". Капетан бојног брода Петар Бошковић, начелник Управе за односе са јавношћу Министарства одбране, у интервјуу за "Одбрану" говори о томе колико је Војска заиста спремна да буде транспарентна, односно отворена за јавност.

Шта се постигло на том плану и како очувати углед и поверење Војске у јавности анализирао је, са друге стране, мр Милорад Тимотић, координатор пројеката у Центру за цивилно-војне односе, у свом осврту на однос јавности према Војсци. Комплексна истраживања те невладине организације, спроведена у претходне две године, показују да је Војска увек на врху лествице националних институција које уживају високо поверење. Бројне афере, политичке контроверзе и ванредни догађаји оставиле су негативне последице и непосредно утицали на пад поверења јавности у Војску, што је, без сумње, захтевало додатне напоре да се негативно кретање заустави како би се традиционално високо поверење у ту институцију одржавало и унапређивало.

Искуства капетана Бет Кели Хорин, начелника Одељења за односе са јавношћу у америчкој воздухопловној бази у Европи, која преносимо у краћем интервјуу, сведоче о томе да се успехом у односима са јавношћу сматра ако смо у медијима успели да објавимо своју страну приче.

Своју страну приче о трагичном догађају приликом обарања хеликоптера Европске заједнице у Хрватској почетком 1992. године испричао је и мајор Емир Шишић пред италијанским Апелационим судом. Казна је ублажена, али неправда није исправљена. Све препреке на путу за његово коначно изручење како би остатак казне одслужио у Србији још нису савладане. Још један Божић, још једну Нову годину његова породица дочекала је без њега, а ми смо отворили досије тог случаја с намером да подржимо настојања државних органа да се он што пре нађе у нашој земљи.

У теми броја зашли смо мало дубље у сагледавање питања цивилног служења војног рока и приговора савести, у свету и код нас, које већ неколико година привлачи велику пажњу јавности. Историјски пресек те појаве модерног света говори да су и земље такозване развијене демократије дуго трагале за оптималним решењем тог проблема. Нигде то није ишло лако, ни на Истоку ни на Западу, тако да не трба да нас чуде и евидентна лутања наших државних институција у регулисању те области.

Пред судом јавности налази се и *Нацрт закон о безбедности у саобраћају*. Многе возаче, посебно оне који су склони да за волан седну под дејством алкохола, то неће обрадовати, а многи су се већ сада веома забринули за будућност својих возачких дозвола. Оно што свакако радује учеснике у саобраћају јесте намера предлагача да се ригорозним мерама коначно стане на пут бахатом и безобзирном понашању несавесних и неодговорних везача на путевима.

У току је и јавна расправа о *Нацрту Закона о демократској и цивилној контроли Војске*. Коментар на страницама "Одбране" мали је допринос критичком сагледавању решења која се нуде с намером да се правни оквир за регулисање те области побољша и да јавност, односно грађани наше земље, преко изабраних представника у Скупштини државне заједнице има што потпунији увид у рад органа и институција Војске. ■

ДРУШТВО

Наркоманија и Војска (2)

ЛЕЧЕЊЕ ИЛИ ПУТ БЕЗ ПОВРАТКА 46

Трансплантација јетре на Војномедицинској академији

ПОКЛОН СРПСКОЈ МЕДИЦИНИ 50

Нови Кривични законик Републике Србије

У САВРЕМЕНОМ РУХУ 54**СВЕТ**

Санитетски тим ВСЦГ у мировној мисији УН у ДР Конго

ГРУПА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ**ВАЗДУХОПЛОВИМА** 56**ТЕХНИКА**

Противминска борба на мору

ПОДВОДНИ РОБОТИ 60

Дужност зове по други пут

ШЕТЊА КРОЗ ВРЕМЕ 64**КУЛТУРА**

Студеничка трифора

ПРИКАЗ ЉУДСКИХ СТРАСТИ 66

Нова изложба у Етнографском музеју

ДАЛЕКА МОДА 68

Почаст америчком војнику Јоку Мештровићу

ХЕРОЈ СА МАРНЕ 71**ФЕЉТОН**

Доктор Родолф Арчибалд Рајс и српски народ 1914-1929.

САБОРАЦ У НАЈТЕЖИМ ДАНИМА 72

Вековна знамења

ОФИЦИРСКА ЕШАРПА 77

Завршена акција избора спортисте године ВСЦГ у 2005.

РЕВИЈА УСПЕХА 80

РЕЧ

Коментаришући платформу политичких субјеката Прешевске долине, којом се тражи територијална и политичка аутономија, председник Србије Борис Тадић је приликом недавне посете Копненој зони безбедности рекао да је то део политичке утакмице.

– У преговорима о будућем статусу Косова и Метохије, простор општина Прешево, Бујановац и Медвеђа инструментализује се тако што се питање безбедности и стабилности на том простору покушава повезати са будућим решењем на Косову и Метохији. Мој одговор је једноставан. Ми ћемо водити преговоре поштујући европске вредности, бринући о грађанима Србије, држави Србији и стабилности читавог Балкана. Не воде се и неће се водити преговори о општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, јер оне нису предмет политичког процеса – рекао је Борис Тадић.

– Безбедносна ситуација у Копненој зони, у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, стабилна је, али непредвидива. Могући су одређени ризици и неконтролисано понашања екстремних група и појединаца, а то би могло да наруши стање које оцењујемо као повољно – рекао је командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић на новогодишњем пријему за новинаре у Команди тог оперативног састава ВСЦГ.

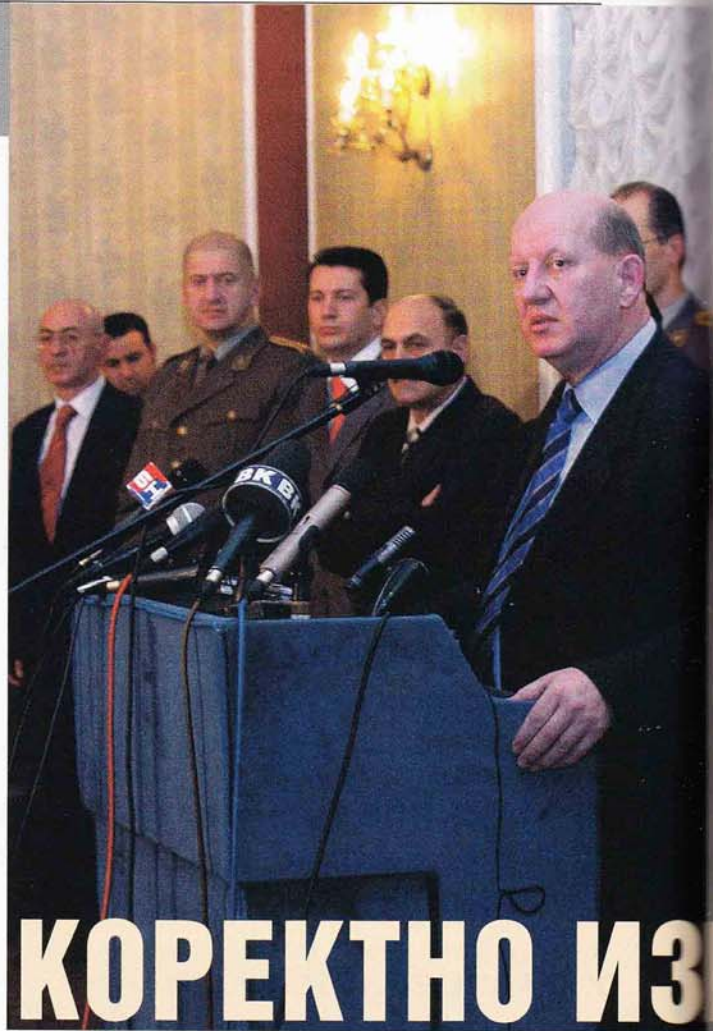
– Изјавиле су се приче испреплетане прошле године да ће Војномедицинска академија бити продата или по деловима распарчана. Година која је за нама оповргла је све те гласине и показала да ВМА није више болница на крају града већ установа на коју здравствени систем земље озбиљно рачуна. Нову 2006. годину дочекујемо са измењеном унутрашњом организацијом, која ће, надамо се, омогућити ефикаснији рад, јер смо је осмислили поштујући најсавременија достигнућа у медицинским наукама – рекао је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић на новогодишњем пријему за новинаре.

– Изјавиле су се приче испреплетане прошле године да ће Војномедицинска академија бити продата или по деловима распарчана. Година која је за нама оповргла је све те гласине и показала да ВМА није више болница на крају града већ установа на коју здравствени систем земље озбиљно рачуна. Нову 2006. годину дочекујемо са измењеном унутрашњом организацијом, која ће, надамо се, омогућити ефикаснији рад, јер смо је осмислили поштујући најсавременија достигнућа у медицинским наукама – рекао је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић на новогодишњем пријему за новинаре.

Сусрет министра одбране са новинарима

На традиционалном децембарском сусрету новинарима су се обратили министар одбране др Зоран Станковић, његов заменик Вукашин Мараш и начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић. Представљени су нови помоћници министра и људи који су дошли на челна места у управама МО.

КОРЕКТНО ИЗ

Нову годину улазимо са дугом од сто милиона евра. Ако имамо у виду да је укупни буџет Министарства одбране око петсто милиона евра, значи да је већ потрошено 20 одсто тих средстава. А то је огroman проблем који морамо да решимо у наредном периоду – рекао је министар одбране Зоран Станковић на традиционалном новогодишњем сусрету са новинарима.

Говорећи о приоритетима у наредном периоду, истакао је важност наставка и много бржег одвијања процеса реформе Војске, који је условљен доношењем значајних докумената – Стратејског прегледа одбране и

Закон о Војсци. Министар је нагласио потребу решавања бројних статусних и материјалних проблема бивших и садашњих припадника Војске, опремања Војске средствима НВО и регулисања свих преузетих обавеза, па и оних међународних, а везаних за хашке оптуженике.

И том приликом поменуо је афере које су биле у жижи јавности током протекле године и нагласио:

– Заузели смо став да све те афере каналишемо према органима правосуђа и тужилаштва и да не дајемо никакве коментаре док они не заврше свој рад. При том, морам

АФЕРЕ НЕ УГРОЖАВАЈУ ВОЈСКУ

Никакве афере не могу озбиљније угрозити функционисање наше оружане силе, јер је реч о институцији највишег степена организованости, која функционише на јасно утврђеним принципима и чије се активности плански спроводе на основу темељитих припрема – рекао је у интервјуу за подгорички Дан начелник Генералштаба Војске СЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић.

– Догађаји које јавност квалификује као афере, логично, не могу позитивно утицати на поправљање имиџа Војске, али ми се са тим морамо суочити. Познато је да су истражни и правосудни процеси већ спроведени. То значи да Војска у тим случајевима других обавеза нема до да сарађује са надлежним органима како би се утврдиле све чињенице и ти случајеви по закону разрешили. Јасно је да је првенствено припадницима Војске у интересу да се што пре утврди и предочи пуна истина о свим аферама, да се утврди ко је и за шта крив, и да се скину оптужбе, које се без потребе адресују на целу Војску, која постављене задатке извршава у складу са својом улогом у одбрамбеном систему и према материјалним могућностима које су обезбеђене – истиче генерал Јокић и додаје да је Војска исцрпила сопствене резерве и нашла се у сложеној ситуацији, из које, без озбиљне и конкретне материјалне подршке надлежних државних органа, тешко може да изађе. ■

ВЕШТАВАЊЕ

да вам кажем да већи број афера које се помињу неће разрешити ни правосудни ни органи тужилаштва, јер су у њих укључени и неки представници Војске који су оптужени пред хашким трибуналом. По Статуту тог суда, тек кад се заврше суђења у Хагу, моћи ће да се наставе истражне радње пред надлежним истражним органима правосуђа.

Станковић је захвалио новинарима за коректно и поштено извештавање, у већини случајева, и нагласио да га посебно радује што су имали критички став према раду Министарства одбране.

– Немојте ни у будуће да нас штедите. Указујте на наше грешке и пропусте, критикујте нас, а ми ћемо се трудити да боље и ефикасније радимо. ■

М. ШВЕДИЋ

ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА МОЈКОВАЧКЕ БИТКЕ

Седмог јануара ове године, на Божић, свечано је обиљежена деведесетогодишњица Мојковачке битке, вођена тог дана 1916. године. Штитећи одступницу Српској војсци која се упутила ка Албанији, битку су водиле јединице Црногорске војске, под командом сердара Јанка Вукотића, против знатно бројније и јаче војске Аустроугарске монархије. На свечаној академији у Центру за културу града Мојковца оживјело је сјећање на те дане.

Свечаности су присуствовали митрополит црногорско-приморски Амфилохије, епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, предсједници политичких партија у Црној Гори, посланици Скупштине СЦГ и Скупштине ЦГ, бројни гости и грађани Мојковца и сусједних градова. ■

С. В.

Нови помоћник министра за политику одбране је Снежана Самарић-Марковић. Рођена је 1966. у Београду, дипломирала на Филолошком факултету, Смер за југословенску и светску књижевност, а предстоји јој да на Факултету драмских уметности у Београду одбрани магистарски рад. Од завршетка студија радила је у позоришту у Лесковцу и Земуну, била је сценариста у маркетиншкој агенцији, књижевни критичар, сарадник за културу и информације и координатор пројекта за стипендије у амбасади Краљевине Норвешке у Београду, а од 2001. до 2005. саветник у амбасади СЦГ у Ослу.

Удата је, има двоје деце. Говори енглески и норвешки језик, а служи се руским.

Помоћник министра за људске ресурсе је Зоран Јефтић. Рођен је у Београду 1959. године, дипломирао на Факултету народне одбране у Београду, а магистрирао 1989. године. Од 1983. до 1985. године је асистент и предавач на Београдском универзитету. Припрема докторску дисертацију о "Безбедносним аспектима прикључења Србије и Црне Горе евроатлантским интеграцијама" на истом факултету. Усавршавао се у области безбедносних студија у Центру за европске студије "Џори Маршал" у Немачкој, Институту за националну одбрану у Паризу, РЕКВИАК-у у Загребу и Центру за демократску контролу оружаних снага у Женеви.

Од 1993. до 1999. био је начелник Одељења цивилне заштите и службе осматрања и обавештавања Републике Србије и у Министарству одбране СРЈ. Између 2000. и 2003. био је водећи истраживач у Управи за политику одбране МО, а од 2003. је начелник Одељења за сарадњу са НАТО-ом у Сектору за политику одбране МО.

Ожењен је, има двоје деце и говори енглески језик.

На дужност секретара Министарства одбране постављена је Милица Влашић-Котуровић. Рођена је у Дубровнику 1952. године, Девету гимназију и Правни факултет завршила је у Београду, а правосудни испит положила је 1994. године. Радила је најпре као правник у Електронској индустрији, а од 1997. до 2005. је руководилац Одсека за кадровске и студијско-аналитичке послове у Министарству правде Републике Србије. Претходне две године била је саветник министра на пословима избора судија и другим кадровским пословима за судове.

Удата је, има једно дете и говори енглески језик.

За начелника Војнообавештајне агенције именован је Веселин Маловић, пуковник др Слободан Марковић начелник је Управе за снабдевање, а пуковник мр Веселин Шпањевић, начелник Управе за инфраструктуру. На дужност начелника Војног кабинета Врховног савета одбране постављен је пуковник Звонимир Пешић.

УНАПРЕЂЕЊА И ПОСТАВЉЕЊА

Врховни савет одбране је на седници одржаној 28. децембра 2005. године донео одлуку о унапређењима и постављењима у Министарству одбране и ВСЦГ.

У чин генерал-потпуковника унапређен је генерал-мајор Младен Ђирковић, а у чин генерал-мајора пуковници Љубиша Диковић, Милош Мандић, Станимир Матијевић, Мирољуб Младеновић, Петар Радојчић, Слободан Тадић, Зоран Милићевић и Миодраг Јевтић.

Професионална војна служба престала је генерал-мајорима Мирољубу Младеновићу, Драгану Живановићу, Милану Станимировићу, Владану Марјановићу, Зорану Милићевићу и Милуну Кокановићу.

На нове дужности у Министарству одбране и Војсци постављени су: генерал-мајор Видосав Ковачевић за начелника Војне академије, пуковник Раде Ђурић за начелника Управе за обавештајно-извиђачке послове, специјална и електронска дејства (Г-2), генерал-мајор Љубиша Диковић за заменика начелника Управе за оперативне послове (Г-3), генерал-мајор Милоје Милетић за начелника Управе за развој, пуковник Драган Катанић за Команданта Ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране, пуковник Небојша Ђукановић за заменика команданта Ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране, пуковник Александар Живковић за заменика команданта Оперативних снага, генерал-мајор Милош Мандић за заменика команданта Новосадског корпуса.

**КАПЕТАН БОЈНОГ БРОДА
ПЕТАР БОШКОВИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ
ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ**

ИСТИНА – ЈАВНА И ТАЈНА

Каква год да је информација, позитивна или негативна, битно је да од нас крене. У противном, она ће бити попуљена на улици, по кулоарима – дорађена, дограђена, непрецизна... Без обзира на то колико су биле негативне афере које су потресале Војску током прошле године, подсетићу вас на то – ми смо их први пустили у јавност. Како је време протичало, ми смо све више стицали поверење медија, тако да нас сада новинари зову да провере неку информацију о Војсци коју су негде добили.

Однос Управе и јавности је двосмеран. У суштини и средишту тог односа је информација, на једном полу је Војска, а на другом јавност. Колико је Војска заиста спремна да буде транспарентна и колико су медији истински заинтересовани за суштинске проблеме са којима се Војска свакодневно сусреће, а не само за афере? Уосталом, колико се променио и профил новинара који прате Војску, што је раније представљало битан проблем у објективном извештавању о тој институцији, и шта је довело до својерсног апсурда да, по мишљењу новинара, институција која је сама по себи затворена, не само код нас него и свуда у свету, има најтранспарентније министарство – само су нека од питања на које смо одговоре потражили од капетана бојног брода Петра Бошковића, начелника Управе за односе са јавношћу Министарства одбране, официра коме је и у опису посла да зна одговоре на оваква и слична новинарска питања.

Управа за односе са јавношћу Министарства одбране формирана је још 2001. године, али је тек с укидањем Управе за морал ГШ ВСЦГ, јануара 2005, постала у правом смислу те речи портпарол Министарства одбране. Годину дана је објективно нека прва округла бројка поводом које се могу сумирати резултати рада. Шта је у том периоду учињено?

– Управа за односе са јавношћу МО је заиста тек с укидањем Управе за морал ГШ ВСЦГ добила своју праву улогу и значај. Треба напоменути да се у то исто време и Генералштаб званично ставља под окриље Министарства одбране, чиме се заокружује систем одбране. До тада су и у области односа са јавношћу функције биле подељене, али је реално већина контаката те врсте ишла преко Управе за морал. За то време Управа за односе са јавношћу МО је, ипак, била у сенци, а велики проблем у њеном раду представљао је и недостатак одговарајућег кадра. Не смемо заборавити ни то да говоримо о времену у коме се тадашњи систем одбране ослањао на државну телевизију, са неколико канала, два-три медија исте провенијенције и пласман у суштини диригованих информација. Информације које су стизале из Војске биле су, жаргоном речено, “бетониране”, без улажења у детаље и погледа на војну стварност из различитих углова. Битно је све то поменути како би наши читаоци могли да упореде општи друштвени оквир односа Војске и јавности у претходном и садашњем периоду. Данас је Војска на својеврсној медијској ветрометини када је о односима са јавношћу реч. Чињеница је да се на том месту нашао и недовољно припремљена. Прописи, захтеви и норме су постојали, али је оквир требало попуњити неком новом енергијом, удахнути му једну другачију професионалност. Недостајала је одговарајућа пракса, Војска није била навикнута да брзо одговара на захтеве новинара, није подразумевала чињеницу да сваки војник има мобилни телефон, да се информација може покупити на улици или у кафићу, да сваки новинар има своју директну везу у Војсци... Страначка политика се сада осликава на изборним функцијама унутар Министарства одбране, што је још једна од битних ствари са којима треба рачунати када говоримо о односима са јавношћу. Војска јесте нестраначка, то је тачно, али ми говоримо о информацијама. Ту је и јачање цивилне контроле над системом одбране, али и повећан захтев јавности за отвореношћу тог система. Све то треба имати у виду да би се разумели услови у којима, ево већ пуну годину дана, интензивно ради Управа за односе са јавношћу Министарства одбране.

Јасно је да су све промене које се дешавају наметнуле и ургентну потребу да се концепт односа са јавношћу Војске рапидно промени, осавремени. Крај године је донео и конкретне показатеље да су учињени велики, прави и значајни кораци.

– Морали смо да радимо на више планова истовремено, а требало је и одредити приоритете. Управу је било нужно редефинисати. Уследиле су нова организација и систематизација, први пут у Управу су уграђени и Одсек за Интернет и Реферат портпарола. Израђени су нови нормативни акти, који перспективно подижу квалитет рада и његову транспарентност и у самој Управи, и у Министарству у целини. За то време одржали смо континуитет рада, јавност је била више него информисана о Војсци, што показују и многобројне анализе. Судајући по једином до сада темељно урађеном истраживању о обавештености јавности о догађајима унутар ВСЦГ – реч је о анализи Центра за цивилно-војне односе, невладине организације, која ради под покровитељством Владе Велике Британије – ситуација се знатно поправила и по брзини добијања информације од МО, и по разноврсности и поузданости информација. Анкетирани новинари истакли су да су сада професионални контакти са Министарством одбране много квалитетнији. Посебно је важна тврдња новинара да никада нису били изложени притисцима у вези са оним што ће објавити о Војсци, нити су, за разлику од колега које прате неке друге секторе, имали “интервенције са врха” поводом садржаја у текстовима. Према истом извору, брзини и обавештености јавности допринело је и то што Управа за односе са јавношћу

сада “брже и директније реагује на потребе новинара и мање инсистира на непотребним формалностима”. Упоредо, наше Одељење за анализу утврдило је да је у 2005. години распон тема о систему одбране био већи него у било којој претходној години, али и да се у последња три месеца године која је за нама бележи тежња ка смањењу броја негативних прилога о систему одбране, уз повећање броја текстова, а међу њима неутралних и позитивних прилога. Када се зна да је Војска велика организација, а самим тим и инертнија, мање склона да се мења, јасно је какав је напор био потребан да се ствари толико измене. Време које је потребно Управи да реагује на новинарске захтеве, са 15 дана свели смо на око седам. Мада се понекад, у зависности од важности информације, реагује и у истом дану, било да је ситуација позитивно или негативно – ургентна. Желимо да тај период сведемо на пет дана, што би било неупоредиво у односу на време реаговања других министарства.

Поменут је рад Одељења за анализу. За ту врсту услуга многа министарства унајмљују агенције.

– То је тачно, и та услуга је изузетно скупа, уколико желите да анализирате штампане и електронске медије, а да не говоримо о посебним, тематским анализама. Једноставном рачуницом дошли смо да става да је неупоредиво боље и јефтиније да имамо људе који су стално запослени на том задатку него да користимо услуге агенција. Наши људи познају систем одбране, одлично се сналазе у мору информација, а посебно добро раде тематске анализе, које ми достављамо комплетном Колегијуму министра одбране. Због свега тога ми и имамо, верујем – најбољу базу података о систему одбране.

Проблем кадра унутар Војске за област односа са јавношћу је такође изражен.

– За овај посао је веома мало школованих официра. Наравно да смо, радећи на неколико упоредних равни, попут реструктурисања Управе, обављања свих управних и извршних функција, посебну пажњу посветили едукацији кадра. Доста тога је урађено, и по дубини и по ширини. Организовани су семинари и курсеви за људе који се послом односа са јавношћу баве дубље у систему одбране и за запослене у Управи који се непосредно баве радом са медијима. Изузетна важност едукације у области односа са јавношћу унутар Војске и у самој Управи налаже нам да се и током ове године, и све док то буде требало, озбиљно бавимо тим послом. Односи са јавношћу нису ствар инстинкта, онога што вам каже пријатељ или чујете да треба да урадите, већ више него призната наука. Тај процес траје дуго и није нимало лак. Припремити неког за наступ у медијима изискује многе вежбе у задатој ситуацији, медија-тренинг. Наши су људи пред камерама вежбали како ће то што треба да саопште и рећи. И то није ништа ново, у другим армијама се знатна средства издвајају за ту врсту припреме. Сетите се само како је доскора соцреализам био препознатљив у јавним наступима припадника Војске. Сада говоримо о дијаметрално супротним стварима.

Баш зато што су то дијаметрално супротне ствари, занимљиво је чути и где су биле највеће препреке у долажењу до овог новог – савременог концепта?

– Највећи проблеми су били у декларативно постојећој свести да је потребно променити однос Војске према јавности. Али дуго се живело у убеђењу да је то лако, да сви то могу... Не заборавите да су код нас сви очас посла председници и селектори... То је оно са чим се боримо. Људи мисле да својим чином и функцијом покривају и овај сегмент, што је велика заблуда. Полако су се ствари мењале у корист суштинског сазревања свести о променама које су на нивоу односа са јавношћу унутар Војске морале да се догоде.

Моје колеге и ја пошли смо од тога да не треба измишљати топлу воду. Ништа не почиње од нас, што је, иначе, уобичајена заблуда нашег менталитета. За обликовање Управе је потребно време, то је процес који траје. Настојали смо да је поставимо по свим важећим правилима, онако како су формиране сличне управе унутар

Партнерства за мир. Потврду да смо и заиста урадили све како треба добили смо и у Бриселу. Били смо у тродневној радној посети Одељењу за јавну дипломатију НАТОа. Примили су нас челни људи, а од њих смо добили подршку за нову структуру и концепцију рада Управе у свим њеним надлежностима. Поштујући неминовност уласка у Партнерство за мир као национални интерес, покушали смо да већ сада, организацијски, пођемо у сусрет тој причи. Да не трошимо снагу и људе на нешто што неће заживети, већ да у старту поставимо ствари на начин који одговара времену што неминовно долази. Брисел је био званична потврда да смо у томе и успели. Ми једноставно нисмо желели да будемо затчени.

Занимљиве су и фазе којима се за само годину дана на хијерархијској лествици унутар МО кретала Управа, што говори у прилог сазревању свести о значају њеног деловања.

– Управа је у јануару прошле године била тек једна од четири управе Сектора за политику одбране МО, да не кажем да је била на четвртном месту. Одатле прелази у Секретаријат као једна од најзначајнијих управа у оквиру Секретаријата, да би сада била на директној вези са министром одбране. Што такође није новина коју смо измислили, већ принцип који постоји у скоро свим сродним управама у свету. Директна веза са топ-менаџментом, односно Колегијумом министра одбране јесте пресудна за добро функционисање Управе за односе са јавношћу. Читав систем полако поприма свој прави облик и почиње на оптималан начин оперативно да функционише.

За побољшање непосредне комуникације са медијима вероватно је битно поменути и да Управу воде људи који имају вишегодишње искуство у новинарској професији.

– Ако вам кажем да смо ми буквално кренули, што би народ рекао “да обилазимо парохију” и наишли на редакције у којима се

нико из система одбране није појавио уназад шест, седам година, онда сам вам доста тога рекао. При том смо имали врло јасан концепт тог изласка међу медије: *На истом смо задатку, хајде да сарађујемо. Хајде да пронађемо начин како да то обавимо на задовољство и медија, и јавности, и Војске.* Напомињем да су нека уредништва људе у униформи доживљавала као оне који су својевремено са потпуно супротним идејама долазили у редакције. Основни принцип рада Управе јесте да се комуникација никада не прекида и да она мора бити двосмерна. Таквом сарадњом успели смо да постигнемо и то да напад на девијацију система или појединца у тој девијацији – није напад на систем. У протеклом периоду углавном је важило правило да је напад на појединца – напад на систем, а неки новинари су, пресликавајући тај принцип, веровали да уколико појединац ради нешто што је погрешно, то ради и систем. Директном комуникацијом успели смо да отклонимо ту заблуду, а онда је неупоредиво лакше сарађивати. Реч је заправо о успостављању крајње професионалне комуникације, и то смо постигли не само са редакцијама већ и са сродним установама државних институција. Дирекција за информисање Савета министара и наша управа кренуле су, после усвојеног договора, у организовање заједничког састанка на коме смо утврдили, без уласка у политику, заједнички интерес и ублачили поруку коју треба да упутимо јавности о Партнерству за мир, евроатлантским интеграцијама, и слично. Сматрамо да сва наша министарства о тим питањима морају имати идентичан став, који је и опште опредељење државне заједнице. Та сарадња укључује и размену информација и саопштења, па мислим да је било врло важно поставити је на том нивоу.

Однос Управе и јавности је двосмеран. У суштини и среди ни тог односа је информација, на једном полу је Војска, а

на другом јавност. Колико је Војска заиста спремна да буде транспарентна, и колико су медији истински заинтересована за суштинске проблеме са којима се Војска свакодневно сусреће, а не само за афере? Уосталом, колико се променио и профил новинара који прате Војску, што је раније представљало битан проблем у објективном извештавању о тој институцији?

– Потпуно смо свесни чињенице да онај ко први пусти информацију у јавност, тај је и контролише. Каква год да је информација, позитивна или негативна, битно је да од нас крене. У противном, она ће бити покупљена на улици, по кулоарима, дорађена, дограђена, непрецизна... Поменућу само неколико не тако давних примера. Без обзира на то колико су биле негативне афере које су потресале Војску током прошле године, подсетићу Вас на то – ми смо их први пустили у јавност. То се једноставно догодило. Како је време протичало, ми смо све више стицали поверење медија, тако да нас сада новинари зову да провере неку информацију о Војсци коју су негде добили. Само у време афере са набавком војне опреме ми смо организовали три конференције за штампу и омогућили да људи који су доведени у везу са том афером одговарају на питања новинара, укључујући и тадашњег министра. То се раније, сложићете се, није дешавало. У међувремену се и сама медијска сцена поприлично променила. Све је већа глад за интригантном информацијом, а тај булеварски приступ није новост ни у свету. Нажалост, такав заокрет је евидентан. Како је медија све више, заоштренија је борба за преживљавање, што донекле снижава и критеријуме новинара. Ми данас имамо мало новинара истински едукованих за праћење система одбране. Подсетићу да је одбрана изузетно сложен систем, који осим породицишта, децијег вртића и основне школе, има све остале сегменте које има и држава. Од школства, индустрије, саобраћаја, здравства, до уско војних одредница. За праћење тако сложеног система неопходно је добро познавање, што није често међу новинарима. Притиснути захтевима свог посла и темпом који им намеће редакција, они немају баш претерано добре могућности да се позабаве суштином. Стога је још једна веома важна улога Управе да, осим

што даје информацију, образује и кадар који прати Војску. Чињеница је да, уколико се нешто лоше догоди у Војсци, медији ће то свакако сазнати. Зато је боље да сазнају конкретну и тачну информацију него прерађену и нетачну. Тим је већи апсурд да, по мишљењу новинара, институција која је сама по себи затворена, не само код нас него и свуда у свету, има најтранспарентније министарство. У свему томе велику улогу има и Одбор за одбрану и безбедност Скупштине државне заједнице, коме се редовно доставља извештај о раду Министарства. За све помаке које смо учинили било је неопходно негативно наслеђе ранијег периода свести на нулу, да бисмо се кретали проактивно. Серијал од 18 емисија "Може бити само један", који је, на нашу иницијативу, БК телевизија реализовала заједно са Војском, показао је да је две и по хиљаде младих људи спремно на изузетно тешке физичке напоре у симулацији војног позива, одговарајући на авантуризам, који је у његовој суштини, а који често заборављамо. Нажалост, ми немамо могућности да финансирамо билборде, рекламе, спотове, да не говоримо о филмовима попут "Топ гана" и "Официра и центлмена", иза којих стоји америчка војска, тачније Министарство одбране, а још прецизније држава.

Шта је данас војна тајна?

– Врло често се бркају појмови и неким стварима које немају везе са војном тајном утискује се тај печат. У исто време деси се да подаци који представљају државну и војну тајну високог значаја процуре у јавност. Замена теза је врло изражена унутар система одбране. Дуго смо у новинарству и одлично знамо шта продаје новине. Неке теме које немају везе са одбраном облаче се у рухо Војске, јер то боље пролази, а да не говорим о кључним речима "хапси", "стрељај"... Наравно, говоримо о основним новинарским зачинима: крв, секс, дрога и рокенрол. Ми смо најчешће "носач" за ово прво.

У децембру је постављен и нови сајт Министарства.

– То је још једна од одлика проактивног деловања које сам поменуо. Редизајнирање сајта МО и ВСЦГ био је огроман посао. Постављено је 22.000 нових страна, са 18 поддомена, а све то је урадило троје људи. Ту је и енглеска верзија, која за сада мало касни само

у поддоменима, док су све важне информације на сајту двојезичне. У ту врсту деловања убрајам и увођење портпарола и медијатора, као и редовне конференције за штампу, једном у току месеца, а по потреби и чешће. Људи из медија морају имати поверење у људе из Управе за односе са јавношћу. Они нам се већ обраћају за помоћ, али и за савет о теми о којој желе да пишу. Ту више нема концепта "долажења по мишљење", напротив – то је рад на истом задатку. Колега Зоран Пухач и ја дуго смо били у новинарству. Наша је предност што познајемо људе, али нам је циљ да их научимо да се не везују за појединца, већ за институцију. Институцију Управе за односе са јавношћу Министарства одбране желимо да дефинитивно поставимо на пиједестал Управе којој се верује, без обзира на то ко

Одсек за информисање заједно са Одсеком за интернет чини Одељење за информисање Управе за односе са јавношћу

је води. То је такође процес у коме смо, у прелазној фази, искористили своје новинарске кредите и дугогодишња познанства са колегама из професије да све konce брзо похватимо. Зато је веома важно да имамо официре који су школовани новинари и који одлично познају не само систем одбране већ и своје колеге из других редакција.

Ту негде би се дала убројити и нова концепција магазина "Одбрана".

– Лист "Војска" је био добро војно гласило, одговарао је времену у коме је и постојао. У скалду са свим овим о чему говоримо, ново време је тражило и себи одговарајућу новину. Било је потребно потпуно осавременити уређивачку политику, концепт новине, укључујући ту и дизајн. Лавовски део посла урадили су људи из Редакције, они су ти који су изнедрили "Одбрану" и за то им заиста треба одати признање. Они га и добијају апсолутним поверењем читавог система одбране у то што раде. Историјом листа "Војска" провејавали су различити периоди. Имали смо и такав апсурд да је "Војска" у свом златном периоду за време главног и одговорног уредника пуковника Ивана Матовића, који је имао петљу да у Редакцију доведе 19 младих новинара, а имао је и огромно искуство у војном новинарству и одлично знао шта је то новина, била неупоредиво отворенија према јавности него у каснијем периоду, када су преовладале лакировке, које су изазивале велико незадовољство у самој војној средини. Све то нема никакве везе са квалитетом војних новинара. Они су изузетни, о чему говоре многобројне награде које су добили и изван

наше средине, то што се већина њих оглашава и у другим водећим новинама... Проблем је био у томе ко и какву уређивачку политику води. А био је и период када је "Војска" бранила војску од војске, сликовито речено. У то време су се планови новине носили на увид генералу Милену Симићу, који је тада водио Управу за морал, где је одређивано и о чему ће се и како писати. Био је то лош период за војно новинарство, на срећу, све је то сада иза нас. Међутим, све је то у неку руку и корисно искуство. Знајући то, инсистирам да апсолутну слободу, а тиме и одговорност за избор текстова, рубрика, за све што се тиче рада "Одбране", препустим Редакцији. Наравно да и не помишљам да радим оно што ни сам као новинар нисам волео да ми други раде – да неком одређујем о чему ће и како писати. Новинар који потписује текст одговоран је за то што у њему пише, а то је и суштина новинарске професије, која је, напосокон, враћена и војним новинарима. Све се то сада види на страницама "Одбране", у текстовима који су све чешће репер за друге новине, у темама које дубоко и критички задиру у проблеме војне средине.

Све што је ново скоро по правилу наилази и на изванредан отпор средине. Прерастањем Војске у Одбрану чули су се, додуше у мањини, и гласови да сада Војска, односно Генералштаб, остаје без своје новине.

Одсек за интернет је први пут у саставу Управе за односе са јавношћу

– Све су то ретроградне идеје, у чијој основи је жал за прошлим временима. У основи концепција "Одбране" постављена је тако да свим припадницима система одбране пружи ваљану и проверену информацију, са којом ће се неупоредиво боље сналазити у свему што се дешава и што нас извесно чека. Не може неко бити незадовољан ако је у потпуности исплоштован као читалац и ако војна редакција настоји да направи својеврстан НИН за официре. Наравно, то треба препознати. А да не говоримо о томе колико је Редакција отворена за конкретне предлоге, колико реагује на захтеве и питања која долазе од читалаца. Уосталом, Генералштаб је најважнији чинилац система одбране, а магазин то и осликава. На његовим страницама јасно је и да је систем одбране јединствен. Времена су се променила, ми више нисмо тако велика војска која може да има дневни лист или недељник. Таква су, уосталом, искуства и нашег окружења. Велики део тиража "Војске" дељен је бесплатно, што је у новим околностима задирање у џеп наших претплатника, на шта немамо морално право. Сада су сви у систему претплате, укључујући и министра.

Колико су се ствари промениле са доласком новог министра одбране Зорана Станковића?

– Рећи ћу само да су се промене којима смо ми као Управа доведени на директну везу са министром одбране једна од његових првих одлука, што довољно говори о значају који министар одбране придаје свему што је у опису нашег посла.

Какви су планови за годину која је управо почела?

– Едукација се наставља и то на свим нивоима које смо поменули, укључујући и топ менаџмент и кризни ПР. Оно што свом снагом подржавамо јесте могућност да сваки официр зна свој развојни пут, бар ту прву степену изнад. Говоримо о раду Управе, наравно. Више неће бити општих формацијских места типа референт. У Управи ће радити новинари, аналитичари, лектори. Јасна професионализација је неопходна. Идеја нам је и да едукацију за односе са јавношћу институционализујемо и у војном образовном систему, за шта постоји разумевање.

Наставићемо и са едукацијом новинара о систему одбране, а ако мало проширимо причу, мислим и на едукацију јавности. Поменуо сам и даље скраћивање времена реаговања на захтеве медија, унапређивање

сајта, концепције "Одбране"... У првом тромесечју чекају нас пројекти везани за Стратегијски преглед одбране, а подсетићу и да смо Предлоге нацрта Закона о одбрани поставили на наш сајт и тиме подстакли јавну расправу, а спречили све евентуалне спекулације на ту тему. Ми се финансирамо из буџета и порески обвезник има право да зна шта се дешава. Морам рећи и да смо у свему о чему смо говорили наишли на разумевање људи у самом врху Министарства и по дубини. Све су то важни кораци који нам предстоје на путу ка даљем отварању система одбране, односно Министарства. Што и јесте наш циљ. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Пише мр Милорад ТИМОТИЋ

ЈАВНОСТ О ВОЈСЦИ

КАКО ОЧУВАТИ
УГЛЕД И ПОВЕРЕЊЕ

Војска као симбол снаге нације и гарант независности и суверенитета државе свугде у свету ужива високи углед, поверење и поштовање у друштву, поготову када је као народна институција заснована на општој војној обавези, као што је било у Србији у Првом светском рату.

Традиција поверења у војску задржала се и после Другог светског рата, када је прекинут политички и идеолошки континуитет и војска постала комунистички идеологизована и, поред одбране независности и суверенитета земље, постала и инструмент одржавања партије на власти. Тај тренд, мање-више стабилан, одржао се у СРЈ и Србији и Црној Гори и после распада СФРЈ.

Приликом распада Југославије ЈНА није одиграла конструктивну улогу, али је друштвени углед наследне војске, ипак, остао висок. Због тога је Центар за цивилно-војне односе, у сарадњи са Институтом за стратегијски маркетинг и истраживање медија, спровео испитивање јавног мњења Србије и Црне Горе с намером да прикупи и процени основне параметре који одређују друштвени углед, положај и општу перцепцију војске у јавности. Испитивања су спроведена у седам кругова од јуна 2003. до априла 2005. године.

Резултати показују да је главни извор информација о Војсци телевизија – тако мисли између 70 и 80 одсто испитаника у Србији, а на другом месту је дневна штампа – између 30 и 40 одсто испитаника. При томе, највише поверења кад је реч о извештавању о Војсци испитаници придају РТС (50 одсто), а затим ТВ Б92 (33 одсто), док око 17 одсто испитаника ниједном медију не поклања велико поверење.

Јавност цени да би у медијима требало да буде више информација о Програму Партнерство за мир, о питањима приступања Србије и Црне Горе НАТОу, војној сарадњи са САД и суседним земљама. За сва питања проценти се крећу између 53 и 70 одсто. Војна штампа, с обзиром на специфичан аудиторијум коме се обраћа, не може надокнадити опште слабости медија у целини, који за сада нису показали довољно занимања да се студиозније баве тим темама и да у том смислу образују своје новинаре и коментаторе.

Испитивања јавног мњења показала су, такође, да је Војска СЦГ високо на лествици националних институција које уживају поверење јавности. У јуну 2003, када је Центар започео испитивање, Војска је уживала највећи процент поверења у јавности – тако се изјаснило нешто више од 70 одсто анкетираних. За нијансу слабији резултат имала је Српска православна црква, а на трећем месту био је школски систем, коме је поверење исказивало око 55 одсто испитаника.

У наредна четири испитивања јавног мњења, обављена у размаку од по три до четири месеца, забележен је благи пад поверења у Војску и она долази на друго место најцењенијих друштвених институција – после СПЦ. У претпоследњем кругу испитивања, спроведеном у јануару 2005. године, бележи се знатније (за 19 одсто) опадање поверења у Војску, и она долази на треће место – сада и после школства. Томе је несумњиво допринео трагични догађај у Топчидеру. У последњем кругу испитивања (почетак априла 2005) поново се повећава процент испитаника који имају поверења у Вој-

Према истраживањима Центра за цивилно-војне односе, Војска СЦГ је високо на лествици националних институција које уживају поверење јавности. У медијима треба да буде више информација о Програму Партнерство за мир, о питањима приступања Србије и Црне Горе НАТОу, војној сарадњи са САД и суседним земљама.

ску, али она и даље остаје на трећем месту.

Треба ипак истаћи да, и поред овог благог опадања процента оних који имају поверење у ВСЦГ, изазваног бројним аферама, политичким контроверзама и несрећним инцидентима у Војсци последњих година, знатна већина јавности још увек верује да су припадници Војске добро оспособљени за извршавање својих задатака. Утолико је значајније да се инциденти и неугодни случајеви, који се десе у Војсци или у вези са Војском, што детаљније истраже и предузму одговарајуће мере како би се традиционално поверење јавности у Војску одржавало и унапређивало.

У испитивањима јавног мњења била су обухваћена и питања која се односе на оцену безбедносних претњи као основу на којој треба изграђивати будућу војску, затим како јавност гледа на хитност и правце реформе Војске, те питања о односу јавности према евроатлантским безбедносним интеграцијама (Партнерству за мир, НАТОу) и другим међународним институцијама и, коначно, о томе да ли Војска СЦГ треба да учествује у међународним мировним мисијама и под чијом заставом.

У вези са проценом безбедносних претњи нашој земљи, веома стабилан проценат испитаника (Србија 60,6%, Црна Гора 45,6%) сматра да безбедност наше земље на првом месту може бити угрожена потенцијалним сукобима у национално мешовитим срединама.

Иако је јавност Србије и Црне Горе с разлогом цени да су главне претње за безбедност земље унутрашњег, а не спољашњег карактера, што је значајно приликом опредељивања за поједине опције током реформисања и модернизовања Војске. Разумљиво је да јак нагласак треба стављати на њену покретљивост, што бољу обученост и оспособљеност за спречавање и контролу етничких сукоба, али и на опремање савременим борбеним и средствима везе и командовања.

У избору одговора на питање шта би највише допринело безбедности наше земље, у свих седам кругова задржана је тежња благог, али стабилног пораста процента испитаника који се опредељују за то да се треба окренути Западу и постати члан Европске уније. Дакле, оријентација према Западу представља најбољи начин учвршћивања безбедности наше земље. Подршка тој опцији повећава се у обе чланице државне заједнице, што је несумњиво последица присуства ове теме у медијима у позитивној конотацији.

Према суду јавности, приоритети у реформи Војске јесу модернизација наоружања и опреме, професионализација Војске и побољшање њеног економског положаја.

Евидентан је и пораст занимања јавности за успостављање демократске цивилне контроле Војске, ограничавање моћи тајних служби и заштиту људских права у Војсци, што показује да у јавном мњењу Србије, доста споро, али ипак сазрева идеја о потреби поштовања и заштите људских права у начелу, па и у Војсци. Томе су, вероватно, допринели ванредни догађаји са трагичним последицама, који су се дешавали последњих година и привукли су велику пажњу јавности. ■

Аутор је координатор пројеката у Центру за цивилно-војне односе

КАПЕТАН БЕТ КЕЛИ ХОРИН

Снимио Д. БАНДА

ОБЈАВИТИ СВОЈУ СТРАНУ ПРИЧЕ

Пре него што је постављена на дужност у 48. ловачком авионском пуку Ваздухопловства САД у Европи, капетан Хорин била је у савезничким снагама у Ираку, у међународној зони у Багдаду. Иако веома млада, има завидно искуство у области односа са јавношћу. Шармантна и непосредна, на први поглед не одаје утисак војника. Међутим, сви учесници семинара могли су да се увере у њен професионализам, како у области којом се бави, тако и у начину на који је излагала своје теме и учествовала у дискусији.

Капетане Хорин, колико новца има Одељење за односе са јавношћу на чијем сте челу и шта је приоритет када је реч о његовом трошењу?

– Буџет за Односе са јавношћу у мом пуку је релативно мали – око 17.000 долара годишње. Та средства углавном покривају трошкове набавке и одржавања рачунара, канцеларијске опреме и материјала. Лепота односа са јавношћу јесте и у томе што се све врти око речи и саме комуникације, која не кошта ништа, ако имате успостављен систем за комуницирање.

Не сматра се успехом само ако је објављена позитивна прича о вашој јединици. Успех је ако је прича у новинама, на радију и телевизији избалансирана и ако се у њој чује и ваш глас, истакла је капетан Бет Кели Хорин, начелник Одељења за односе са јавношћу у америчкој ваздухопловној бази Лејкенхит у Европи, предавач на недавно одржаном семинару "Односи са јавношћу и медији".

Какви су Ваши контакти са командантом јединице, односно колико често имате састанке и договоре о предстојећим активностима?

– Мој командант је генерал и имамо три до четири састанка недељно, са свим осталим особљем. На тим састанцима дајем информације о томе шта се догађа у мом одељењу, који су задаци, мисије, пројекти пред нама. Међутим, када год се догоди нешто о чему би требало да поразговарам ван устаљеног распореда састанака, могу да га позovem телефоном. И то у свако доба, дакле и ноћу, уколико избије нека кризна ситуација. Он путује много и наравно не може увек да буде ту, али његов кратки боравак у бази могу да искористим за неки савет, кратки брифинг на коме му изложим алтернативе за неку од акција. Кључна ствар је да су ми враћа увек отворена.

Која је најтежа ситуација у којој сте се нашли током каријере?

– Имам ту срећу да заиста имам дивна искуства у америчким ваздухопловним снагама. Међутим, памтим једну од најтежих ситуација, а то је када сам морала да се обратим породици једног нашег човека који је преминуо. Контакти са

медијима и са ожалашћеним члановима породице су у тим тренуцима нарочито тешки.

Постоји ли неки облик интерне едукације у области односа са јавношћу у Вашем пуку или можда на неком вишем нивоу командовања?

– Америчко ваздухопловство организује многе нивое тренинга и едукације за официре који се баве односима са јавношћу у различитим јединицама. Такође, наша команда с времена на време приређује семинаре или скупове на којима се разговара о специфичним стварима везаним за нашу базу, дакле нашу интерну ситуацију. Имамо обуку за наше команданте и за портпароле. Образовање и обука су најважнији ресурси.

Радили сте и у Ираку. Какви су утисци? Који су начини и средства комуникације са заједницом у таквој ситуацији?

– Односи са јавношћу и све активности на успостављању комуникације су од виталног значаја у конфликтној ситуацији и предуслов да би дошло до било каквог напретка и да би се надвладала ситуација. Док сам била у Багдаду четири месеца, официр који је био задужен за односе са јавношћу дозволио ми је да искусим шта значе односи са јавношћу у рату. Ми смо у Ираку, користећи установљене међународне процедуре, учинили све што смо могли да истина дође до јавности и то обе – оне у Америци и оне у Ираку. Основали смо и покренули Здружени прес центар како би новинарима давали неопходне информације, а Мрежа оружаних снага је са такозваном борбеном камером обезбеђивала слику директно са фронта. Односе са заједницом градили смо с цивилним властима како би помогли да се обнови и ревитализује друштво које је ослобођено захваљујући успешној кампањи.

Да ли сте се некада плашили?

– Нисам се плашила јер сам имала пуно поверење у снаге коалиције које се тамо боре против тероризма. Није ми било баш сасвим свеједно једино током првог лета за Багдад, дакле када сам тамо одлазила. С временом једноставно схватите да је то град као било који други на свету, са нормалним људима и политичарима, који раде да би унапредили квалитет живота.

Који је главни разлог због кога сте се уопште пријавили у Војску?

– Па, био ми је потребан новац за колеџ. Ваздухопловство ми је понудило четворогодишњу школарину да завршим Тринити универзитет и ја сам је прихватила. Имала сам обавезу да након дипломирања четири године радим у Ваздухопловству. Будући да сам тамо већ девет година, очигледно је да ми се свидело.

Жена у америчкој војсци – да ли вам то олакшава свакодневни посао или можда отежава?

– О томе нема баш много да се прича. Рећи ћу да је Ваздухопловство САД урадило невероватан посао и потпуно интегрисано жене још од самог његовог настанка – 1947. године. Ту данас ради око 20 одсто жена и то на свим пословима – од техничког одржавања авиона до борбених летова. Према мом искуству нема никаквог фаворизовања мушкараца.

Током Вашег предавања чули смо много интересантних ствари, али оно што је можда најважније јесте да се и ви суочава-те са сличним проблемима, на пример, сензационализмом. Каква је Ваша порука за све оне које се у Војсци СЦГ баве односима са јавношћу?

– Сви се ми суочавамо са сличним радостима и изазовима у нашем послу, са непознатим и непредвидљивим. Али, то је оно што наш посао чини јединственим и различитим из дана у дан. Рад са медијима и стварање искреног и отвореног односа јесте кључ да осигурате да и ваша страна приче буде објављена. Дакле, не сматра се успехом само ако је објављена позитивна прича о вашој јединици. Успех је ако је прича у новинама, на радију и телевизији избалансирана и ако се у њој чује и ваш глас. Желим вам све најбоље на том путу! ■

Данијела МАРЈАНОВИЋ

УКРАТКО

САРАДЊА СА РУМУНИЈОМ

Делегација Министарства одбране Републике Румуније, коју је предводио пуковник Јон Гросу, посетила је протекле недеље Управу за међународну војну сарадњу Министарства одбране СЦГ. Током разговора између представника две суседне државе покренута су бројна питања веома важна за систем одбране обеју земаља, али и за безбедност региона у целини.

Начелник Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић истакао је да се приликом сусрета са румунским колегама разговарало и о искуствима те земље на путу ка евроатлантским интеграцијама, а потписан је Протокол о школовању официра ВСЦГ у Школи националне одбране Румуније. Поред тога, договорена је билатерална војна сарадња за 2006. годину, у оквиру које ће најважнији догађај бити заједничка војна вежба оружаних снага две државе са бугарском армијом. Разговарало се и о проблемима везаним за дуговања румунске стране нашој војној индустрији. Дуг од око четрнаест милиона долара настао је у доба програма војне сарадње ЈУРОМ, а пошто војна индустрија Румуније више није у надлежности Министарства одбране, тај проблем ће морати да реше министарства за економске везе са иностранством две државе. ■

А. А.

БИЛАТЕРАЛНИ СПОРАЗУМ СА ЧЕШКОМ

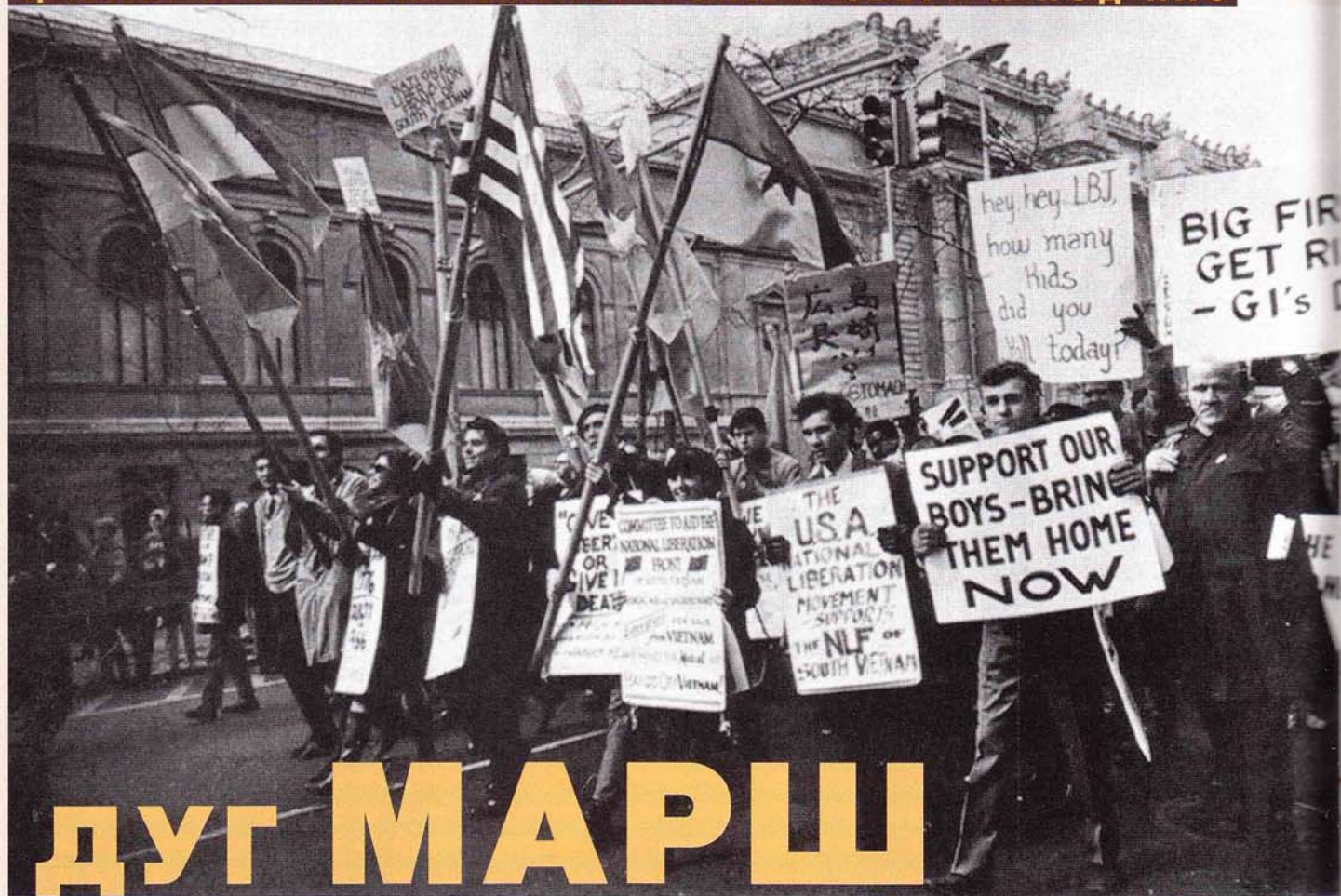
План билатералне сарадње између Министарства одбране Републике Чешке и Министарства одбране Србије и Црне Горе за 2006. годину потписан је 6. јануара 2005. у Управи за међународну војну сарадњу.

Најзначајнија област сарадње биће размена искуства у организацији и управљању кадром, што је посебно значајно за реформу ВСЦГ, имајући у виду да Чешка од 1. јануара 2005. има потпуно професионализовану војску. Поред тога, План предвиђа сарадњу у обуци за мировне операције, географских института два земље.

План билатералне сарадње између два министарства потписан је у складу са Споразумом о сарадњи у области одбране између Србије и Црне Горе и Чешке Републике од маја 2005. године. ■

РАЗМЕНА ИСКУСТАВА О МИРОВНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Центар за мировне операције ПШ ВСЦГ недавно је посетила делегација Министарства народне одбране Републике Пољске, коју предводи директор Департмана за међународну војну сарадњу пуковник Збигњев Каролчик. Начелник Центра за мировне операције ВСЦГ пуковник Петар Ђорнаков и пуковник Каролчик разговарали су о искуствима која је Пољска стекла у мировним мисијама у свету, безбедносној ситуацији на Балкану и модалитетима војне сарадње у овој години. ■

ДУГ МАРШ КРОЗ ИНСТИТУЦИЈЕ

Иако корени приговора савести сежу у далеку прошлост и везују се за прве протестантске верске заједнице у Холандији и Енглеској, сам појам цивилног служења војног рока новијег је датума. И мада га многи мешају са пацифистичким идејама и покретима, приговор савести данас представља снажан друштвени и глобални феномен савремене цивилизације, за који је тешко прогнозирати где ће се, када и како зауставити у свеопштем (не)оружаном рату за – демилитаризовану планету.

Приговор савести као релативно нова институција међународног права и националних законодавстава, за разлику од прошлих времена, када се сматрало да је то искључиво ствар религијског опредељења, данас има својство признатог основног људског права, што је утврђено и у бројним документима Уједињених нација, Савета Европе и другим.

Право на приговор савести се у савременим условима најчешће одређује као право грађана да своју војну обавезу замене алтернативним служењем у цивилним установама, и то без ношења и употребе оружја.

Какав пут је минулих векова прошао приговор савести и где су корени том феномену, тој "грађанској непослушности" коју неки, оправдано или не, идентификују и са глобалним пацифизмом, крајем идеологија, нација и вера?

■ КВЕКЕРИ И ЧАРЛС ДРУГИ

Историја бележи да се корени приговора савести везују за европске верске заједнице, односно за прве протестантске покрете у Холандији (1549. и 1580. године) и Енглеској 17. века. Енглеска религиозна група Квекера је још 1660. године, остало је забележено, јавно саопштила енглеском краљу Чарлсу Другом да "не желе, нити у име царства Христовог, нити у име овоземаљског краљевства, да учествују у ратним и другим оружаным сукобима" због својих верских убеђења. И, ма колико изгле-

дало чудно, енглески краљ им је тај захтев уважио, па Квекери, као колективни чланови те верске заједнице, од тада нису одлазили у рат.

Који век касније чак је и Наполеон у Француској одобрио изузеће од војне службе протестантским анабаптистима, а неке верске групе су то исто право добиле и од славне руске краљице Катарине Велике.

Према казивању Петра Милићевића, председника Београдске канцеларије Европског бироа за приговор савести (EBCO Balkan), на недавном семинару у Врујцима, приговор савести, као савремени правни институт, прво је настао у скандинавским земљама протестантске традиције, почетком 20. века (Норвешка 1900, Данска 1917, Шведска 1920, Финска 1931), па у Великој Британији (1916) и Холандији (1922). Нека врста приговора савести, што је занимљиво, јавила се и у младој револуционарној Русији 1919, да би Стаљин то право својим грађанима укинуо 1930. године. Негативан став о религији, па самим тим и на таквом осећању заснован приговор савести, био је жигосан и у свим тзв. комунистичким земљама насталим после Другог светског рата, па и код нас.

У почетку, каже Милићевић, разлози за одбијање војне службе и ношење оружја уопште били су пре свега верске природе. Међутим, с временом су се ти разлози ширили, па је, најпре у скандинавским земљама, то право почело да прелази са колективног на индивидуални ниво. Заправо, осим верских, грађани су све чешће истицали своје моралне и филозофске разлоге и норме, па и политичке оквире (пацифисти), који су их наводили и опредељивали да одбију да узму оружје у руке, учествују у ратовима, односно у убијању других људи.

Одбијање "обичног света" да иде у рат, ипак, није пролазило без проблема. На пример, у Великој Британији је 1915. било око 6.000, а пред сам крај Првог светског рата чак 16.000 ухапшених приговарача савести, односно оних који су одбијали да обуку униформу и узму пушку у руке. У Сједињеним Америчким Државама, у којима је нека врста приговора савести постојала још у време док је та земља била енглеска колонија, било је касније, поготову када је Америка почела да води и неке друге ратове, такође јаке државне опресије према онима који су одбијали да приме оружје и оду у бој. Истина, још за време Првог светског рата приговарачи савести су у САД могли да раде у националној служби, на изградњи железница у Америци, у болницама, на збрињавању рањеника, у позадинским јединицама...

ИЗВЕДЕНА ПРАВА

Право на приговор савести укључено је и у национална, и у међународно законодавство. Ово право се изводи из права на слободну савест и слободу мишљења, која су наведена и у Универзалној декларацији о људским правима Уједињених нација, и у Европској конвенцији о људским правима и универзалним слободама. Бројним резолуцијама, препорукама, декларацијама и документима УН, Савета Европе, Европског парламента и ОЕБС-а захтева се од држава чланица да признају право на приговор савести, односно да ослободе од војне службе све особе које то право затраже. Такође, у поменутих документима наводи се да државе имају право да, уколико сматрају да је потребно, за такве особе уведу алтернативну цивилну службу.

Чарлс II

Катарина Велика

Наполеон Бонапарта

РАТ У ВИЈЕТНАМУ

Дуготрајни рат у Вијетнаму изазвао је масовне протесте младих Америчанаца, који су све чешће одбијали да се одазову војним властима. Чак 250.000 младих у САД тада је одбило да прими позив за регрутацију или је једноставно – побегло од куће. Око 110.000 њих примило је "драфт позив" и – поцепало га. На државну опресију поводом рата у Вијетнаму, а који није био оправдан ни у делу народа, млади су одговорили потпуним негирањем свих до тада важећих норми и одбијањем да се повињују законима капитал-односа, што је, на неки начин, уздрмало и саме темеље тада једне од две постојеће суперсиле. Цепанем војних позива, иако већина њих, највероватније, није ни знала шта је то приговор савести, млади Америке су пружили снажан отпор милитаризму и рату уопште, што је на неки начин и довело до окончања деценијског сукоба у Вијетнаму.

Тако су се, с развојем догађаја, приговор савести и алтернативна цивилна војна служба и помањали као својеврсни компромис између државе, невла-

диних организација и младих који више нису желели, пре свега због моралних разлога, да иду у рат. У сличној ситуацији убрзо се нашла и Западна Европа, а пре свих земље римокатоличке традиције, које редом почињу да уважавају приговор савести и уводе алтернативну војну службу: Француска (1963), Белгија (1965), Италија (1972), Аустрија (1974), Португалија (1976), Шпанија (1978), а после и друге земље. Истина, прва која увела алтернативну цивилну службу после Другог светског рата била је СР Немачка (1955), али не зато што је баш то она хтела, већ зато што је на својој територији имала окупационе власти.

Било како било, данас је право на приговор савести признато у више десетина земаља света, на свим континентима, са тежњом даљег ширења.

– Прва међународна институција која је о приговору савести заузела јасан и конкретан политички и правни став – каже мр Дејан Миленковић из Комитета правника за људска права – био је Савет Европе. Тако су у Резолуцији Парламентарне скупштине Савета Европе бр. 337, усвојене 1967. године, дефинисани домаћаји и одређени основни принципи правног регулисања приговора савести. Према тој резолуцији, каже овај правник, лица која подлежу војној обавези и која због приговора савести или искрених религијских, етичких, хуманитарних, филозофских или других сличних разлога одбијају оружану службу, имају право да буду ослобођена таквог служења, а у складу са признатим правом на слободу мисли, савести и вероисповести.

Та резолуција Савета Европе после је, више пута, потврђивана и проширивана, а први документ којим је право на приговор савести признато као основно људско право, Уједињене нације донеле су крајем осамдесетих година прошлог века, да би то право 1993. године усвојила и Комисија за људска права УН.

Шта се, у међувремену, са тим правом дешавало на нашим просторима?

■ (НЕ)ОСТВАРЕНО ПРАВО

Бивша југословенска држава (1945–1991), иако је била потписница бројних међународних декларација и конвенција о људским правима, у свом праву, али и у пракси, није признавала приговор савести. Према тада важећем југословенском законодавству свако одбијање пријема и употребе оружја, те избегавање војне службе, било је подвргнуто строгим кривичним санкцијама. У том смислу, кажу правни стручњаци, и *Кривични закон из 1976. године*, а данас *Основни кривични закон*, са бројним каснијим изменама и допунама, садрже посебну главу која изричито предвиђа кривична дела против оружаних снага, од којих су карактеристична два: кривично дело "одбијање примања и употребе оружја" (за које је била предвиђена казна затвора по чл. 202 ОКЗ) и кривично дело "неодазивања позиву и избегавање војне службе" (за које је, такође, била предвиђена, по чл. 214 ОКЗ, новчана казна и казна затвора).

– Пошто према тадашњим важећим законима СФРЈ приговор савести није био признат ни по основу верских разлога, припадници појединих верских заједница, као Јеховини сведоци и Назарени, често су, због одбијања да носе оружје и да служе војни рок, били кажњавани затвором – пише мр Миленковић у брошури "Остваривање права на приговор савести и цивилно служење", из децембра 2004.

У Савезној Републици Југославији приговор савести, као правна категорија, уведен је Уставом из априла 1992. године. Према одредби члана 137. Устава СРЈ "грађанину који због верских или других разлога савести не жели да испуни војну обавезу под оружјем, омогућиће се да војну обавезу у Војсци

Југославије испуни без оружја или у цивилној служби, у складу са савезним законом".

Иако је у нормативном смислу тај устав познавао приговор савести, он га, како је показивала пракса, у суштини није признавао као основно људско право, бар не у смислу европских и светских стандарда. Тим пре што је приговор савести, у Уставу из 1992, био регулисан у оквиру одељка о ВЈ (и то као начин испуњења војне обавезе), а не, како би требало, у одељку о правима и слободама човека и грађанина, сматра мр Миленковић, и додаје да је закон на који је упућивао Устав, а поводом приговора савести био и остао – *Закон о Војсци* из маја 1994. године.

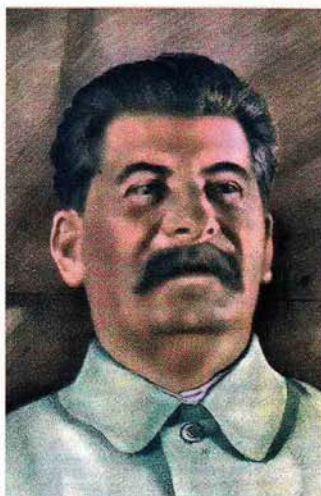
– Институт приговора савести, у смислу одредаба става 2, чл. 137 Устава, конкретније је регулисан одредбама чланова 296 до 300 *Закона о ВЈ*, мада су те одредбе, од 1994. до 2002, више пута мењане и допуњаване, ствар је, ипак, остала суштински непромењена – каже Петар Милићевић и објашњава:

– Убрзању процеса признавања приговора савести у нас знатно су допринеле тек активности

појединих домаћих и међународних невладиних организација, које су, крајем деведесетих, започеле снажну кампању за коначно признавање тог основног људског права у складу са стандардима међународних докумената. Тај притисак додатно је оснажио Савет Европе пре три године, који је у Условима за пријем тадашње СРЈ у Савет изричито навео и остваривање права на приговор савести, а у складу са европским стандардима.

■ ШТА ЈЕ САВЕСТ?

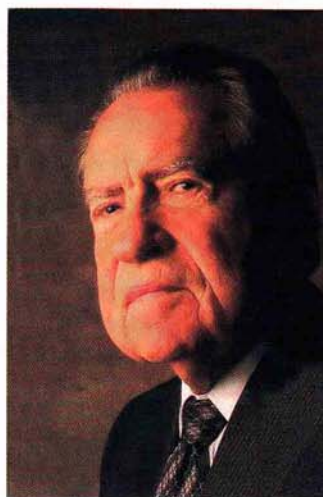
Тек са настанком државне заједнице Србија и Црна Гора

Јосиф Висарионович Стаљин

Линдон Џонсон

Ричард Никсон

Масовни протести против рата у Вијетнаму крајем шездесетих година у Америци

стичу се услови за остваривање права на приговор савести у савременом смислу те речи. Наиме, Уставна повеља СЦГ, као и Повеља о људским и мањинским правима, признале су право на приговор савести као основно људско право почетком 2003. године. То је довело и до усвајања Уредбе о изменама и допунама Уредбе о вршењу војне обавезе коју је усвојио Савет министара СЦГ крајем августа 2003. године.

На тај начин су се и формално стекли услови за остваривање тог права. И поред чињенице да та уредба, односно решења која су у њој предвиђена у појединим сегментима не одговарају потпуно европским стандардима, Уредба је, ипак, сматрају стручњаци, била релативно добар основ за коначно установљење цивилне службе.

– На основу те уредбе прва генерација регрута у СЦГ била је распоређена у цивилну службу децембра 2003. године. Број приговарача савести, као и позитивне тежње у примени Уредбе, мада уз бројне проблеме, бележимо до августа 2004. године. Нажалост, као што се догађа са већином наших правних прописа, њихово успешно остваривање првенствено зависи од воље и жеље власти, па је таква ситуација неминовно отворила и питање потребе доношења посебног закона о цивилној служби, који би, на трајнији и прецизнији начин, у процесу трансформације ВСЦГ требало да обезбеди пуно остваривање права на приговор савести у нашој земљи – сматра мр Дејан Миленковић из ЈУКОМ-а.

Иако се слаже да је термин “приговор савести” буквалан превод онога што се под тим подразумева у језицима латинског порекла, Петар Милићевић сматра да, вероватно и због тога, у нашој свакодневной употреби, и око тога има много забуне.

– Код нас се и данас тај термин повезује искључиво са одбијањем служења војног рока, док приговор савести, свакако, иде много даље од тога. Поменуто бих само један пример. Пре неколико година водеће светске манекенке организовале су кампању *Радије ћу ићи гола него носити крзно* у знак протеста због убијања животиња због модног престижа. И то је био њихов недвосмислен акт приговора савести! У свету су веома јаке и кампање против лабораторијских експеримената над животињама, што је, такође, вид приговора савести. Дакле, приговор савести не значи само пасивно моралисање о одређеној теми, већ заузимање чврстог става у вези са њом и, свакако, активно деловање – сматра Милићевић, иначе и сам приговарач савести.

Елаборирајући своја убеђења, он каже да приговор савести на војну службу подразумева одбијање да се учествује, непосредно или посредно, у било ком виду или припремама за рат (“не желим да пуцам из пушке, нити да додајем метке”). Зато се, сматра он, под термином приговарача савести мора, пре свега, подразумевати особа која због својих етичких, религијских или филозофских уверења одбија да служи војни рок у борбеним или у неборбеним јединицама војске и да носи или употребљава оружје.

– Током прошлог века већина европских држава имала је обавезну војну службу, а приговарачи савести су тамо најчешће могли и да је алтернативно служе. Међутим, постојала су, а и сада их има, два различита погледа на корен и суштину цивилне службе – каже Милићевић и подвлачи:

– Са становишта приговарача приговор савести подразумева ослобађање од војне службе, па зато цивилну службу треба организовати као потпуно нови вид државне службе коју треба да администрирају искључиво цивилна тела. Неке државе, као Холандија, нису чак ни организовале цивилне службе, већ су, једноставно, приговараче ослободили било каквог служења. Међутим, са другог становишта, односно државног (мада не свих држава), цивилно служење је само један од начина извршења војне обавезе.

Током минулих деценија, каже Милићевић, одбијање да се иде у рат пратило је много проблема и на Западу. Ипак, форму-

ПАД БЕРЛИНСКОГ ЗИДА

Крајем 20. века догодиле су се значајне промене у схватању безбедности, па су многе европске земље одустале од концепта обавезне војне службе. Прва је то учинила Белгија, чија влада је, не дуго после пада Берлинског зида, објавила да опасност од масовне војне инвазије са Истока више нема и да, у складу са тим, укида регрутацију као основу масовне белгијске војске. У Европској унији обавезну војну службу задржале су још само Немачка (која најављује њено скоро укидање), Шпанија и Грчка, а готово све нове чланице ЕУ већ су професионализовале своје војске пре уласка у Унију (то ће ускоро урадити и Румунија и Хрватска). Дакле, приговарачи савести у Европи више се не морају борити за своје право да не служе војни рок. Занимљиво је да је данас у Шпанији, па и у Хрватској, број регрута који се позива на приговор савести већи од оних који су се одлучили за редовно служење војног рока. Ипак, државе које и даље показују мало слуха за ову тему јесу пре свих неке бише републике СССР-а.

УРЕДБОМ НА УРЕДБУ

У некадашњој Југославији, па и у Србији и Црној Гори, приговор савести је дуго био “табу тема”, мада је увек било оних који нису желели да служе војни рок. До 2003. године код нас није постојала могућност потпуног цивилног служења као замена за војни рок, а онима који су се одлучили да не носе оружје нуђено је да свој “дуг држави” измире у неборбеним јединицама. Како је и такво служење, ипак, представљало облик војне службе, оно није било у складу са међународним препорукама и стандардима о праву на приговор савести. Број оних који су се одлучивали за такав вид службе био је врло мали, а према званичним подацима из 2002. таквих је било 0,04 посто од укупног броја регрута у нас.

После снажне кампање домаћих невладиних организација, уз подршку неколико великих и јаких међународних невладиних организација које се баве заштитом људских права, 27. августа 2003. Савет министара СЦГ усвојио је Уредбу о изменама и допунама Уредбе о вршењу војне обавезе, којом је регулисано и питање цивилне службе у нас. Према тим изменама омогућено је свима онима који се позову на приговор савести цивилно служење војног рока у потпуно цивилним установама, ван система и ван јурисдикције Војске СЦГ.

СТАВ ЦРКАВА

Према речима Петра Милићевића, католичка црква је о феномену приговора савести расправљала још 1956. године. Наиме, тада се папа Пије Дванаести углавном негативно одредио према том све масовнијем феномену код католика, да би већ Други ватикански концил 1963. донекле ублажио тај став. Милићевић каже да му није познат званичан став према приговору савести Српске православне цркве, али да зна да је Грчка православна црква велики противник алтернативном служењу војног рока у тој земљи. У суседној Турској још увек не постоји никаква могућност приговора савести, мада се верује да у тој секуларној земљи исламска верска заједница нема ништа против таквог државног става.

ла приговора савести је постепено еволуирала и догодило се то да је признавањем права на приговор савести држава признала да су пацифисти посебне особе које могу добити специјални статус. Рецимо, за време Првог светског рата САД су одобравале статус приговара-ча савести онима који би доказали да је њихово противљење рату укоренењено у религијском уверавању. Они би тада добијали друга задужење, док би они други, који само нису желели да носе оружје, служили у неборбеним јединицама. Законским регулисањем права на приговор савести дошло је и до поделе на оне који су такву легислативу прихватили и оне који нису. Неки тврдокорни пацифисти су сматрали да је чак немогуће једну моралну категорију као што је приговор савести ограничити или дефинисати било каквим законом.

— Број приговарача савести у Великој Британији, у Првом светском рату, процењивао се на 16.000, док је у САД тада било поднето 64.693 молби за служење у неборбеним јединицама. У Другом светском рату у Великој Британији је око 60.000 мушкараца и око хиљаду жена затражило статус приговарача/ице савести, док се у САД укупан број приговарача тада процењивао на око 100.000 — каже Милићевих.

■ РУСКИ ПАЦИФИСТИ

Право на приговор савести с временом је бивало све либералније. Тако је прво у САД укинут религијски тест и признат је приговор савести и због етичких побуда. Питање "селективног приговора" према појединим ратовима постало је све значајније и у контексту агитације против Вијетнамског рата шездесетих година прошлог века, а што је обележено паљењем војних позива и масовним одбијањем да се они и приме.

Занимљиво је и да је у Русији, почетком 20. века, живело неколико милиона пацифиста, чланова разних религијских заједница. Они су, готово сви, отишли из Русије после Октобарске револуције, чиме је совјетска влада правдала чињеницу да у Универзалном закону о војној служби из 1939. године не постоје никакве клаузуле за приговарање савести, пошто у СССР-у, како су тврдили, таквих особа нема. Да је реч о глобалном савременом друштвеном феномену, а посебно у ви-

КОНТРАДИКТОРНОСТИ

Државе које су међу првима званично усвојиле начело приговора савести и својим војним обвезницима, још пре готово сто година, омогућиле алтернативно служење војног рока — Шведска и Норвешка, иако изузетно богате, и данас имају општу војну обавезу. Истовремено, данас у Великој Британији постоје неке могућности за увођење делимичног приговора савести и за професионалне војнике, а поводом рата у Ираку. Реч је, дакле, не само о контрадикторности већ и о радикалном потезу британских власти који је изненадио многе.

ОКРУЖЕЊЕ

У Хрватској цивилна служба траје девет месеци, имају пристојан закон о томе, позитивна искуства и више од 60 посто младих војних обвезника се одлучује за приговор савести, као и у Шпанији, у којој је, после Франкове смрти 1976, било око 15.000 приговарача савести у затвору. У Словенији и Мађарској су укинуте обавезне војне службе, јер су се те земље определиле за професионални концепт одбране. У Бугарској постоји право на приговор савести и цивилну службу која траје двоструко више (24 месеца) од војске, имају закон о томе, а у Грчкој, мада признају то право, постоје многи проблеми у његовом остваривању. У Македонији цивилна служба траје 13 месеци, а редовно служење војног рока девет, и имају 25 до 30 посто приговарача савести од укупног броја регрута, мада се и тамо најављује професионализација војске.

Збогом оружје?

ро, верујемо, реалан однос снага сада углавном супротстављених концепата служења војног рока у нас. Драматичне обрте у том погледу, уколико не дај Боже дође до самог рата и ако искључимо разне теорије завере, свакако — не треба ускоро очекивати. ■

сокоразвијеним држава Запа-да, показују и следећи подаци: 1968. године само је 16 признатих држава, од укупно 140, колико их је тада било у УН, имало некакву законску регулативу о проговору савести, док их данас има већина држава. Што се Европе тиче, у њој је остала само још једна држава, бивша република Совјетског Савеза, која још увек нема никакву регулативу о проговору савести.

Велика Британија, као прва европска држава која је признала право на приговор савести — још 1916, била је и прва земља која је укинула обавезну војну службу, и то врло брзо после завршетка Другог светског рата. Иако би било претерано рећи да су Британци то учинили због притиска приговара-ча савести, не може се ни негирати њихов велики утицај.

А ми? Србија и Црна Гора је право на алтернативну службу за приговарање савести, у складу са међународним препорукама, регулисала тек 2003. године. Иако уз много отпора и неверице, па и противљења "старог кадра", који закључује да ни наши млади нису више оно што су били њихови славни преци, процес либерализације и тог донедавно "неприкосновеног права и обавезе" сваког грађанина да "за отаџбину да и свој живот", ако треба, чини се да је већ сада, после само две године примене у пракси, узео толико маха да објективно може испразнити ионако већ поприлично празне касарне наше војске. Зато су учестала питања има ли и тој алтернативи алтернатива постала све гласнија, нарочито у војним круговима. Хоће ли стопа од 30 до 40 процената младића сазрелих за војску, који се у сваком упутном року одлучују за цивилну варијанту враћања "дуга држави", расти или ће опадати — остаје да се види. Оно што је за сада евидентно јесте да цивилизација, са свим интегративним процесима које собом носи, намеће и новине које многи на "брдовитом Балкану" и не могу баш тако лако прихватити. У класичном сукобу традиционалног и модерног, патријархалног и алтернативног, искристалисаће се уско-

ро, верујемо, реалан однос снага сада углавном супротстављених концепата служења војног рока у нас. Драматичне обрте у том погледу, уколико не дај Боже дође до самог рата и ако искључимо разне теорије завере, свакако — не треба ускоро очекивати. ■

Душан МАРИНОВИЋ

ОРДЕН "ВУКА КАРАЏИЋА" ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Поводом 155 година рада, Војној академији је додељен орден "Вука Караџића". У име председника државне заједнице Србија и Црна Гора Светозара Маровића, то значајно признање је 29. децембра начелнику Академије генерал-мајору Видосаву Ковачевићу на пригодној свечаности уручио министар одбране Зоран Станковић.

Он је том приликом истакао да је Војна академија у претходном периоду, са својим местом, улогом, те научним и професионалним потенцијалом била на висини задатака у јачању одбрамбеног система и свеукупног напретка земље. ■

Н. М.

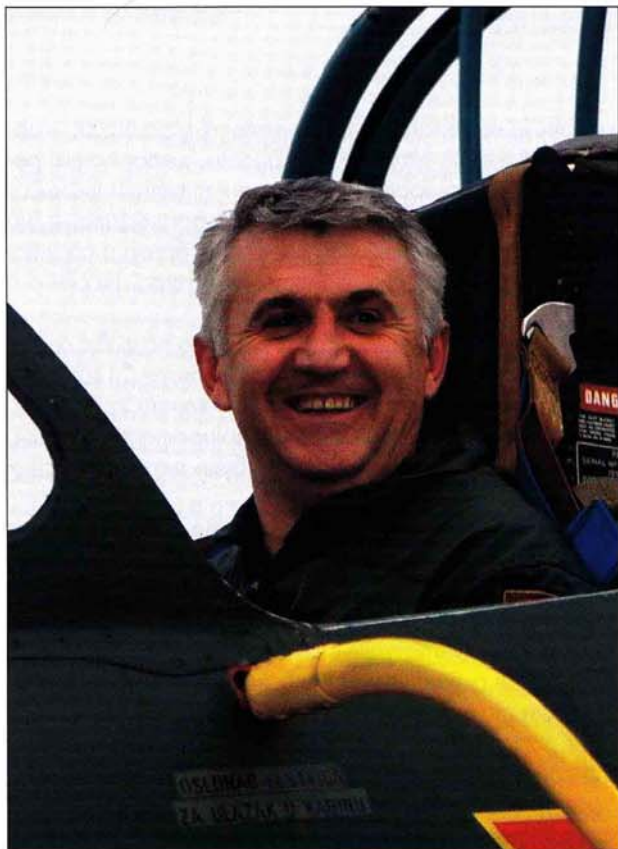
ГЕНЕРАЛ ЈОКИЋ НА ЛЕТАЧКОМ ЗАДАТКУ

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић свој редовни годишњи летачки задатак симболично је извршио 28. децембра, последњег летачког дана у 2005. години, на Аеродрому Батајница.

После лета авионом Г-4, који је успешно обавио, иако му временске прилике нису ишле наруку, генерал Јокић је изјавио да се нада да ће ВС и ПВО у 2006. години бити у повољнијој позицији од прошлогодишње. Истакао је и да је школовање пилота прескупо да бисмо се помирили с тим да се они не баве професијом, јер су им летелице приземљене.

– Уз подршку Министарства одбране таква ситуација се мора што пре изменити – нагласио је начелник Генералштаба. ■

А. А.

Из Министарства одбране

МЛАДИЋУ НИЈЕ ОДУЗЕТА ПЕНЗИЈА

У вези са написима у појединим медијима да је, наводно, Ратку Младићу одузето право на стечену пензију, Министарство одбране Србије и Црне Горе одбацило је такве тврдње и саопштило да је решењем Фонда за социјално осигурање војних осигураника од 23. 5. 2002. Ратку Младићу признато право на старосну пензију. Након тога, Фонду је достављен документ којим је Ратко Младић овластио своју супругу, сина Дарка, једног официра (активног припадника Војске СЦГ) и једног недавно пензионисаног подофицира да примају његову пензију.

Све износе пензије по датим овлашћењима, на благајни Фонда за социјално осигурање војних осигураника, подизао је Дарко Младић, од 1. марта 2002. до средине новембра 2005, када је исплаћена пензија за тај месец.

У Министарству одбране Србије и Црне Горе, крајем новембра и почетком децембра ове године, спроведена је контрола законитости исплате војних пензија за 55.802 корисника. Утврђено је да исплате 65 корисника нису биле у складу са прописима, а међу њима је и пензија Ратка Младића. Зато је Фонд за социјално осигурање војних осигураника, 22. децембра 2005, упутио захтев Дарку Младићу да достави неопходну документацију како би се отклониле уочене неправилности.

На основу свега наведеног очигледно је да Ратку Младићу није одузето право на стечену пензију, већ је заустављена исплата пензије док се не достави неопходна документација потребна за исплату пензије овлашћеном лицу, стоји у саопштењу Министарства. ■

УНИШТАВАЊЕ УБОЈНИХ СРЕДСТАВА У МАЧВАНСКОМ ОКРУГУ

Специјализована екипа Министарства одбране, коју је предводио поручник Бранислав Јовановић, недавно је на територији осам општина Мачванског округа прикупила и уништила око 200 различитих убојних средстава.

Експлозивне направе, које потичу из оба светска рата и из временна интервенције НАТО, уништене су уз најстроже мере обезбеђења становништва и материјалних добара. Рад шабачке полиције, ватрогасаца и здравствених радника, који су специјалцима били од велике помоћи, координирао је начелник Одељења за одбрану МО у Шапцу Мирољуб Станић. ■

С. С.

ПОВУЦИ

И мада је чврсто задржао све оно што је било ионако рестриктивно у актуелном *Закону о Војсци, Нацрт Закона о демократској и цивилној контроли Војске СЦГ*, ипак, у једном иде корак даље, јер професионалним припадницима Војске и МО дозвољава да се поводом свих уочених неправилности и незаконитости у раду писмено обрате Одбору за одбрану СЦГ, чиме се прескаче институција “првопретпостављеног” на којег су се углавном и односиле многе притужбе и представке потчињених

Стара народна изрека да нешто што се стално мења, заправо, остаје све више једно и исто, као да се и овога пута, када су нам свима пуна уста реформе свега и свачега – ко зна који пут понавља као усуд.

Или је то само утисак?

Јавна расправа о *Нацрту Закона о демократској и цивилној контроли Војске Србије и Црне Горе*, која је управо у току, са предложеним документом који је урадио Центар за цивилно-војне односе, можда на најбољи начин показује да је ствар остала на нивоу добрих жеља да се, коначно, и ова област уреди на времену примерен начин. Али, авај!

Већ сама чињеница да се у *Нацрту* недвосмислено подвлачи “политичка, интересна и идеолошка неутралност Војске”, односно њена потпуна “подређеност и одговорност демократски изабраним цивилним властима СЦГ” показује да би “оружана сила”, после усвајања овог закона, требало да (п)остане, заправо, и глува и нема на све оно што је окружује, тангира и одређује, па чак и “незаинтересована” за свој основни посао (!?), што је, признаћемо, врло мало вероватно. Као и то да је, у данашње време, уопште могуће лишити човека (и оног у униформи) његовог политичког дела бића, а што, с друге стране, не значи да он пошто-пото мора бити и страначки опредељена особа.

Другим речима, чињеница да се у одређеним земљама чланицама НАТО (Италија, Данска, Холандија, Немачка...) професионалним припадницима одавно признаје право да имају своје политичко мишљење и да буду чланови политичких странака (наравно, све то послеподне и ван касарни и војних установа, где је забрањено пропацирање политичких идеја и ставова!), а да се у нас то право и данас (у свим нацртима будућих закона који се тичу одбране и Војске) упорно негира униформисаним и цивилним лицима, изгледа најблаже речено – чудно. Јер, реч је о елементарном грађанском, људском и цивилизацијском праву (да се бира и буде биран!), али и да се, на основу тога, може рећи оно што се

и стварно мисли. И ко се тога, заправо, плаши? И зашто се, и данас, у свим предложеним актуелним законским (реформским) решењима тако упорно оспорава официрима и цивилним лицима у Војсци и МО легитимно право на синдикално организовање, на организацију која би, по дефиницији, морала да брине о социјално-економским питањима својих чланова без обзира где они радили.

Наравно, бранитељи нових старих решења позваће се одмах на Уставну повељу СЦГ, која све то забрањује “у команду”, мада је, заиста, остало неразумљиво, бар у војним круговима, зашто се цивилна власт толико боји баш војног синдиката или, рецимо, слободе да официр у униформи буде активни учесник спасовданске литије?

С друге стране, опет, апсурд. Чињеница да су цивили, односно највиши функционери у МО на те позиције дошли искључиво као “проверени” кадар својих политичких странака изазива неретко сумњу оних униформисаних колико може бити и непосредно страначког у раду претпостављених им цивила. Не тако давно имали смо и смешне ситуације да су виђенији, данас пензионисани генерали (који су, иначе, својим потчињенима забрањивали свако вођење политике у Војсци!), већ сутрадан говорили на телевизији као председници одбора за одбрану своје странке (!!).

Све то, наравно, изазивало је у војним круговима немало чуђење, па и оправдану сумњу да ли, заправо, командни кадар у

ПОТЕГНИ

Војсци (као у време маршала) и данас мора да буде "морално-политички подобан", односно (тајно) одан странци или коалицији на власти која му је, уосталом, и окачила ловорово лишће на ревере униформе? Или су, заправо, све то само спекулације малициозних медија?

Уважавајући напор и настојање да се Војска заиста као моћна оружана сила државе стави под цивилну контролу власти (о појму "демократског" се може говорити нашироко, јер ни данас није баш потпуно јасно шта тај термин треба да значи, поготову када се зна како је он често инструментализован и за неке не баш поштене намере), остаје нејасно и зашто се предложеним документом Војсци и њеним припадницима углавном нешто забрањује, а алтернативно не нуди баш ништа?

Ипак, *Нацрт Закона* наглашава принцип "професионалне и оперативне самосталне и одговорности органа руковођења и командовања Војском у обављању њеног задатка утврђеног Уставном повељом", и то је у реду. Међутим, каква може бити "професионална и оперативна самосталност органа руковођења и командовања Војском" када се зна да је финансијска ситуација у армији готово катастрофална, да су наоружање и опрема застарели и, коначно, да је усвојеним буџетима држава чланица Војска заправо доведена у "предстечајно стање" – није тешко наслутити.

Суштина је, дакле, донекле јасна! Намере такође...

Оно што је остало помало нејасно јесте следеће: у члану

25 поменутог нацрта закона пише да "припадник Војске, односно МО, који сматра да је у раду органа и организационих јединица Војске и МО дошло до повреде уставности и законитости, људских и мањинских права и грађанских слобода, политичке, идеолошке и интересне неутралности или професионалне и оперативне самосталности, може се писмено обратити Одбору за одбрану СЦГ и институцијама државне заједнице". И у следећој алинеји додаје: "Због коришћења права из ст. 1 и 2. овог члана нико не може да трпи штетне последице".

Дакле, осим што је овим *Нацртом Закона* прескочена инстанца "првопретпостављено" (на којег су се углавном и односиле многе притужбе и представке потчињених и где су се, углавном, коначно заустављале), уколико се усвоји овакав текст *Закона*, то ће значити да ће професионални припадници Војске и МО коначно и суштински добити елементарно право на жалбу, представку, приговор и друге поднеске, без којих је апсолутно илузорно говорити о било којим другим правима или неком правном систему. И то заиста охрабрује. Међутим, то право може да се претвори и у оно денунцијаторске природе, па бисмо могли да имамо ситуацију да запослени у МО и Војсци више пишу Одбору жалећи се на своје претпостављене него што ће радити. Колико ће нових радних места морати да буде отворено само у Скупштини СЦГ да би се само прочитале и анализирале све те притужбе, представке?

Но, шалу на страну. Тренутак у којем смо је озбиљан и захтева да се питању цивилне контроле Војске приђе крајње неострашћено и без емоција. С једне стране, жеља и намера да се после свог готово полувековног аутократског статуса "државе у држави" Војска ове земље стави у много реалније и времену примереније оквире потпуно је легитимна и разумна, под условом да се не оде у другу крајност и све оно што је у њој било валидно и професионално, потезом пера дезавуише и уништи. С друге стране, понуђена решења контроле Војске чине се помало архаичним, па чак и регресивним. Забрањивати у 21. веку некоме да политички мисли својом главом или има свој синдикат, да своја верска осећања може да изрази на начин за који сматра да је примерен и достојанствен, најблаже речено, представља неоправдан, чак и илузоран страх, попут оних које су некада имали "партијски комесари".

Дакле, времена су учинила своје и данас се ваља више плашити оних софистицираних начина утицаја на нечију свест него легалних и у цивилизованом свету признатих института јавног мишљења и организовања, какав је, рецимо, синдикат или какво грађанско интересно удружење. Не спорећи доминацију политике и над системом одбране, као што је то одувек и свуда било, од искона до данас, ваља понекад, осим штапа, другој страни понудити и шаргарепу. У супротном, циљ неће бити остварен и одређена, а иначе добра решења, могу се претворити у своју супротност.

Зато, нацрте будућих закона треба очистити од свих наслага прошлости, отворити очи и наћи решења која неће бити за једнократну употребу. Уосталом, Војска ће, оваква или онаква, бити потребна и нашој деци, унуцима... Можда је, ако ни због чега другог, треба и због тога сачувати. ■

Душан МАРИНОВИЋ

72. СПЕЦИЈАЛНА БРИГАДА

СА ДРУГЕ

СТРАНЕ

СТРАХА

Какав је статус припадника тог елитног састава наше војске?

Колико се опремљеност Бригаде борбеном техником примакла граници техничке заосталости?

Зашто је прича о Соколовима најчешће обавијена велом тајновитости? Шта још треба да знамо о једној од залога Србије и Црне Горе за улазак у евроатлантске безбедносне интеграције?

Савремена војска давно се моћ и снага модерних армија света не мере само бројем авиона, тенкова или професионалних војника. Тек врхунски обучене и савремено опремљене специјалне снаге, морално и психолошки чврсте, спремне да у сваком тренутку одговоре на различите безбедносне изазове данашњице, представљају основно мерило војне супериорности неке земље. Такве јединице су, по правилу, посебно организоване, професионалне и малобројне. Изводе различита диверзантска, герилска, извиђачка, противдиверзантска, противгерилска, јуришна, минерска и електронска дејства, те информатичке и психолошко-пропагандне задатке, значи, све облике неконвенционалног ратовања.

Задивљујуће свестрани, сасвим специјални и до перфекције увежбани јесу и припадници 72. специјалне бригаде Војске Србије и Црне Горе – Соколови.

■ ГРАНИЦЕ НЕМИРА

У односу на остале снаге за посебне намене Војске, 72. специјална бригада у свом саставу има извиђачке јединице и јединице војне полиције за противтерористичка дејства. Поред основних специјалности, у њој се старешине обучавају и за речне рониоце и падобранце. Зато су припадници те јединице знатно ефикаснији у различитим акцијама које изводе. Томе у прилог говори и чињеница да су борбени батаљони Бригаде попуњени официрима, подофицирима и војницима по уговору, а свега седам одсто састава чине редовни војници. Војници на редовном одслужењу војног рока најчешће се распоређују у јединицу логистичке подршке.

Прошлогодишњи реформски процеси у ВСЦГ нису мимоишли ни *Соколове* – измењене су и структура и организација њихових борбених састава. Побољшан је квалитет послова које бригада извршава, а борбена обука је знатно рационализована. *Соколови* су од маја 2003. до краја 2005. године извели и 28 приказа борбене оспособљености пред страним војним делегацијама и државним руководством земље. Припадници пешадијске чете и вода војне полиције 72. специјалне бригаде, током протекле године, оспособљени су за учешће у мировним и хуманитарним операцијама. У тој јединици снимљен је и део популарног телевизијског серијала *Може бити само један*.

И поред бројних резултата које је јединица остварила у претходном периоду део проблема до сада није успешно решаван. У време помањања финансијских средстава и за свакодневне задатке, то додатно оптерећује јединицу.

– Бољи статус *Соколова* може обезбедити најпре квалитетнију селекцију кадра и попуњу јединице млађим припадницима ВСЦГ. Ако би се ваљано стимулисали и вредновали специфичност и тежина послова које обављају, знатно би се унапредили ниво борбене обуке и реализација наменских задатака. Место и улога наших специјалних јединица треба да проистичу из безбедносних ризика, изазова и претњи којима је изложена наша земља или сходно њеном опредељењу да се укључи у евроатлантске војне интеграције. Свакако да и учешће специјалних састава у мировним или хуманитарним операцијама под окриљем УН одређује њихову структуру, организацију и намену. Статус припадника 72. специјалне бригаде, најкраће речено, треба да буде примерен пословима и задацима које обављају. У иностраним армијама се сваки ниво оспособљености припадника за специјалне задатке посебно вреднује и стимулише, што код нас већ годинама изостаје – наглашава пуковник Александар Живковић, командант бригаде, и закључује:

– Нелогично је и то да старешине које се у Бригади постављају на одговорније дужности у Команди, иако задржавају усво-

Одлуком Генералштаба ВЈ 12. јуна 1992. формирана је 72. десантно-јуришна бригада. Јединица се у саставу Корпуса специјалних снага налазила до 1998. године. Већ 1993. године прерасла је у специјалну бригаду, а до данас је више пута мењала своју структуру, организацију и претпостављену команду. Бригада изводи извиђачко-обавештајна и противтерористичка дејства, а њене старешине су припадници различитих родова Војске и специјалности. Од 2002. године налази се у панчевачкој касарни *Растко Немањић*, а однедавно је у саставу Команде оперативних снага. Први задатак, који је носио шифровану ознаку *Соко*, јединица је успешно извела 27. јануара, на светог Саву. Тај датум се традиционално обележава као слава и Дан јединице. У знак сећања на прву акцију, за свој знак су изабрали сребрног сокола раширених крила.

јена знања и вештине, губе извесна права и новчане додатке чак и до 18 одсто. Нормативно није уређено њихово кретање у служби, посебно после петнаестак година проведених у том саставу. Побољшање статуса и стандарда специјалаца условило би квантитативно, али и квалитативно јачање Бригаде. Опремање савременим наоружањем и борбеном опремом, компатибилном са техничким капацитетима страних оружаних снага, такође мора бити приоритет. Уколико се ускоро не омогући њено занављање, све већи степен техничке заосталости може битно утицати на успех у евентуалним борбеним акцијама.

■ У ЗНАКУ РИЗИКА

Борбена обука *Соколова* обухвата и оспособљавање за коришћење хладног оружја и борилачких вештина, самострела, снајпера, наоружања са великом ватреном моћи и увежбавање

сложене тактике специјалних дејстава. Обуку изводе врхунски професионалци, са звањем инструктора из области падобранства, пливања, роњења, летње и зимске алпинистике. Инструктори изводе тактичку, ватрену и физичку обуку највишег професионалног ризика. Физичку припремљеност старешина 72. специјалне бригаде обликују признати спортски стручњаци. На њу се надовезује ватрена оспособљеност, која се постиже свакодневним и дуготрајним вежбањем.

Специјалци Бригаде најпре морају провести десетак година у противтерористичкој јединици, да би се потом ангажовали на пословима инструктора обуке или на задацима обезбеђења личности. Током прве године службе пролазе селективну, стручно-специјалистичку и завршну обуку за противтерористе. Затим следи неколико година више противтерористичке обуке, уз додатно оспособљавање за поједине специјалности.

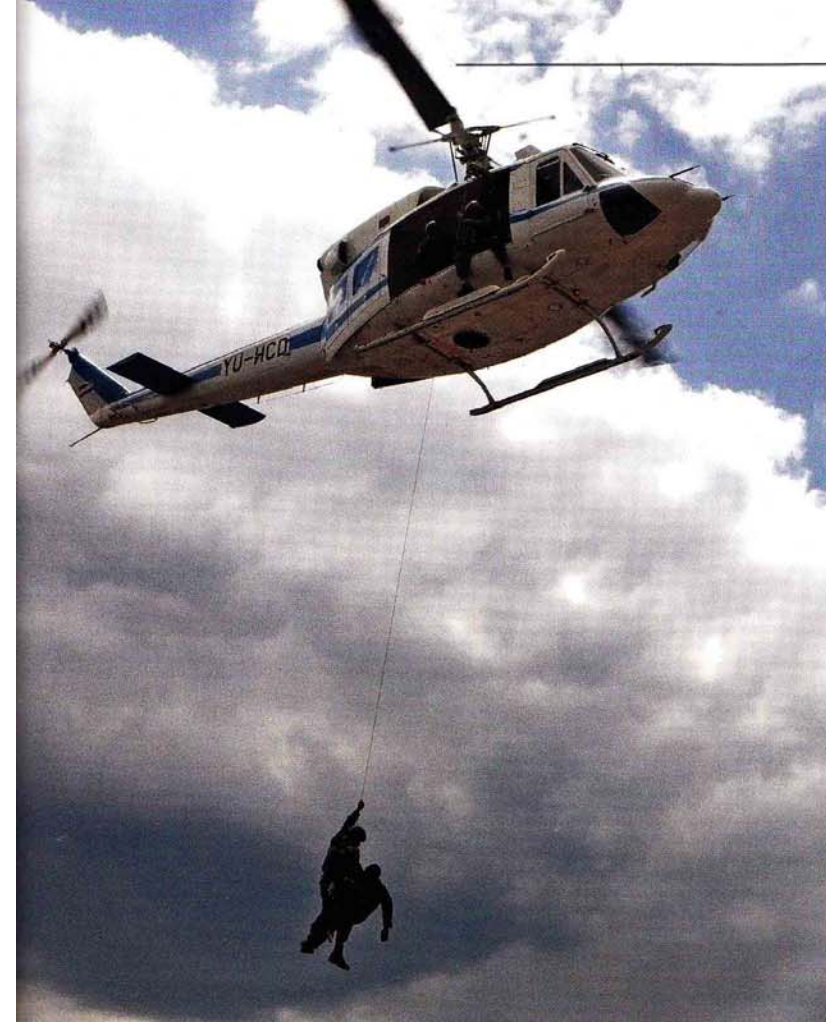
– За Соколове важи правило да обуку и увежбавања увек изводе у реалним условима, под високим ризиком, уз коришћење бојне муниције и минско-експлозивних средстава. Основни садржаји у оспособљавању припадника 72. специјалне бригаде јесу из домена физичке и ватрене обуке. Падобранске јединице састава изводе падобранске скокове, а сви се увежбавају за преживљавање у природи и борбу у посебним условима на реци, затим у верању, скијању, те извићању објеката и, на крају, оспособљавају се за протитерористичку борбу. Посебна пажња се придаје практичним или такозваним ситуационим гађањима. У периоду више противтерористичке обуке увежбавања теку по посебним плановима инструктора, у зависности од потребе и конкретних задатака. У сваком случају, радни дан *Соколова* само на први поглед делује монотono: физичка обука, гађања из домаћег и страног наоружања, те стручно-специјалистичка увежбавања – појашњава капетан прве класе Драган Арсенијевић, командант извиђачког батаљона.

Један број вежбалишта на којима се оспособљавају старешине 72. специјалне бригаде током основне противтерористичке обуке налази

ОПИРАЊЕ ЗАБОРАВУ

У Спомен-соби 72. специјалне бригаде чувају се експонати које је јединица добила на поклон од панчевачког Народног музеја. Простор, уз велику икону светог Саве, оплемењују и бројна одликовања тог састава Војске – плакете, заставе, наоружање, опрема, фотографије из живота и рада јединице. Сребрни соко увпечатљив је симбол наше најпознатије специјалне јединице. Две спомен-плоче са фотографијама од заборава крију и 24 погинула припадника *Соколова*. Бригада је за изузетне резултате током бројних борбених задатака 16. јуна 2000. одликована орденом Ратне заставе првог степена.

ВАТРЕНИ АРСЕНАЛ

Стандардно наоружање *Соколова* јесте калашњиков АК-101, са потцевним бацачем граната од 40 милиметара, аутоматска пушка М-70 и пушкомитраљез М-84. За борбу на блиском користе деветомилиметарске аутомате хеклер и кох, опремљене тактичким светлом и ласерским обележачем циља. Заставине пумпарице, полуаутоматске сачмарице и самострели додатно употпуњавају арсенал јединице. Осим хеликоптера, авиона, разних возила и специјалних чамаца, у противтерористичким акцијама специјалци бригаде користе, по потреби и дресиране псе.

се у панчевачкој касарни Растко Немањић. Иако су изграђени још пре двадесетак година, стрелиште, спортски центар, полигон градског амбијента за увежбавање урбане тактике, затим, полигон сеоског амбијента, полигон за верање, полигони за рушење, те полигон препрека за тактичко увежбавање, спадају у најбоље опремљена вежбалишта ВСЦГ. Додуше, неопходно их је што пре осавременили. За то постоје и потребни пројекти, али недостаје новац. А због мањка наставних средстава за обуку специјалаца инструктори често прибегавају импровизацији.

То ипак није највећи проблем. Шта их највише оптерећује?

– Старешине 72. специјалне бригаде се брзо и много троше. Колико је иза њих само борбених задатака, увежбавања, ноћи проведених под ведрим небом или у снегу, са осећајем да им је глава све време у торби. Наравно да не помињем честу одвојеност од породице. Обично се олако прелази преко онога што смо у одређеном моменту успешно одрадили. Стимулација је знатно испод очекиване и заслужене, а егзистенцијални проблеми нас не мимоилазе, као ни остале припаднике Војске. Професионализација, очито, то не подразумева – наглашава капетан прве класе Дражен Пожар, командант батаљона војне полиције за противтерористичка дејства.

Како тврди капетан прве класе Сениша Сташевић, командант извиђачког батаљона, мало ко и уважава да су *Соколови* једини заиста оспособљен састав Војске за ослобађање талаци и противтерористичке акције.

– У нашим јединицама се јавља и проблем ветерана, односно официра и подофицира који су знатан део родног века провели у оквиру Бригаде. Отворено је и нерешено питање шта ће они радити у служби када не буду у могућности да физички одговоре на захтеве који се пред њих постављају у борбеним тимовима и групама. Припадност 72. специјалној бригади се не може увек јасно разумети и рационално протумачити. Она нам је једноставно ушла у крв и подвукла се под кожу. Већина нас доживљава је као професионалну елиту. То је наша једина сатисфакција: радимо управо оно што смо одувек желели – додаје капетан Сташевић.

Припадници 72. специјалне бригаде негују и поштују борбеност, другарство, храброст, самоконтролу, рационалност, част, интелигенцију, оружје, одговорност и психофизичку спремност. Они су издржљиви и тврди као челик, а брзи као соколови. Њихов професионални мото гласи – *отворите добро очи и уздигните се до висине витештва*. Помоћ државе у остваривању тог циља је неопходна. ■

Владимир ПОЧУЧ

ОДБРАНА

Снимили Г. СТАНКОВИЋ и Д. БАНДА

27

НОВОГОДИШЊА НОЋ НА АДМИНИСТРАТИВНОЈ ЛИНИЈИ СА КОСОВОМ И МЕТОХИЈОМ

НЕЗАБОРАВНА ВОЈНИЧКА ЖУРКА

Нову 2006. годину на једној од база у Копненој зони безбедности на југу Србије припадници 63. падобранске бригаде дочекали су у друштву новинара недељника НИН – Милене Милетић и Милоша Јовановића, који је пре годину и по одслужио војни рок у тој јединици

време када стара година прелази у прошлост и ми се окрећемо надањима нове, стање на југу Србије само на први поглед делује мирно. Стална напетост у српско-албанским односима забрињава све оне који обезбеђују мир на тим просторима. Али војници и полицајци својим присуством на административној линији са Косовом и Метохијом, у сарадњи са снагама Кфора и Унмика на другој страни, не дозвољавају да се вампир тероризма и екстремизма опет пробуди и стварају услове да се проблеми решавају мирним путем. Ту су већ годинама. Дочекали су још једну "Нову" у војничким чизмама, са пушком у руци, далеко од својих породица. Све је по старом, рекло би се.

На једној од база дуж административне линије било је, ипак, нешто другачије него ранијих година. Са припадницима 63. падобранске бригаде, који се налазе на том задатку, били су новинари недељника НИН – Милена Милетић и Милош Јовановић. Жеља да са падобранцима проведу "најлуђу ноћ" коначно им се испунила. Забележили смо њихове утиске са незаборавне војничке журке.

– Морам признати да нисам очекивала да ће на том дочеку Нове године бити тако доброг веселја, јер се то и не очекује на месту као што је база на административној линији. Припремила сам се да слушам јадиковке о проблемима у којима војници већ дуже времена грцају, и о томе, на пример, како су одвојени од породица и током новогодишње ноћи. А дочекали су ме момци који изузетно чврсто стоје на земљи, иако им је професија везана за небо. Фасцирало ме то што нисам чула да се неко пожалио. Током дводневног боравка нисам чула ни да је ико издао неку гласну наредбу, нити да је због било чега неко гласно говорио или неког за нешто опоменуо. Сви су крајње професионално, најбоље што могу, радили свој посао, без тензија или нервозе.

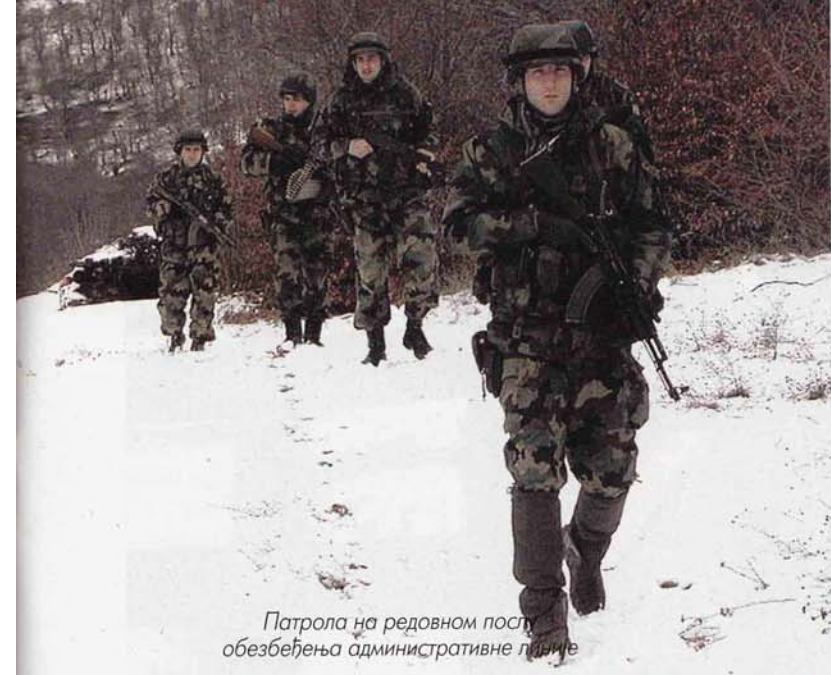
Током самог дочека Нове године посебно ме је обрадовало што слушају добру музику, што имају изванредан смисао за хумор, чак и на лични рачун. Нема сујете и суревњивости, очигледно

да су велики пријатељи. Нисам ниједном чула приче типа "Ја па Ја". Себе доживљавају као део тима, односно јединице. И раније сам имала намеру да скочим из авиона падобраном, а сада сам пожелела да то урадим са нишким падобранцима, јер ми се чини да су најпоузданији за такве авантуре. Дводневни боравак са њима доживљавам и као израз захвалности мом великом пријатељу, покојном пуковнику Стојану Јовићу, некадашњем команданту 63. падобранске бригаде и публицисти – каже Милена.

За њеног колегу Милоша Јовановића, експерта за међународне односе и власника престижне магистарске дипломе са Сорбоне, атмосфера на бази током новогодишње журке није била ново искуство. Он, наиме, у свом ормару и даље брижно чува црвену беретку са падобранским знаком, јер је пре само годину и по дана одслужио војни рок управо у 63. падобранској бригади.

– Драго ми је што сам Нову годину дочекао са старешинама од којих сам учио вештине војног падобранца. Падобранска и борбена обука у 63. бригади је изузетно тешка и напорна и, на неки начин, повезује људе за цео живот. Док сам боравио на бази добио сам прегршт порука и честитки управо од пријатеља из војске са којима сам и дан-данас у контакту. Морам да признам да нисам смео да им кажем где се налазим, јер би се силно наљутили на мене што и њима нисам омогућио да новогодишњу ноћ проведу у бригади. Чињеница је да смо цео живот везани за ту јединицу управо због падобранских скокова, одличних међуљудских односа и старешина од којих смо имали шта да научимо. Бити у 63. бригади и постати део строја војних падобранца за мене је посебна част и тиме се искрено поносим – истиче Милош у својој изјави за "Одбрану".

Падобранци су војници са две заклетве. Једна је дата на почетку служења војног рока, а друга током падобранских скокова. Она није законски формализована, али онај ко је прихвати и изговори за њу је везан веома чврстим нитима. Изнедрена је са првим борбеним задацима које су падобранци извршавали сада већ

Патрола на редовном посту
обезбеђења административне линије

Новинари недељника НИН
пред одлазак у патролу са подбраницима

давне 1991. године и заливена крвљу палих бораца. Дата је отаџбини коју бране, другу са којим пролазе највећа искушења, пушци с којом се боре, војничкој и ратничкој части које се никада не одричу. И зато падобранци 63. падобранске бригаде једноставно раде, не умањујући при том значај било које друге професије и не уздижући се изнад осталих, јер то је њихово опредељење и њихов посао. Разлика је једино што други послови могу да се раде због плате, а падобранац мора да воли свој посао, јер у супротном нема тог новца који може да плати сва одрицања и напоре којима су изложени.

Можда је гостима из Редакције НИН-а тај парадокс најбоље описао један подофицир, искусан инструктор, који је Милоша начинио падобранцем:

– У том систему постоје људи који су плаћени да мисле о финансирању и опремању Војске. Њихов посао је да решавају, а не да производе проблеме. Мој посао је да радим ово што радим, да од момака попут Милоша направим падобранце, и да они, када затреба, могу са нама да крену у борбу и буду успешни. У том систему ја као мали човек радим свој посао и моји резултати су видљиви. Када сви будемо радили свој посао онако како треба, многи проблеми који су сада актуелни више неће постојати. ■

Влада КРСТИЋ

УКРАТКО

ТРКА ВОЈНИКА И ПОЛИЦАЈАЦА

У оквиру бројних новогодишњих манифестација у Београду, на Ушћу је 31. децембра 2005. одржана Дванаеста традиционална новогодишња атлетска трка "Куп браће Јеремић", на којој су у дисциплини "Трка војника и полицајаца" на 1.000 метара учествовали и припадници 250. рбр ПВО.

Из те, и по спортским успесима афирмисане јединице, на такмичењу су учествовали 20 војника и петорица старешина. Припадници јединице били су укључени и у организацију такмичења, будући да већ традиционално сарађују са покровитељем те спортске манифестације Уметничком ливницом "Вождовац".

Временски услови били су наклоњени и публици и такмичарима, што је мотивисало спортисте за доказивање, а велики број Београђана да прате догађај. Значај и вредност те међународне трке потврдили су присуство и подршка прослављених имена наших атлетских стаза Фрање Михаљића и Данета Корице.

Постигнути су веома добри резултати у свим категоријама такмичара, од пионира до сениора, а запажен је био и наступ војника и старешина 250. бригаде ПВО, који су освојили прво и треће место у дисциплини "Трка војника и полицајаца". Том приликом позлатио се војник Милан Босанчић, а бронзана "утеха" припала је војнику Оливеру Вуковићу.

Организатор такмичења припремио је вредне награде за победнике трка, а сви учесници даривани су малом макетом торња на Авали, која се додељује заслужним појединцима у оквиру акције његове обнове. ■

И. УКИЋ

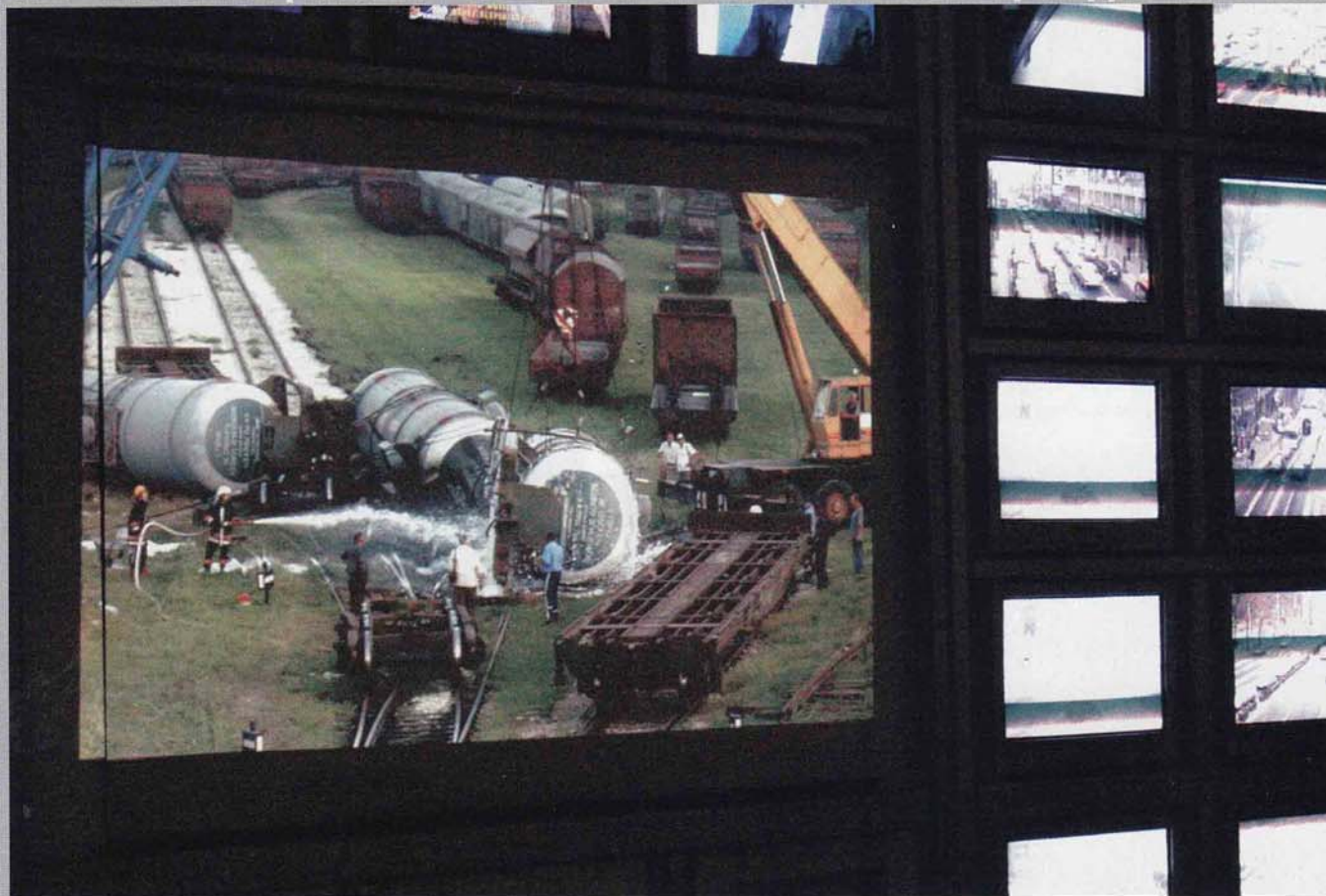
ХУМАНИТАРНЕ АКЦИЈЕ ВАЗДУХОПЛОВНО-НАСТАВНОГ ЦЕНТРА

Припадници Ваздухопловно-наставног центра у Сомбору су, током 2005. године, прикупили 166.145 динара намењених за хуманитарне сврхе. Највећи део тог новца – 77.075 динара – припашће неколицини материјално угрожених становника Косова и Метохије, а новчана средства су коришћена и за лечење троје оболеле деце чији родитељи раде у Војсци.

Део од 31.690 динара већ је одвојен за операцију ученика Гимназије у Земуну Марка Теодоровића. У ту акцију, коју је организовала управа Гимназије, укључили су се и остале јединице ВС и ПВО, које су прикупиле укупно 160.250 динара и 156,20 евра.

Иако се и сами налазе у незавидној финансијској ситуацији, у акцијама прикупљања хуманитарне помоћи учествовало је више од 1.100 припадника Центра у Сомбору. ■

ПРЕВЕНЦИЈА ХЕМИЈСКИХ АКЦИДЕНАТА

КАКО ИЗБЕЋИ УДЕС

Најслабија карика у систему управљања након хемијских удеса код нас јесте поступак санације, који подразумева примену различитих технолошких поступака ради потпуне неутрализације опасних материја, јер осим јединица АБХО ВСЦГ и ватрогасне полиције МУП-а Србије, не постоје друге специјалне службе за извођење санационих радова после удеса. Те проблеме мораћемо да решимо у оквиру развоја националног система заштите од хемијских удеса и његове интеграције у међународни систем сарадње и заштите. Уосталом, то је један од услова који морамо да испунимо на путу ка европским интеграцијама.

ко и поверујемо да је примена хемијског оружја у ратовима прошлост, хемијски акциденти су, нажалост, реалност савременог доба. До њих долази због хемијских удеса (са опасним материјама), ратних дејства по објектима процесне индустрије, али и приликом коришћења хемијског оружја за масовно уништавање у терористичке сврхе.

Опасности те врсте прете и нашој земљи. То захтева интегрисање свих субјеката који могу одговорити на све изазове након хемијских удеса или акцидената. Неопходно је да се на том задатку повежу Влада, МУП, Војска Србије и Црне Горе, ватрогасне јединице, локалне власти, служба за обавештавање и узбуњивање, мобилне екотоксиколошке лабораторије, медицинске и друге специјалистичке службе и да се развије јединствен систем за реаговање на хемијске опасности.

Прилика за то био је недавно одржани курс о превенцији хемијских акцидената, који су у Крушевцу заједно организовали Министарство за науку и заштиту животне средине Републике Србије, МУП Републике Србије и Центар за усавршавање кадрова АБХО Војске Србије и Црне Горе. Курс је, у

оквиру пројекта “Програм за изградњу капацитета заштите животне средине Србије”, а под покровитељством Европске агенције за реконструкцију, организован за потребе Управе за заштиту од пожара и спасавање МУП-а Републике Србије.

■ ОД БОПАЛА ДО ВАЉЕВА

Историја хемијских акцидената је дуга и почиње са применом хемијског оружја у Првом светском рату (Белгија, 1915) и испустом хлора у Мичигену (САД, 1917). Хемијски акциденти великих размера у свету се бележе стално, а најтеже последице имали су контаминација уља за јело у Мадриду (340 мртвих и 20.000 повређених), експлозија гаса у Мексико Ситију (650 мртвих и 4.000 повређених) и ослобађање токсичног гаса у индијском граду Бопалу (2.500 мртвих и 50.000 повређених).

Не тако давно (2001) експлодирало је постројење са амонијум-нитратом у Тулузу (Француска), када је погинуло 30 људи, 2.400 је повређено и причињена је огромна материјална штета.

Свет, ипак, највише памти нуклеарну хаварију у Чернобилу 1986. године и терористички акт у токијском метроу, са употребом нервног бојног отрова – сарина.

Хемијски акциденти дешавају се и у нашој земљи, а грађани Србије и Црне Горе су, нажалост, имали прилике да виде и како то изгледа када се изводе ратна дејства по објектима процесне индустрије. Наиме, НАТО је у пролеће 1999. године бомбардовао рафинерије у Панчеву и Новом Саду и тако изазвао тешке последице по људе и животну средину.

Ни мирнодопски период није отклонио опасност од хемијских акцидената, јер се, на пример, само у Београду годишње бележи четрдесетак удеса. Занимљиво је да се, као по правилу, они дешавају ноћу и у време викенда и празника. У већини случајева удеси су везани за изливање азотне и сумпорне киселине, амонијака, метанола или других супстанци из вагона цистерни, а јавност је у неколико наврата обавештавана о превртању вагона који су превозили винил-хлорид-мономер.

Ове године у земљи су се догодила четири хемијска удеса. Већ у априлу је забележен акцидент у остружничкој фабрици хартије “Умка”, где су се четири радника отровала приликом чишћења преливних базена у оквиру система за прераду санитарних отпадних вода.

Средином маја у пунионици “Промет гас” (село Звечка код Обреновца) у току претакања пожаром су захваћене две

НАЦИОНАЛНИ ЦЕНТАР

Центар за усавршавање кадрова АБХО ВСЦГ у Крушевцу из дана у дан доказује да је потпуно отворен и на располагању не само војним саставима већ и свим структурама нашег друштва, па и организацијама из иностранства. У периоду од 25. до 29. јула Центар је био домаћин Другом интернационалном курсу Организације за забрану хемијског оружја у области помоћи и заштите од хемијског оружја, коме је присуствовало 120 представника из иностранства.

Тада је на делу показан високи степен професионализма, стручности и способности припадника Центра да одговоре изазовима оспособљавања припадника страних армија. Већ у октобру је, под покровитељством Европске агенције за реконструкцију, са успехом реализован курс „Превенција хемијских акцидената”, док у наредној години Центар планира да организује најмање пет курсева за потребе цивилних структура.

“Постоје сви услови” – каже командант Центра пуковник Здравко Самарџић – “да се крушевачки Центар дефинише као национални центар за оспособљавање свих професионалних кадрова у Војсци и цивилним структурама за превенцију нуклеарних, хемијских и биолошких акцидената. За то је потребно само кадровски ојачати Центар и опремити га најмодернијим средствима која се користе у превенцији

цистерне са око 30 тона течног нафтног гаса, при чему је један радник задобио опекотине другог степена, а један ватрогасац је повређен приликом гашења пожара. Пожари су избили и у магацину београдског предузећа "Нови дом" и у производном погону сунђера предузећа "Ђукапол".

Најпоучнији пример је, по свему судећи, забележен крајем јула, када се излило 8.300 литара моторног бензина у Ваљево. Акцидент се догодио приликом истакања горива из аутоцистерне у подземни резервоар станице за снабдевање горивом "Лукоил-Беопетрол" из Београда. МУП Ваљево је од представника "Лукоила" добио информацију да количина просутог горива није стварна и да је, вероватно, реч о крађи. Међутим, стручњаци су утврдили да је гориво истицало у окно резервоара, а затим се кроз систем канала за цеви неконтролисано разливало у преостала три окна и околни терен.

Мерним уређајима за детекцију експлозивних смеша утврђено је постојање бензинских пара на самој станици и у шахтовима на удаљености од 100 метара, у концентрацијама које су биле 20 до 50 одсто ниже од доње границе експлозивности бензина. Ватрогасна јединица је неутрализацијом отклонила опасност од пожара, а није тешко претпоставити до какве би трагедије дошло да се поверовало у први исказ представника "Лукоила".

■ ТРАНСПОРТ ОПАСНИХ МАТЕРИЈА

Шта су, у ствари, хемијски акциденти? Према Директиви ЕУ, акцидент представља појаву велике емисије опасних хемијских материја, пожара или експлозије насталу као резултат непланских догађаја у оквиру неке индустријске активности која угрожава људе и животну средину, тренутно или након одређеног времена, у оквиру или ван граница предузећа, и то укључујући једну или више опасних хемикалија.

Удеси или акциденти се дефинишу и као неконтролисани догађаји настали приликом процеса производње, транспорта или складиштења, током којих се ослобађа одређена количина хемијских опасних материја у ваздуху, води или земљишту, што може угрозити животе и здравље људи, материјалних добара и животне средине.

Под хемијским удесом или хаваријом са опасним материјама подразумевају се експлозије, паљење, неконтролисано цурење и разливање опасних материја, деформације постројења, амбалаже или судова са опасним материјама, које могу да доведу до експлозије, пожара, тровања, опекотина, обољења људи и животиња и загађења животне средине. Опасности од хемијских акцидената зависе од типа удеса, количине и врсте опасне материје, места и времена настанка удеса, хидрометеоролошких услова, стања саобраћајница и других околности.

Врло често се при разматрању хемијских удеса користе различити синоними за тај појам, као што су "хемијска несрећа", "хемијски акцидент", "хемијски инцидент" или "хемијска катастрофа". Према правилима америчке армије, ниво акцидента (штете) дефинисан је према висини новчаног износа који треба издвојити да би се санирале последице удеса. У нашим условима најреалније би било разматрање штетних ефеката на људе и процењивање обима и последица удеса на основу тих ефеката. Тако гледано, удесни догађај, чија је последица контаминација мањег обима, назива се хемијским инцидентом. Хемијски акцидент је ситуација у којој је затрована – повређена једна или неколико особа, хемијска катастрофа

ШТА МОЖЕМО ДА ПОНУДИМО СВЕТУ

У складу са Конвенцијом о забрани хемијског оружја, свака земља чланица има право да тражи помоћ у случају опасности од употребе хемијског оружја или за потребе развоја националног система заштите и реаговања у случају хемијске опасности. Такође, свака земља је обавезна да Организацији за забрану хемијског оружја понуди један од доприноса, попут новчаних донација, некористићених количина заштитне и друге АБХ опреме, те адекватне људске ресурсе. Уз одговарајуће осавремењивање опреме, Србија и Црна Гора има значајне потенцијале које може да понуди свету у виду јединица, експерта и експертских тимова, мобилних лабораторија и Центара за обуку.

Највећи део тих потенцијала налази се у Војсци Србије и Црне Горе. Тако, Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу има одличне могућности за обуку припадника националних служби других земаља из области АБХ одбране, док самостални вод за НХ удесе из крушевачке 246. бригаде АБХО може за врло кратко време ефикасно да изврши детекцију, дозиметрију, лабораторијске послове и деконтаминацију угроженог подручја. Овим саставима треба придодати и могућности дела Војнотехничког института, надлежног за хемијску заштиту, који поседује лабораторије за анализу токсичних и опасних материја, као и Национални центар за контролу тровања у Војномедицинској академији.

подразумева постојање ризика за тровање или повреду најмање десет особа, док одредница велика хемијска несрећа значи да је најмање 50 људи угрожено.

Основни облици појаве хемијских опасности јесу крупни пожари, експлозије, токсични испусти и корозија. Оне настају због нестручног и неодговорног рада или било какве незгоде у току производње, транспорта, складиштења и руковања опасним материјама. Будући да је присуство опасних материја неминовно, неопходно је утицати на смањење ефекта њиховог нежељеног и неконтролисаног дејства. Због тога законодавство једне државе за њих прописује посебан режим и појачану контролу државних органа над наведеним процесима. Поред тога, међународни транспорт опасних материја јесте предмет споразума заснованог на препорукама Уједињених нација. За нашу земљу најзначајнији је Европски споразум о међународном превозу опасне робе.

Најважнији национални прописи који регулишу статус и третман опасних материја јесу *Закони о промету експлозивних материја, производњи и промету отровних материја, превозу опасних материја, оружју и муницији и заштити животне средине*, али и већи број уредби и правилника од којих је најбитнији *Правилник о методологији за процену опасности од хемијских удеса и од загађивања животне средине, мерама припреме и мерама за отклањање последица*.

Наведени прописи датирају из деведесетих или чак осамдесетих година прошлог века, те нису усаглашени са међународним решењима за проблеме смањивања ризика од опасних материја, што умногоме отежава предузимање превентивних мера за спречавање хемијских акцидената.

■ ЈЕДИНСТВЕН СИСТЕМ ЗА РЕАГОВАЊЕ

Управљање хемијским удесима подразумева скуп мера и поступака као што су превенција, приправност, одговор на удес и санација.

Превенција је скуп мера чији је циљ спречавање настанка акцидента, смањење вероватноће њиховог настанка и минимизирање последица, док је циљ приправности формирање и опремање

БЕОГРАД – ЗОНА ВИСОКОГ РИЗИКА

Није тешко одговорити на питање који је то најризичнији град у Србији и Црној Гори за настајање хемијских акцидента. Несумњиво, то је Београд, што и не чуди када се зна да железнички транспорт из праваца Бугарске, Румуније, Мађарске, Хрватске, Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе пролази кроз густо насељене делове Београда, а делом се одвија и преко главне железничке станице у самом центру престонице.

Друмски саобраћај, такође, пролази кроз насељене делове града зато што нису завршене заобилазнице за теретни саобраћај. Речни саобраћај опасних материја одвија се Дунавом и Савом, при чему посебну опасност представља евентуални удес пловила која превозе опасне материје, а крећу се у близини изворишта за снабдевање града водом за пиће.

Део опасности од хемијског удеса није везан само за транспорт већ и за индустријска постројења високог хемијског ризика, као што су "Дуга", "Галеника", "Техногас", рафинерија "Београд", "Југопетрол" и још 12 погона који се процењују као средње ризични. Све је јасно када се помнутим подацима придодату и индустрије високог ризика из окружења, као што су термоелектране из Обреновца, јужна индустријска зона у Панчеву и Колубарски базен. По речима стручњака, у Београду се годишње произведе, користи и складишти 1.250.000 тона опасних материја.

организационих јединица шире друштвене заједнице, али и њихово међусобно повезивање и координисано деловање ради управљања удесима. Мере превенције спроводе се већ у процесу просторног планирања, пројектовања, изградње, складиштења опасних материја, и др. Оне обухватају идентификацију опасности, процену степена опасности од опасних материја, физичко-хемијска и токсична својства опасних материја, анализе повредивости и ризика и могуће последице по здравље људи, материјална средства и животну средину.

Приоритети Србије и Црне Горе у превенцији хемијских удеса јесу даља разрада законске регулативе и усаглашавање са законодавством ЕУ, успостављање мониторинга животне и радне средине, ажурирање евиденције опасних материја и израде студија процене ризика за опасне индустрије и анализе утицаја за нове индустријске погоне.

Занимљиво предавање на курсу у Крушевцу одржао је гост из Велике Британије Давид Невби, члан Краљевског друштва за хемију и представник Европске агенције за реконструкцију, који је нагласио да у оквиру превенције треба избећи удесе, смањити негативне утицаје и учити из искуства како да се смањи рањивост и повећа могућност враћања у првобитно стање.

Он је представио и УНЕП-ов програм за подизање свести и спремности за ванредне ситуације на локалном нивоу. Програм обезбеђује добро структурисан и детаљан процес за припрему координисаног, интегрисаног и функционалног плана за реаговање локалних заједница у ванредним ситуацијама и пружа помоћ доносиоцима одлука, у телима државне и локалне власти и индустрији, за доношење докумената, обуку и техничку подршку у реаговању на хемијске акциденте.

Најслабију карикату у систему управљања хемијским удесима код нас представља поступак санације, који подразумева примену различитих технолошких поступака с циљем потпуне неутрализације опасних материја, јер осим јединица АБХО ВССГ и ватрогасне полиције МУП-а Србије, не постоје друге специјалне службе за извођење санационих радова након хемијских удеса. Те проблеме мораћемо да решимо у оквиру развоја националног система заштите од хемијских удеса и његове интеграције у међународни систем сарадње и заштите. Уосталом, то је један од услова који морамо да испунимо на путу ка европским интеграцијама. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

УПРАВЉАЊЕ У ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА

ОДГОВОР НА

Свакодневна сигурност живота грађана, имовине и животне средине могућа је само уз успешну превенцију, правовремен одговор на ванредне ситуације и отклањање њихових последица. Управа за цивилну заштиту МО предузима више иницијатива како би систем цивилне заштите на нивоу државне заједнице СЦГ добио структуру и организацију којом ће моћи да задовољи своје функције.

Егат си ако знаш да имаш довољно", порука коју је давно изрекао кинески филозоф Лао Це, може бити и одговор на питање шта се сматра изазовом или мисијом 21. века. Наиме, како саопштавају научници чувеног института "World watch", који се већ дуго баве не само испитивањем стања на планети већ и глобалним трагањем за новим квалитетом живота, потрошачка грозница изнедрила је "нову болест за масовно уништење човечанства". Заштита природе у складу са основним човековим потребама и развојем постаје императив. Да не би дошло до социјалне експлозије, која може да елиминира садржину и утицај демократских институција, те умне главе препоручују националним владама прихватање препорука из глобалног Акционог плана и програма, као нове фазе транзиције друштва: прелазак из фазе хиперпотрошње у фазу квалитета живота – благостања.

Дакле, наука и друштво сада треба да повуку потез којим се добија или губи партија у којој је улог опстанак цивилизације. Нужно је проценити ризике сагледавањем вероватноће наступања ванредних ситуација (ВС) и могућих последица. Тежиште рада при том је у правовременом предвиђању опасности, предузима-

њу превентивних мера и даљем сагледавању и остваривању могућности праћења, контроле и координације активности ради умањења штетних последица. Све то заједно називамо одговором на ванредне ситуације или управљањем у ванредним ситуацијама (Disaster management).

ПОБОЉШАЊЕ СИСТЕМА

Управа за цивилну заштиту (ЦЗ) Министарства одбране предузима више иницијатива како би систем цивилне заштите на нивоу државне заједнице СЦГ добио структуру и организацију којом ће моћи да задовољи своје функције. Циљ је – свакодневна сигурност живота грађана, имовине и животне средине, уз успешну превенцију, правовремен одговор на ванредне ситуације и отклањање њихових последица

– Од више могућности определили смо се да ка зацртаном циљу пођемо путем оптимизације или побољшања постојећег система. То је у основи процес обнављања и поправљања инфраструктуре постојећег модела у више фаза да би се систем што брже превео у ново боље стање – каже начелник Управе за цивилну заштиту МО пуковник Момчило Јовановић.

После свеобухватне анализе уз коришћење такозване SWOT методологије, затим уважавањем препорука, класификације и принципа методологије кризног менаџмента, препорука са последње међународне конференције организације ЦЗ, одржане 1997. године у Кини, те уз широке стручне консултације са експертима за ВС, као најприхватљивији организациони модел националног система у ВС или ЦЗ, предложено је формирање националне Агенције за ВС или ЦЗ, до ког би се дошло по фазама.

Полазиште предлога новог организационог модела националне агенције тог типа чинило је неколико важних чињеница. Како истиче пуковник Јовановић, прва чињеница јесте да предлог има упориште у садашњој нормативно-правној регулативи везаној за ЦЗ. До краја деведесетих проценама ризика и опасности, садржајем проблема који се јављају у ВС и решавањем управљања у ВС у миру и рату, углавном се бавио систем Цивилне заштите. Управљање у ВС организовала је служба Осматрања и обавештавања (ОиО), примењујући радне моделе Цивилне одбране. У будући модел, свакако, ваља уградити и искуства из периода интервенције НАТОа.

ГЕОГРАФСКИ ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ

Како каже пуковник Шећеров, једна од активности будућег Националног ситуационог центра биће и рад географског информационог система (ГИС). Просторни подаци су се вековима приказивали на мапама. Права информација у правом тренутку увек је била изузетно значајна. Доступност информацијама, и по броју и по врстама, из дана у дан је све већа. Интеграција разнородних информација, односно објектни и просторни приказ, остварује се на дигиталним картама. Тако се омогућавају фузија података и њихово упоређивање, сложена аналитика уз објектно-просторно приказивање, чиме се лакше проналазе оптимална решења проблема који се појављују на терену.

Могућност употребе дигиталних карата, велики број информација које су смештене у сопствену базу података, те приступ информацијама из других база података, допринели су настанку ГИС-а. У току последњих деценија двадесетог века овакви системи су постали незаменљиви у објектном представљању, просторној анализи и у процесу одлучивања у хитном реаговању.

У случајевима где минути, па и секунде, могу спасити многе животе и спречити настајање материјалне и нематеријалне штете, ГИС технологија може вишеструко помоћи.

– Треба имати у виду да је Светска организација ЦЗ препоручила и предложила јединствени организациони национални модел система управљања у ВС – оснивање националних комитета у ванредним ситуацијама, при владама. Напослетку, такав организациони облик националних система био је препорука Програма спремности и превенције у ванредним ситуацијама (DPPI) Пакта за стабилност Југоисточне Европе. Према истраживањима, искуствима и препорукама Disaster Management-а, преобликовање модела националних институција одвијало би се у више фаза – наглашава пуковник Јовановић.

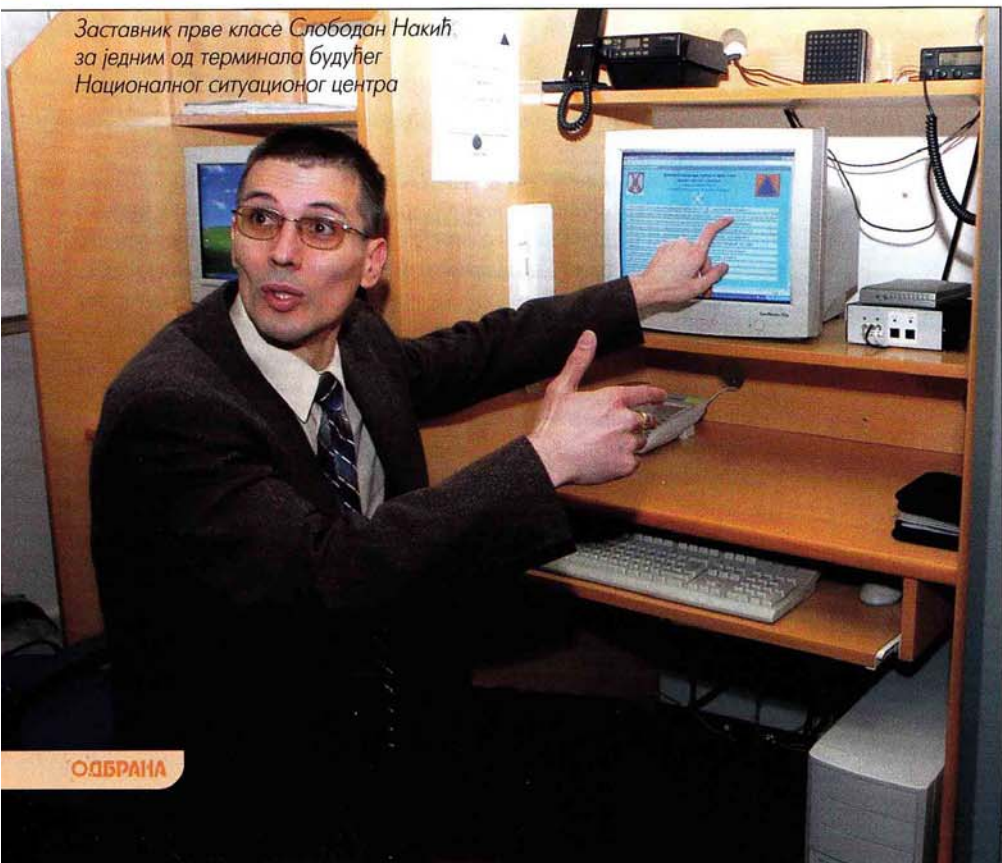
Према његовим речима, у првој фази реструктурисања система управљања у ВС донела би се одлука у оквиру реформе система одбране, којом би се Управа за ЦЗ превела у самосталну Управу у оквиру МО, директно потчињену министру одбране. Таква организациони модел био би привременог карактера, трајао би до успостављања оквирног радног језгра које је потребно за формирање Агенције за ЦЗ или ВС, а усклађивао би се према динамици реформе система одбране. Улога Центра за обавештавање била би проширена и на осматрање, обавештавање, узбуђивање и управљање (ОЗУЗ). Тиме би се остварили услови за националну интеграцију и усмеравање на хоризонталном и вертикалном нивоу.

У оквиру друге фазе реструктурисања система управљања у ВС, предвиђа се покретање иницијативе и потребне процедуре за доношење коначне одлуке о формирању самосталне националне Агенције за ЦЗ или ВС, која би била потчињена Савету министара државне заједнице СЦГ. Она би тежишно имала координациону улогу, посебно у међународној размени података и међународним акцијама помоћи и спасавања.

У почетној фази те процедуре требало би одредити – именовати проширену националну комисију (из МО, обе републике и других структура које се баве ЦЗ), која би сагледала, анализирали, предложила и водила процес реструктурисања националног система у ВС ка регионалним интеграцијама у оквиру иницијативе DPPI. Комисија треба да

РИЗИК

Заставник прве класе Слободан Накић за једним од терминала будућег Националног ситуационог центра

предложи Савету министара ДЗ СЦГ организациони модел националног система у ВС и службе у ВС.

■ ПРЕДЛОЗИ ПРОЈЕКТА

Доношењем нове *Стратегије одбране*, концепције и доктрине, те новог стратешког националног програма приоритета и развоја, а затим *Закона о ЦЗ* или *Закона о ВС* интегрално и одређеније ће се регулисати све делатности из области заштите и спасавања људи, материјалних и нематеријалних добара, а тиме и садашње ЦЗ, али и правци њеног преобликовања ради бољег управљања у ВС.

У току процеса промена треба користити и позитивну међународну праксу "меког права". Она се користи за тумачење у случајевима када наша законска регулатива није јасно дефинисала нове правне оквире. Такав је пример непостојање дефиниције интеграционих токова и процеса. Промене легислативе треба иницирати уз уважавање препорука ЕУ, које су у складу са нашим стратешким одређењем.

– Реструктурисање организационог модела националне службе ОиО треба посматрати аналогно промени организационог модела ЦЗ. У оквиру организационог модела Агенције за ЦЗ или Агенције за ВС, сагледаће се и организациони модел националне службе у ВС – наглашава начелник Центра за обавештавање МО пуковник Прода Шећеров.

Центар који води пуковник Шећеров још увек је у фази опитовања, али могућности за комуникацију и комулацију тог центра такве су да већ сада може да преузме на себе задатак координације републичких центара са европским и светским мрежама за поступање у ванредним ситуацијама.

Стручњацима из Данске, коју је Европска комисија одредила за земљу ментора нашој држави у области ЦЗ,

Пуковници Момчило Јовановић и Прода Шећеров (слева) у разговору са представником данске Агенције за ванредне ситуације

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Крећући се ка регионалним војним интеграцијама, Војска СЦГ је спровела одређене структурне промене. У њој формирана посебна структура која је названа Оперативни штаб. Та оперативна структура намењена је за широки спектар задатака цивилно-војне сарадње. Један од задатака Штаба јесте и операционализација сарадње у ВС. Планирано је да се таква структура угради све до тактичких састава јединица ВСЦГ. Као стална функција цивилно-војне сарадње уграђена је и у оперативно дежурство у ГШ ВСЦГ. Оперативна веза ГШ ВСЦГ доведена је до националног Центра за обавештавање за територију СЦГ. Та функција се активира и у случају када нека од земаља у ВС тражи помоћ од специјализованих екипа ВСЦГ.

Успостављањем интегрисаног командно-информационог система (КИС) Војске СЦГ предвиђен је и функционални информациони приступ будућег националног ситуационог центра, а обезбеђена је и могућност оперативног приступа и другим системима веза (телекс, стационарни системи веза, везе земља-ваздух).

представљено је пет пројектних предлога, чијим остварењем би се унапредио положај ЦЗ код нас. Поред приступа европским мрежама и стандардима, пројекти предвиђају развој географског информационог система (ГИС), националног сервиса за сателитску детекцију и успостављање СОС броја 112.

Међународној конференцији за рано упозоравање у ВС у Бону стручњаци из Управе за ЦЗ послали су пројекат везан за спасавање на води и под водом у региону река Дунав и Сава. Методологија пројекта је прихваћена и постоје добри изгледи да немачка влада финансира његово остварење.

■ ПУТ КА ИНТЕГРАЦИЈИ

Одговори на могуће узроке ризика су мултидисциплинарни. Ради минимизирања последица од опасности, данас наука проналази све прецизније методе предвиђања, начине праћења и ефикасног реаговања. Друштво организује систем правовременог или раног упозорења на могуће ризике или опасности. То се постиже интеграцијом информација приликом уочавања и мултисензорског праћења граничних вредности параметара који указују на могући или растући ризик. Такве активности ефикасног реаговања заједнички се називају управљањем у ванредним ситуацијама. Порицање потребе за реаговањем у ВС данас је исто што и порицање потребе за опстанком човечанства.

Управљање у ВС или менаџмент у ВС зато не треба посматрати као фактор оптерећења друштва, већ као фактор развоја. Познато је да катастрофе и несреће не само да односе жртве већ наносе и огромну, често ненадокнадиву штету, чиме се слаби материјална моћ појединаца и наносе дугорочни здравствени и социјални проблеми друштву уопште.

Нужан садржај развоја управљања у ВС јесте допринос изградњи друштвене инфраструктуре.

То је и пут ка интеграцијама у систем за ванредне ситуације, посебно унутар иницијативе DPPI Пакта за стабилност Југоисточне Европе. При том се поштује група стандарда ИСО – 2000, али и други прихваћени и препоручени стандарди, протоколи и формати, посебно у међународној размени ин-

формација у оквиру информационог система.

Процес преобликовања и успостављања нових модела треба посматрати и као развојни аспект, ако се зна да организовани и савремени национални систем заштите и спасавања доприноси да се жртве и материјалне и нематеријалне штете смањују, те да је донаторска процедура најрационалнији начин успостављања таквог система.

– Примера ради, Мађари су наплатили вишемиллионску штету у евриме када су доказали да загађење у Тиси потиче са јаловишта рудника у Молдавији. Услов да и наша земља оствари сличну корист јесте пријем у најважније европске мреже за поступање у ВС. Управа за ЦЗ МО покренула је иницијативу за пријем наше земље у европску мрежу ЦЕЦИС (Common Emergency Communication Information System) и међународну мрежу ОЦХА (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), те међународну организацију ЦЗ (ICDO). Мрежа Директората Партнерства за мир изразила је добру вољу да нашу државу прими у чланство по убрзаној процедури – истиче пуковник Шећеров.

Дакле, успостављање нових модела треба посматрати и као подршку и допринос процесу опште друштвене транзиције и видан допринос развојној националној стратегији. Циљ је јасан – хумани и демократски развој друштва и државе. ■

Александар АНТИЋ
Снимико Г. СТАНКОВИЋ

РЕАЛИСТИЧАН

ПРИКАЗ ПОВРЕДА

Према стандардима Европске уније два одсто грађана треба да заврши курс прве помоћи, јер такозвани "златни сат" у коме је неопходно пружити прву помоћ унесређеном у највећем броју случајева и спасава живот

повреде и друге несреће свакодневно се дешавају, у кући, саобраћају, на радном месту, у све безобзирнијим терористичким нападима широм света уз велики број повређених и унесређених.

У обучености за прву помоћ наша земља је при дну лествице европског просека, па је стога у последњих неколико година обновљена активност Црвеног крста у обуци становништва. Оспособљен је већи број инструктора и неколико стотина предавача прве помоћи и реалистичног приказа повреда и обољења. Увежбано је више хиљада младих добровољних сарадника теренаца у општинским и градским организацијама Црвеног крста.

Значајно је и реалистично приказивање повреда и обољења којим се дочаравају изглед, понашање, реаговање и очекивани поступци унесређених особа и осталих учесника у замишљеној акцидентној ситуацији.

Пензионисани потпуковник санитетске службе Томислав Ђук један је од врхунских стручњака таквог реалистичног приказивања. Иако у поодмаклој животной доби, активно ради у оквиру Градске организације Црвеног крста Новог Сада. Аутор је више књига и приручника који се баве том тематиком.

– Свака болест или стање испољавају се на посебан начин, појавом симптома и знакова које је, када је у питању правремено и квалитетно указивање прве помоћи, важно рас-

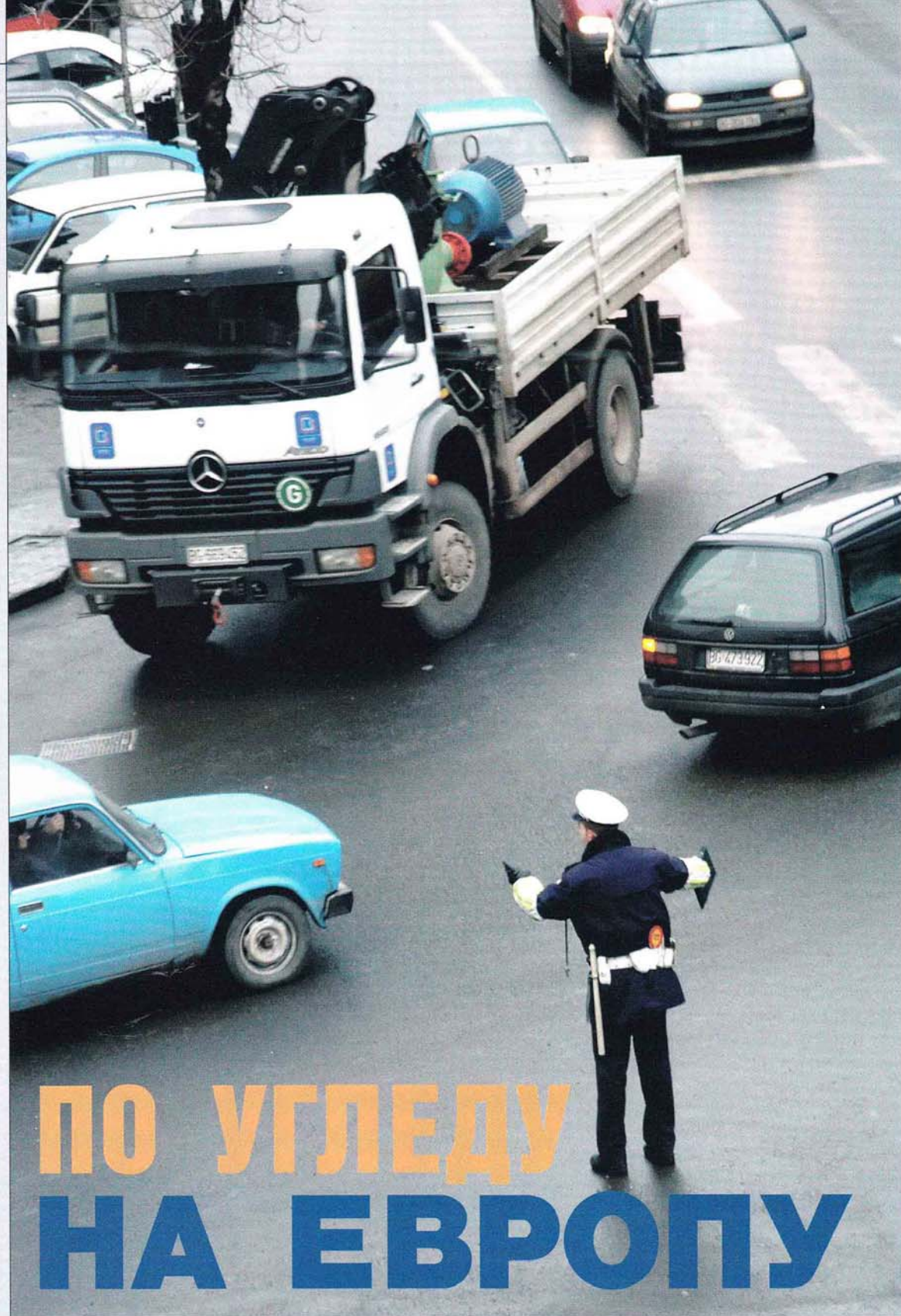
познати и управо је ту значај реалистичног приказа повреда и обољења. Уколико се едукацији не приступа на тај начин резултати ће свакако бити далеко испод очекиваних, па делимично или површно оспособљена особа за пружање прве помоћи може само још више да погорша стање повређеног – каже господин Ђук.

Пракса показује да многе особе, иако имају солидну обуку из прве помоћи, чине грубе грешке јер у стварним, често пута сложеним околностима, не могу да савладају урођени страх од крви, отворених прелома и слично. Реалистично приказивање повреда и обољења није застрашивање или пуко шминкање, оно омогућава учење на повреди, болести, сметњама и посебним стањима и већ од приступа повређеном или оболелом лицу олакшава уочавање и брзо утврђивање узрока несреће, процену приоритета и усмерава на правремено и ефикасно предузимање свих мера у пружању прве помоћи, од момента повређивања до транспорта и пристизања у здравствену установу.

Добро осмишљена и организована обука у пружању прве помоћи, реалистичним приказивањем и имитацијом стања повређених, уз избор стварно могућих супозиција и ситуација, представља најбољи пут за психичку припрему и постизање високог степена стварно потребне обучености у пружању прве помоћи.

У досадашњем раду потврдило се да се у реалистичном приказу повреда и обољења могу обучавати не само здравствени радници свих профила већ и особе других професија, али свакако уз претходну обуку и са знањем стеченим на одговарајућим курсевима, посебно оним из анатомије, чиме би се знатно увећао и број преко потребних стручњака у овом, за ширу јавност мање познатом сегменту обуке из прве помоћи. ■

Б. М. ПОГАДИЋ

У СУСРЕТ
НОВОМ ЗАКОНУ
О БЕЗБЕДНОСТИ
САОБРАЋАЈА

ПО УГЛЕДУ НА ЕВРОПУ

Експерти који су учествовали у припреми тог дуго очекиваног закона и поред најбоље воље, нису могли да предвиде све, тако да безбедност у саобраћају понајвише зависи од свести и савести самих возача и њихове решености да што доследније поштују нова саобраћајна правила и прописе

Ове, вишеструко увећане казне за саобраћајне прекршаје, које су прилично подрмале немали број возача, само су увод у оно што их чека након доношења новог *Закона о безбедности саобраћаја* на путевима, који се „кува“ већ близу 17 година. И док су се за то време у свету, посебно у Европи којој тежимо, прописи мењали више пута, код нас је остајало све по старом, осим што су неколико пута пооштрване новчане казне због прекршаја учињених за време вожње.

Но, да и то одмах кажемо, нови *Закон о безбедности саобраћаја* није уперен против свих возача, већ само против оних који се у војњи бахато понашају, не поштују саобраћајна правила и прописе или за управљаче својих возила седају припити, а често и пијани, па угрожавају не само властити живот него и све друге учеснике у сао-

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

браћају, а међу њима је много савесних возача, пешака и, посебно, деце која се управо због непажљивих и пијаних возача не тако ретко нађу под точковима возила.

Има возача који сумњају у делотворност чак и драстично повећаних новчаних износа због саобраћајних прекршаја, поводећи се за оном народном: "Свако чудо за три дана!" Ипак, у настојању саобраћајних стручњака да и строжим новчаним казнама утичу на безбедност саобраћаја ваља, пре свега, видети огромну жељу да се бар донекле стане на пут несавесним возачима, што је у пракси већ потврђено. У Србији је, на пример, после првог повећања новчаних казни 2002. године било 428 погинулих лица мање него годину дана раније. Ефекат строжег кажњавања ће се, нема сумње, осетити већ крајем ове године, када се поново сведу "црни биланси" на нашим путевима.

ДУГО ОЧЕКИВАНИ ЗАКОН

– Нацрт новог Закона о безбедности саобраћаја на путевима већ је доста дуго на јавној расправи – каже пуковник мр Жељко Ранковић, који као представник Војске СЦГ учествује у његовој припреми. – Сва је прилика да ће се врло брзо наћи пред посланицима републичке скупштине, јер је тим експерата усагласио већину ставова, а због важности те материје текст је послат и у Брисел, како би га и стручњаци Европске уније погледали и дали "зелено светло". Ако се има на уму да је стари закон написан пре близу две деценије, онда никога не треба да изненаде радикалне промене саобраћајних правила и прописа које ће довести и до значајних измена не само у казненој политици него и стицању возачких дозвола, те саобраћајном образовању и васпитању, посебно младих људи, будућих возача.

Ауто-школе ће, истиче наш саговорник, имати другачији статус и третираће се као делатност од посебног друштвеног значаја. Зато је предложено да буду под јурисдикцијом Министарства просвете и спорта, а не као досад – у надлежности Министарства унутрашњих послова. Предвиђено је, сем тога, и усвајање националне саобраћајне стратегије, затим оснивање Агенције за безбедност саобраћаја (као владине организације), те савета за безбедност саобраћаја на више нивоа, почевши од месне заједнице, града и регије до Републике.

Очекивања од примене новог Закона су, дакако, велика. Педантни статистичари су израчунали да у саобраћајним незгодама, само кад је реч о материјалној штети, држава губи око милијарду и по евра годишње, што је између два и четири одсто укупног националног дохотка. Оно што се губи због страдања људи је

ОГРАНИЧЕЊЕ БРЗИНЕ

Максимално дозвољена брзина на аутопуту је 120 km на час; на путевима резервисаним за саобраћај моторним возилима – 100, а на свим осталим путевима – 80 km на час. У насељу неће моћи да се вози изнад 50 km на час, а још мање брзине су предвиђене у зонама успореног саобраћаја, што је новина у нашем законодавству.

Казне због прекорачења ограничених брзина су од 1.000 до 8.000 динара, добија се до шест казних поена, а возачка дозвола се може одузети у трајању до пола године. Уколико је изазвана непосредна опасност, казна се повећава до 12.500 динара, а ако се при том догодила саобраћајна незгода, онда је казна знатно већа – до 45.000 динара.

ТЕХНИЧКИ ПРЕГЛЕД

Обавеза одласка на технички преглед зависиће од старости возила, али и од тога у каквом је возном стању. Нови аутомобил неће морати да пролази тест техничког прегледа после једне, већ тек након две године. За старија возила технички прегледи ће бити чешћи – на сваких шест месеци.

Новим законом је за особе старије од 65 година предвиђено ограничење у погледу трајања возачке дозволе. Возач који достигне то старосно доба, мораће на лекарски преглед на коме ће се утврђивати његове психофизичке способности за вођњу, па ће му се дозвола продужити на две године. После тога ће морати поново на преглед.

НЕПРИКОСНОВЕНИ ПЕШАЦИ

Возач мора да омогући пешацима безбедно прелажење коловоза ако су већ на пешачком прелазу или се наслућује њихова намера (рецимо, да су крочили на улицу). Сем тога, приближавајући се пешачком прелазу возач мора да прилагоди брзину возила како би у сваком тренутку могао да се заустави. Због непоштовања те законске одредбе предвиђена је казна од 4.000 до 8.000 динара (или 15 до 30 дана затвора) и шест казних поена. А уколико не пропусти дете, инвалида или старију особу следи одузимање дозволе на шест месеци.

немерљиво, тако да је потпуно разумљиво што се, сем осталог, посеже и за све ригорознијим казним мерама, које ће бити обухваћене новим Законом, али и решењима која се одавно налазе у европском законодавству.

Међу бројним новинама посебну пажњу привлачи увођење казних поена, који ће се добити због готово сваког већег прекршаја.

КАКО (НЕ)ИЗГУБИТИ ДОЗВОЛУ

Предвиђено је, на пример, да несавесни возачи, зависно од тежине прекршаја које чине у одређеном интервалу, добију од једног до 18 казних поена. Добро је, међутим, то што ће се свакоме пружити прилика да се поправи, тако што ће се из посебне евиденције прекршаја појединачно брисати после две године, рачунајући од дана када је уписан у посебан регистар.

Возачи ће се на основу "зарађених" казних поена сврставати у четири групе (или категорије): првом ће бити обухваћени они који ће понети епитет "непажљивог возача", а то је возач који због саобраћајног прекршаја добије један до седам поена; у другу групу спадају "ризични возачи" (осам до 13 поена); трећу ће чинити "опасни возачи" (14 до 17 поена), а четврту – "возачи неподобни за управљање моторним возилом" (18 и више поена).

Но, то није све. У складу са категоријом којој припада, возач ће бити принуђен да обнавља знања и доказује своју возачку способност. Ако, на пример, возач стекне епитет "непажљив", мораће да похађа семинар којим је предвиђен посебан програм образовања и васпитања. "Ризичном" возачу је забрањено одласком у Агенцију за безбедност саобраћаја, у којој ће му писменим путем указати на могуће последице, док ће "опасном" возачу бити привремено одузета дозвола. Он ће, сем тога, морати да се подвргне психијатричком и психофизичком прегледу, а биће принуђен да у року од 30 дана успешно заврши програм посебног семинара и обуке. После тога му се враћа дозвола, а колико ће га то коштати – тек треба да се види. Сигурно је да то неће бити мали издатак. Напротив.

Најтеже ће, нема сумње, проћи онај ко накупи 18 казних поена. Њему ће се одузети дозвола на пола године. Он ће, сем тога, пред посебном комисијом морати да покаже да је психофизички здрав, како би тек после тога могао да похађа обуку и поново полаже вођњу. Његове муке, разуме се, нису тиме окончане, јер ће после евентуалног поновног добијања возачке дозволе, пуне две године бити на проби, као да никада није имао дозволу. А ако поново (у току те две године) због прекршаја изгуби дозволу – она му се најпре одузима на три године, да би је пот-

пуно изгубио деси ли му се то по трећи пут!

Неко ће, можда, рећи да је то престрого. Међутим, ништа у том погледу није измишљено. Једноставно је преписано (преузето) из европског законодавства.

Наши саобраћајни стручњаци су се угледали на друге и кад је реч о возњи под утицајем алкохола, јер је новим *Законом о безбедности саобраћаја* знатно повећана одговорност возача који седају за управљач моторног возила пијани или узимају дрогу, па и лекове који могу да умање њихову способност за вожњу.

ЗБОГ ЧАШИЦЕ У ГРЕШКУ

– Колико алкохол може да утиче на безбедност људи у саобраћају – наглашава пуковник Ранковић – понајбоље, сем осталог, показују и најновија истраживања у којима су, поред стручњака из Министарства одбране, били укључени и експерти са Војномедицинске академије. Резултати тих истраживања су толико незаобилазни и убедљиви да су људи који се баве законодавством, у конкретном случају припремањем новог *Закона о безбедности саобраћаја*, били приморани да дубље проникну у последице саобраћајних незгода, што настају због прекомерног конзумирања алкохола пре и у току вожње. А да њихов труд није узалудан умногоме говори и сазнање према коме је и Европска унија, чији су експерти дуго и студиозно радили на изради стратегије о безбедности саобраћаја на путевима, међу најважнијим препорукама на прво место ставила неконзумирање алкохола пре но што се седне за управљач моторног возила. Тек на другом, односно трећем месту су везивање појасева и ограничење брзине.

То је, нема сумње, само један од разлога што је већина земаља у свету законским прописима дозволила да се у крви возача може наћи највише до 0,5 промила алкохола, а има доста земаља које не дозвољавају да се пре

ОБУКА ВОЗАЧА

Обуком возача ће убудуће руководити стручни људи са високом школском спремом. Инструктори вожње ће, на пример, добијати лиценцу за рад, мораће стално да се усавршавају на семинарима, а и сами ће бити повремено проверавани.

Како сада ствари стоје, кандидат за возача није обавезан да похађа теоријску наставу. Нови закон га на то обавезује, а са практичним обучавањем ће почети тек пошто положи тестове из теорије за одређену категорију возачке дозволе. Оно што ће му убудуће бити лакше свакако је то да ће сва питања из теоријског дела наставе (више од 1.000) бити унапред позната, али не и њихова комбинација која ће се појавити на самом тесту.

Практични део обуке (вожња) трајаће најмање пола сата како би се избегла могућност да млади возачи, због сасвим очекиване треме, погреше толико да их то просто дисквалификује са испита. А да би се знало ко је одговоран за квалитет обуке, полагању теоријске и практичне обуке обавезно ће присуствовати представник Агенције за безбедност саобраћаја који има одговарајућу лиценцу.

ПРИЗНАВАЊЕ ДОЗВОЛА

Наше возачке дозволе нису изједначене са иностраним. Зато кад крећете у иностранство морате да извадите међународну дозволу и да због тога посебно платите. Међународна дозвола ће вам у иностранству важити неколико дана, а ако добијете боравишну дозволу земље у коју сте допутовали, дозвола ће вам важити још годину дана. После тога ћете морати да полажете возачки испит под условима који важе у тој земљи.

Нови *Закон о безбедности саобраћаја* ће довести до признавања наших дозвола у иностранству, али тек од 1. јануара 2007, када на снагу ступа наш закон о прекршајима. Према том закону ће, као и у Европи, постојати казни поени (од 1 до 18).

вожње узме чак ни гутљај неког алкохолног пића (Хрватска, Чешка, Мађарска, Румунија, Естонија, Русија, Словачка, и др.).

А како ће проћи возачи који не схватају озбиљно упозорења наших и европских експерата?

У *Нацрту новог Закона о безбедности саобраћаја* возачи су, зависно од количине алкохола у крви, сврстани у пет категорија: благо алкохолисани возач је онај који у крви има до 0,3 промила алкохола; умерено алкохолисани возач (од 0,3 до 0,5 промила); средње алкохолисани возач (од 0,51 до 1,2 промила); тешко алкохолисани возач (од 1,21 до 1,6 промила) и потпуно алкохолисани возач или, што би људи рекли, "пијан ко земља" – више од 1,61 промил.

Каква казне чекају припите и пијане возаче?

Прилично тешке. Но, пођимо редом.

Благо и умерено алкохолисаним возачима, дакле, онима у чијој крви има највише до 0,5 промила алкохола, то се неће узимати за зло, али већ средње алкохолисаним возачу (0,51 промил) следи казна од 3.000 до 6.000 динара (или затвор до 15 дана), те седам казних поена и одузимање дозволе у трајању од једног до три месеца. Тешко или потпуно алкохолисан возач биће на још већој муци, јер му "не гине" казна од 4.000 до 8.000 динара (или затвор од 15 до 30 дана), добија шест казних поена, а возачка дозвола му се узима на 6 до 12 месеци.

Закон о безбедности саобраћаја је према неким возачима просто неумољив, тако да ни промил алкохола у крви не сме да има онај возач који управља возилом у јавном саобраћају или ако превози опасне материје, затим професионалци, инструктори вожње и кандидати за возача у време практичног дела оспособљавања, али ни возачи са пробном дозволом и особе које их надгледају. У ту групу су сврстани испитивачи на практичном делу возачког испита и возач који управља возилом регистрованим за превозење више од осам људи, при чему је дозвољена маса возила већа од 3.500 килограма.

Полицајац може привремено да одузме или са једног на

друго место одвезе возило пијаног возача, а ако у крви тог возача има више од 1,2 промила алкохола и да га приведе надлежном органу, који ће га задржати док се не отрезни. То може да нареди и надлежни орган Министарства унутрашњих послова, а задржавање возача може да траје највише 24 часа. Ваља, с тим у вези, припоменути да ће све трошкове везане за његово трежњење платити – возач.

— ■ ПРОБНА ДОЗВОЛА

Учињене су и значајне измене и у погледу стицања возачке дозволе, уведене су нове категорије, посебна Агенција ће преузети многе послове од полиције, ауто-школа, организација које се баве техничким прегледима и разних асоцијација. Планирано је, сем тога, оснивање републичког и локалних савета за безбедност саобраћаја, који ће својим активностима умногоме допринети безбеднијем одвијању саобраћаја на нашим путевима.

После усвајања новог *Закона о безбедности саобраћаја* и код нас ће бити уведена пробна дозвола. Добијаће је возач који први пут стекне право на управљање моторним возилом из категорије А и Б. Издаваће се на две године и у том раздобљу новопечени возач неће смети аутопутем да се креће брзином већом од 90 km на час. Брзина му се на осталим саобраћајницама ограничава на 70 km на час, али тек када прође три месеца, што се сматра довољним да боље овлада практичном вожњом.

Неискусан возач неће, сем тога, моћи да седе за управљач возила од 23 до 05 сати наредног дана. Законодавац, дакле, сматра да новопеченим возачима не треба допустити да возе ноћу, јер статистике показују да тада они најчешће греше.

КРИВИЧНО ДЕЛО

Вожња са више од 1,2 промила алкохола у крви је, према новом *Закону*, кривично дело због којег је предвиђена казна затвора у трајању од три месеца до три године. Кривично дело је, сем тога, и управљање моторним возилом без поседовања дозволе било које категорије. Затвором до три године казниће се и онај ко за управљач моторног возила седне са поништеном дозволом у цепу.

БЕЗ МОБИЛНОГ

Забрањује се коришћење мобилног телефона док се управља моторним возилом. Непослушном возачу је припрећено казном од 1.000 динара, добијањем пет казних поена и одузимањем телефона. А ако је при том изазвана саобраћајна незгода, повећава се новчана казна која се у том случају креће од 4.500 до 21.000 динара.

Новим законом је предвиђено да светла на возилима морају да буду упаљена док се крећу, без обзира да ли је дан или ноћ. Казна за оне који забораве да укључе фарове чим седну за управљач возила је 1.500 динара и три казних поена.

Због непоштовања тих законских одредби предвиђена је казна од 4.000 до 8.000 динара (или затвор од 15 до 30 дана), шест казних поена и одузимање дозволе на годину дана.

Помера се и старосна граница за полагање возачког испита, тако да се са 17 година може доћи до почетничке дозволе, с тим што такав возач не сме сам да управља возилом док не напуни 18 година, него ће уз њега морати стално да буде неко ко возачку дозволу Б категорије поседује најмање пет година.

Уколико возач са пробном дозволом седне за управљач возила, а да уз њега није неко ко ће га надгледати док вози, следи му казна од 3.000 до 6.000 динара (или затвор до 15 дана), три казних поена и забрана управљања возилом у трајању од три месеца.

Да, на крају, кажемо и то да се у новом *Закону о безбедности*

саобраћаја посебан нагласак ставља на заштиту деце, пешака и старијих особа, тако да ће возачи много више пажње него досад морати да усмере ка немоторизованим учесницима у саобраћају, нарочито у зонама пешачких прелаза, на раскрсницама на којима се саобраћај регулише путем семафора, затим око школа и онда када се нађу иза посебно обележених возила (мисли се на она којима се превозе хендикепирана лица).

Експерти који су учествовали у припреми *Закона* су, дакако, мислили на многе појединости. Међутим, није било могуће предвидети све, тако да остаје закључак према коме безбедност у саобраћају понајвише зависи од свести и савести возача, те њихове решености да се што доследније држе нових саобраћајних правила и прописа. ■

Влада РИСТИЋ

У ВРТЛОГУ

НЕПРАВДЕ

Како је могуће да се, после толико времена, о мајору Емиру Шишићу говори као о "политичком, а не правном проблему", зашто ни после три ургенције министра Љајића из Италије нема позитивног одговора, зашто адвокатима није исплаћен обећани (верујемо и зарађени) новац, зашто је све ово време Шишић готово без новца, зашто га службеници наше амбасаде у Риму тако ретко посећују? Узимајући у обзир све оно што су, за Шишића, до сада на смену (у)чинили Коштуница, Маровић, Свилановић, Батић, Драшковић и Тадић, свако у своје време и увек, нажалост, појединачно, можемо с правом рећи да је пилот Емир Шишић постао парадигма немоћи наше државе да се за своје грађане и њихова права бори и избори на ефикасан начин.

Извршавајући наређење претпостављених, мајор Емир Шишић, пилот борбеног авиона, ангажован на заштити неба над Југославијом, оборио је, на православни Божић 1992. године, хеликоптер који се недозвољено нашао у нашем ваздушном простору, због чега је, деценију касније, осуђен, најпре на доживотну робију, а затим на петнаест година затвора. Апсурд, рећи ће иоле бољи познавалац међународног права. Трагичан сплет околности, рећи ће они други, ближи политици и савременим међународним односима него праву и правди. И биће у праву и једни и други.

Слаба је то, међутим, утеха за човека који већ готово пет година плаћа цех изабраној професији и држави за коју је успешно извршио један од својих првих борбених задатака. Није Емир Шишић, тог кобног 7. јануара 1992, својевољно сео у кокпит свог ловачког једносседа МиГ-21 и, с најмодернијег аеродрома Југословенске народне армије, бихаћке Жељаве, полетео у сусрет летелицама које су, без дозволе наше Контроле лета, ушле у ваздушни простор Југославије. Није Емир Шишић "жарко желео" задатак који је добио неколико тренутака пре полетања дежурне паре, није "на своју руку" пресрео три хеликоптера – уљеза у зони одговорности јединице којој је припадао, није самоиницијативно одредио циљ, није својом вољом усмерио ракету и тако покренуо "механизам смрти", није, на крају, свесно усмртио особе које су се налазиле у летелици Европске заједнице.

Он је учинио само оно што су од њега тражили претпостављени, учинио је оно за шта је припреман током дуготрајног и скупог школовања за борбеног пилота. Урадио је оно што су га научили његови наставници. Погодио је циљ у покрету. Циљ који се, без дозволе, илегално и противно не само међународним законима већ и тада важећим билатералним споразумима између контрола лета Југославије и Мађарске, налазио у ваздушном простору загребачке области, иначе забрањене за летове.

■ БАХАТИ ПИЛОТИ ХЕЛИКОПТЕРА

Било је, у то време, много "неидентификованих летећих објеката" на небу изнад Југославије. Шпартао је, тада, нашим небом, такорећи, ко је и како хтео, од мађарских хеликоптера с оружјем шверцованим за Хрватску, борбених авиона НАТОа и суседних земаља, па до авакса и беспилотних летелица које су, жудно, прикупљале све могуће податке о распореду јединица ЈНА "од Вардара па до Триглава". Понеко би се, додуше, и сетио да за прелет затражи дозволу или бар да најави летелицу и тако смањимо ризик да буде оборена.

Летелице које су тог седмог јануара постале мета југословенске борбене авијације нису имале дозволу за прелет Југославије. Упркос томе, из Мађарске су, за Загреб, полетела два хеликоптера у којима су се налазили представници Европске заједнице, ангажовани на смиривању тензија на подручју Хрватске. Касније им се придружио још један, маскирним бојама офарбан хеликоптер, који је заправо и био мета авиона нашег Ратног ваздухопловства. Обавештени да немају дозволу за лет изнад Југославије, пилоти хеликоптера су одбили да се врате и наставили "на своју одговорност". Пилоти дежурне паре на бихаћком аеродрому добили су наређење да узлете и пресретну хеликоптере, а између југословенских и мађарских контролора лета интензиван је радио-саобраћај. Упорно одбијање Мађара да признају да су хеликоптери Европске заједнице напустили аеродром у Капошвару збуњује југословенску страну и Оперативни центар Ратног ваздухопловства и Противваздушне одбране одлучује да се хеликоптери врате на силу. Пилоти ловаца добијају наређење да упозоре посаде хеликоптера, најпре радио-везом, а затим и палбом из наоружања. Нажалост, пилоти хеликоптера одбијају да се повинују наредбама ловачке авијације и тако изазивају несрећу.

■ СЕКУНД ЗА ТРАГЕДИЈУ

Верујући да југословенски борбени пилоти, као и много пута до тада, неће ићи до краја, а како им је и одредиште било све ближе, пилоти хеликоптера су се оглушили о последња упозорења испалења из авионских топова једноседла МиГ-21. Секунду касније небо изнад Подруга у околини Вараждина, у Хрватској, проломило се од експлозије. Хеликоптер с италијанским дипло-

ОСУДА НА ОСНОВУ НЕПОСТОЈЕЋЕГ ЗАКОНА

Црвена Интерполова потерница за Емиром Шишићем, на основу које је наш пилот ухапшен у Мађарској, издата је на захтев Хрватске, уз образложење да је 1992. године осуђен на 20 година затвора због "угрожавања лица под међународном заштитом". То кривично дело описано је чланом 136. Кривичног закона Хрватске, који је ступио на снагу 1993. године. Шишић је хеликоптер са међународним посматрачима оборио јануара 1992. године, док је Хрватска још била у саставу СФРЈ, тако да ни у ком случају није могао да одговара по касније донетом закону. С друге стране, њему је суђено септембра 1992. године, више од три месеца после осамостаљења Хрватске, на основу члана 155. Савезног кривичног закона тада непостојеће СФРЈ. Ове нелогичности, међутим, нису утицале на мађарске власти да ослободе Шишића.

ЕМИР НИЈЕ УБИЦА

Узбуђена до суза, супруга Емира Шишића Весна изјавила је за "Одбрану" да једва чека да јој се муж врати.

– Не сматрам га убицом. Емир је само извршио свој задатак. Свесни смо тога да човек, понекад, не може да избегне своју судбину. Не могу и не желим никога да кривим за то што наше ћерке већ више од четири године расту без оца, што сам тако дуго без мужа. Наш живот ни раније није био лак. Само што је завршио пилотску академију, само што је постао официр, пилот, започео је рат, умножила се дежурства, ретко је био код куће. Онда се десило то што се десило, али и рат је, у међувремену, завршен, помислили смо да је најзад срећа закуцала и на наша врата. Опустили смо се, поверовали да смо слободни људи, али није било тако.

Ухапшен је у Мађарској и тако поново постао монета за поткусуивање. Само да није болестан. Знам да ће му године проведене у затвору скратити живот. Знам да никада себи неће моћи да опрости што није био на 18. рођендану наше старије кћери, знам да су обе одрасле без њега, знам да време не може да се врати... Али, знам и да није убица, да је то све само сплет несрећних околности, вртлог у коме смо се нашли. Надам се да ће ускоро доћи у своју земљу и једва чекам да ми се та нада оствари.

матама обрушавао се ка земљи. Пилот Емир Шишић извршио је свој борбени задатак. Петорица званичника Европске заједнице, од којих су четворица били Италијани, животом су платила цену бахатости и безобзирности свог пилота. Или онога ко га је саветовао да игнорише упозорења југословенске Обласне контроле лета и провоцира пилоте ловаца Ратног ваздухопловства.

Данас нема никакве сумње, одбијање пилота хеликоптера да се врате у Мађарску било је само део организованих провокација Хрватске и њених савезника у разбијању Југославије, с циљем да се тестира спремност југословенских оружаних снага и помера граница (с)трпљења Београда у тадашњим међународним и међурепубличким спорозумима. У таквим околностима није непознато да појединци, па чак и званичници међународних организација и институција могу постати таоци "више силе" и нежељеног сплета околности. Било је то време у коме међународна јавност није била наклоњена Југославији, Београду, Југословенској народној армији... Веома брзо, Хрватска је и обарање хеликоптера Европске заједнице искористила за сопствену промоцију. Организовано је суђење на коме је Шишић, у одсуству, осуђен на 20 година затвора. Личило је то, тада, само на још један безуспешан покушај хрватских власти да се свету представе као државотворци и поштоваоци међународног права, јер је занемарена чињеница да кривично дело због којег је Шишић осуђен, као и закон на основу којег је пресуда донета, у време обарања хеликоптера нису ни постојали.

Од тада је прошло готово десет година. У Војном суду у

Београду Емир Шишић је, августа 1992. године, ослобођен одговорности за обарање хеликоптера. Захваљујући документима са суђења у вараждинском Жупанијском суду, добијеним од хрватског правосудја, утврђено је да је југословенски пилот само извршавао један од својих првих борбених задатака. Слажући све коцкице трагедије и анализирајући све детаље удеса на небу изнад Вараждина, Војни суд је установио да је Шишић пуцао на хеликоптер Збора народне гарде, који се, илегално, налазио у пратњи друга два хеликоптера. Узета је у обзир и чињеница да је ЈНА тада била једина легална војна снага међународно признате државе, те да је Сарајевским споразумом транспорт оружја и људства у загребачкој ваздушној области био забрањен.

■ ХАПШЕЊЕ У МАЂАРСКОЈ

За разлику од неких његових колега, које су, током ратних сукоба на тлу некадашње Југославије, заборавиле на заклетву дату земљи чијој су војсци припадали, Шишић је до краја професионално, патриотски и часно извршавао обавезе које је прихватио са ступањем у редове Југословенске народне армије. Нажалост, држава му се није одужила на исти начин. Уместо да буде награђен за бескомпромисно и одлучно извршавање војничких задатака, Шишић је, постепено, занемариван и заборављан. Догађа се то, они који највише заслужују, од своје државе најмање добију. Они који су у борби на челу, у првим редовима, не стижу на пријеме и доделе награда. Увиђајући да су га заборавили они који би требало да га поштују, Шишић је помислио да су га заборавили и други, па је, 9. маја 2001. године, путујући аутомобилом са супругом и пријатељем у Сегедин, прешао југословенску границу. На граничном прелазу Роска одузели су му пасош и показали црвену Интерполову потерницу, расписану на захтев Хрватске. Одмах је ухапшен и спроведен у затвор, у коме је остао 14 месеци.

Све до 20. јуна 2002. године југословенске власти имале су прилику да се изборе за пуштање Шишића на слободу. Време је пролазило, а ургенције наших власти нису доносиле плода. Интервенисао је и тадашњи председник СРЈ Војислав Коштуница, огласили су се и из Министарства иностраних послова, али успех је изостао. Уместо Југославији, или Хрватској, на чији захтев је и расписана потерница за њим, Шишић је изручен Италији. Том, најблаже речено, чудном одлуком, Мађари су, по свему судећи, хтели да забашуре своју улогу у инциденту с обарањем хеликоптера. Подсетимо, било је немалих пропуста у раду мађарске контроле лета, пропуста који су и довели до трагедије. Првостепена пресуда римског Кривичног суда, којом је Шишић, после само седам дана суђења, 20. маја 2003, осуђен на доживотни затвор, може да буде један од доказа и за ову тврдњу. Нема, наиме, никакве сумње да је тај судски процес, организован готово годину дана након изручења Шишића Италији, вођен траљаво, брзоплето и под немалим утицајем италијанске јавности. Чак су и италијански медији запазили да одсуство представника југосло-

ДРЖАВА ЈЕ ОДГОВОРНА ЗА СУДБИНУ ШИШИЋА

Поводом пресуде Шишићу својевремено је министар одбране Србије и Црне Горе Борис Тадић изјавио:

– Запрепашћен сам начином на који је италијански суд просуђивао у овом случају. Пре свега зато што је пилот Шишић извршавао наређења... Врхунска одговорност је на свима онима који учествују у командном ланцу, а потом, посебно питање јесте поштовање свих

правила међународног права од стране пилота хеликоптера у коме су се налазили трагично настрадали међународни посматрачи... Ја не желим да државна заједница у било ком тренутку запостави случај Шишић. Тражићемо све правне модалитете да се боримо за господина Шишића. Влада Југославије, која је тада била надлежна, одвојила је за његову одбрану 260.000 евра, чиме је исказана и државна одговорност за његову судбину. Нажалост, он је данас у затвору, осуђен је на доживотну робију и још једном морам да кажем да ми с таквом пресудом не можемо да се помиримо.

Било је то почетком јуна 2003. године. Шишић је и данас у италијанском затвору, додуше казна му је смањена.

венске државе на суђењу није знак "добре вере у суд" и да је казна оштрија од оне коју је захтевао тужилац. То што Шишић није имао ни доброг преводиоца, ни квалитетну одбрану и што је пресуда изречена за свега десетак минута, чак и италијански медији сматрају исувише приметним показатељима слабости у доказном поступку. Подсетили су новинари судије и на Кривични закон Италије, чији члан 51. јасно одређује да официр не може да одговара због извршеног наређења, чак и ако је реч о кривичном делу. Још једном се потврдило да италијанско правосуђе заправо и нема претерано висок углед у свету. С друге стране, ако се сетимо случаја у коме је пилот авиона Северноатлантског савеза, Американац, својевремено прошао некажњено за инцидент са жиљаром, у којој је страдало више десетина Италијана, јасно је да "сила Бога не моли".

■ С НАЈТЕЖИМ КРИМИНАЛЦИМА

Тако се, уместо на слободи, Шишић поново нашао у затвору с најтежим криминалцима, мафијашима осуђеним на доживотну робијање. Дипломатска офанзива југословенских и српских власти покренута је "чим смо се освестили". Много је времена прошло док нисмо прихватили да се наша схватања правде не подударују с оним која важе у свету. Латинско правосуђе се не заснива увек на правди, већ на интересима, баш као и њихова дипломатија. Стога смо честа уверавања наших суседа да нам желе све најбоље на путу у Европу, дуго сматрали доказима разумевања. Понекад бисмо их, уз жа-

љење због трагичног страдања њихових држављана, чланова посматрачке мисије Европске уније, запитали зашто је Шишић у затвору, зашто је осуђен на доживотну робију кад је само обављао свој задатак, да бисмо, на крају, прихватили њихово обећање да ће судски процес у Апелационом суду бити објективан и заснован на праву, а не на емоцијама. Председник Италије Карло Азељо Ђампи је 2003. године то обећао председнику СЦГ Светозару Марковићу и министру иностраних послова Горану Свилановићу.

Време је пролазило, а Шишић је, с правом, бивао све нервознији. Крај његове море није се ни назирао, услови у затвору били су све лошији, опасност по живот све већа. Све чешће је, чекајући одговор Апелационог суда на своју жалбу на првостепену пресуду, био у самици, одвојен од непријатељски настројених албанских осуђеника у "Ребибији". Тек је посета тадашњег мини-

стра правде Србије Владана Батића Италији и његова молба да се Емиру побољшају услови боравка у затвору имала ефекта. При томе, Батић од својих домаћина није крио незадовољство драконском пресудом римског Кривичног суда, "неутемељеном на доказима и објективном чињеничном стању", наглашавајући да очекује позитивну одлуку Апелационог суда на Шишићеву жалбу.

Средином фебруара 2004. године Апелациони суд је само ублажио пресуду, кажњавајући Шишића са 15 година затвора. Био је то резултат вишемесечних професионалних напора нових италијанских адвоката, ангажованих да исправе грешке својих претходника. Државна заједница Србија и Црна Гора обезбедила је нешто више од 250.000 евра за одбрану Шишића. Достављени су нови докази Војног суда и контроле летења, аргументација одбране је ојачана. Неправда, ипак, није исправљена, само је ублажена, па је горак укус немоћи остао. Да би казну наставио да служи у Србији, Шишић је прихватио нагодбу и одрекао се права на жалбу, надајући се скором изручењу Србији и Црној Гори. Новосадски Окружни суд у међувремену је дао сагласност да Шишић остатак казне одслужи у Србији, тако да су све препреке на путу изручења савладане. Ипак, Шишић је још у Италији. Још један Божић, још једну Нову годину његова породица дочекала је без њега.

Зашто Емир Шишић још није изручен Србији и Црној Гори, покушали су ових дана да одговоре Расим Љајић, министар за људска и мањинска права, и Зоран Стојковић, министар правде у Влади Србије. Понављајући, по ко зна који пут, да су државни органи до сада учинили све што су могли да помогну Шишићу, Љајић и Стојковић су нагласили да "сад све зависи од Италијана".

Чаршијске приче, по којима наша држава италијанским адвокатима дугује новац за Шишићеву одбрану, због чега је изручење одложено, те да је оно условљено прихватањем стотинак хиљада шиптарских избеглица "у пакету" са Шишићем, наши званичници одбацују и упозоравају да такве тврдње медија само штете нашем пилоту. Ипак, зна се да је на адресу шефа дипломатије Србије и Црне Горе Вука Драшковића и министра одбране Зорана Станковића стигао захтев италијанских адвоката за исплату дого-

ИСПУЊЕНИ СВИ ПРАВНИ УСЛОВИ

Министар за људска и мањинска права Расим Љајић изјавио је недавно да држава није могла, нити може да учини ишта више од онога што је до сада учинила.

– Требало је све решити дипломатски, а не подизањем овакве медијске буке, управо због Италијана за које је то више него осетљива политичка тема... Очигледно је да је случај Шишић више политички него правни проблем – оценио је Љајић

вореног хонорара. У међувремену је и италијанска амбасада демантовала написе по којима екстрадицију пилота Шишића Италија условљава спремношћу Владе Србије да прими сто хиљада српско-црногорских држављана илегално пребеглих у Италију. Све у свему, препрека као и да нема. Али, Шишић још није у Новом Саду.

ПАРАДИГМА НЕМОЋИ

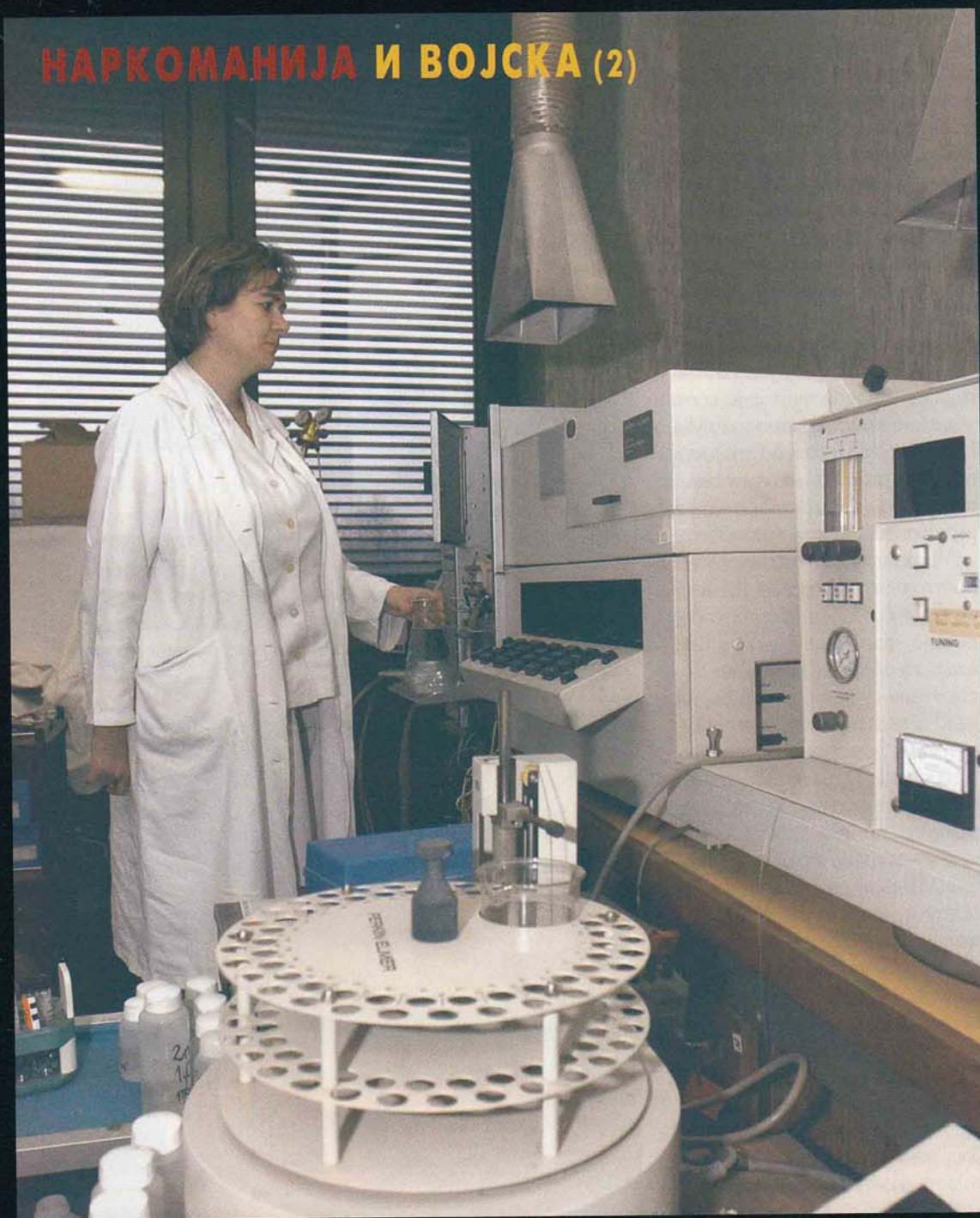
Од краја 2004. године, када је Емир Шишић Министарству за људска и мањинска права Србије и Црне Горе поднео захтев за издржавање казне у својој земљи, прошло је, ево, годину дана. Иако је нашим правосудним органима најављивано да ће Шишић бити изручен Србији и Црној Гори после летњих годишњих одмора, или најкасније у јесен 2005. године, е то се до данас није догодило. Шишићев овдашњи адвокат напомиње да још није одређен ни датум изручења, тако да су наде медија и Шишићеве породице (можда и наших званичника) очигледно преурањене. Зашто је то тако, остаје да нагађамо. Али, нећемо, јер то, по речима надлежних, може да штети нашем пилоту. Ипак, нека се питања сама намећу. Како је могуће да се, после толико времена, о Шишићу говори као о "политичком, а не правном проблему", зашто ни после три ургенције министра Љајића из Италије нема позитивног одговора, зашто адвокатима није исплаћен обећани (верујемо и зарађени) новац, зашто је све ово време Шишић готово без новца, зашто га службеници наше амбасаде у Риму тако ретко посећују...

Узимајући у обзир све оно што су за Шишића, до сада на смену (у)чинили Коштуница, Маровић, Свилановић, Батић, Драшковић и Тадић, свако у своје време и увек, нажалост, појединачно, можемо слободно

рећи да је пилот Емир Шишић постао парадигма немоћи наше државе да се за своје грађане и њихова права бори и избори на ефикасан начин. Парадоксално је и то што ће нам, у недостатку личне и грађанске храбрости, праву оцену Шишићеве улоге у обарању хеликоптера Европске уније, упркос аргументима које већ сада поседујемо, дати време. Неоптерећено актуелним дилемама и насиљем у стварању новог светског поретка. ■

Душан ГЛИШИЋ

НАРКОМАНИЈА И ВОЈСКА (2)

Медицинска наука уврстила је наркоманију у групу болести зависности, као што су алкохолизам и друге врсте токсикоманије. Особе које су регистроване као наркомани имају статус болесника са привременим или дужим трајањем симптома тог обољења. Наркоман, као и сваки болесник, треба да буде поштеђен одговорних дужности, обавеза и задатака, што важи и за војнички позив.

ЛЕЧЕЊЕ ИЛИ ПУТ БЕЗ ПОВРАТКА

Ако поставимо захтеве војног колектива, с једне стране, и својства личности наркомана, с друге стране, намећу се закључци да личност која себе доводе у стање измењене свести или се, пак, налази у стању апстиненцијалне кризе, не може одговорити колективним захтевима савремене војске. Другим речима – не може бити војник!

Због тога, према Уредби о мерилима за оцењивање и лекарским прегледима и испитивањима способности војних обвезника за војну службу, те према Списку болести, наркомани и нису способни за служење војног рока у мирнодопским условима. По речима начелника Реферата за психологију у Управи за људске ресурсе Генералштаба ВСЦГ Драгане Аларгић, систем селекције и регрутације представља добар филтер за елиминисање оних регрута или кандидата који испуњавају психолошке критеријуме за синдром зависности од психоактивних супстанци.

У пракси, ипак, није све тако једноставно. Често није јасна разлика између наркоманије као болести зависности и наркофила и свих других појава које су у вези са недовољном мотиваци-

јом за служење војног рока. Наиме, наркофили узимају дрогу само повремено и код њих не постоји физичка зависност од наркотика, тако да њихова способност за службу у војсци није спорна. Они се најчешће оцењују као способни, ограничено способни или привремено неспособни за служење војног рока. Прецизности ради, треба нагласити да су трајно неспособни за служење војног рока они наркомани код којих су се због непрекидне злоупотребе дроге појавила тежа психичка и дефинитивна телесна оштећења, док су привремено неспособни наркомани који показују склоност периодичном узимању дроге и код којих постоји одређени степен психичке зависности. Наркофили и излечени наркомани код којих не постоје психичке и телесне последице због злоупотребе дроге проглашавају се способним за служење војног рока.

Уживаоци наркотика у Војсци могу се поделити у категорије активних овисника од дроге и повремених ситуационих уживалаца. Нису ретке ни појаве "псеудонаркмана", који старешине, лекаре и психологе покушавају да убеду у озбиљност свог поремећаја како би избегли одлазак на стражу или изнудили одлазак кући, распоређивање на лакшу дужност и, у крајњем, прекид служења војног рока. По правилу, припаднику сваке од тих категорија пружа се могућност за лечење у Војсци, и ту нема никаквих изуметака.

У лечењу се, према речима начелника Одељења за ментално здравље и војну психологију ВМА пуковника Миливоја Панића, примењује интегративни принцип, који обухвата фармако, психо и социо терапије. У оквиру психотерапије највише се ради на промени ранијих образаца понашања и развијању здравих стилова живота, док се у делу социотерапије покушавају рехабилитовање и враћање бившег наркомана у професионалну и социјалну средину.

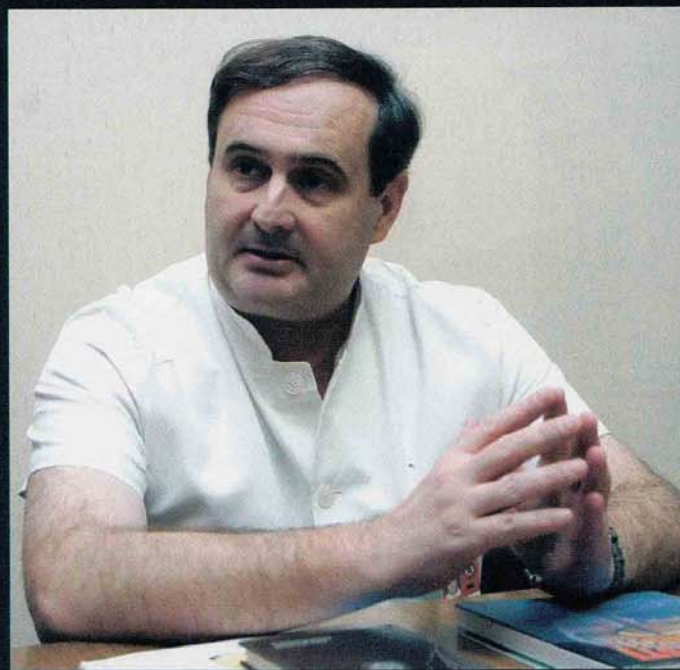
Прошле године је на Војномедицинској академији у Београду од наркоманије лечено седамдесетак војника и 12 про-

БЕОГРАДСКО ДЕТЕ

Однедавно се на ВМА у Београду лечи и 24-годишњи подофицир, који је до пре две године оспособљавао младе војнике у гарнизону, у унутрашњости Србије. На дрогу се како каже "навучао" у свом друштву, јер је "београдско дете". Тврди да је увек могао да одвоји активности на послу од приватног живота и да му никад није пало на памет да дрогу понуди колегама или војницима, мада је због недостатка пара почео да се бави и диловањем дроге. Сада ради у једној београдској касарни. "Користио сам све врсте дроге" – каже наш саговорник. – "Једино што хероин нисам употребљавао интравенозно. Мислим да код мене није постојала физичка зависност, али психичка јесте. Пре три недеље почео сам да се лечим, сам сам са собом, вагам, размишљам и чиним све што могу да се вратим у нормалне токове живота. Излудовао сам се – и то је то. Имам и потпуну подршку породице и новог друштва. Иначе, наркоманија је раширена појава у Војсци и ја то потврђујем из личног искуства".

ПСИХОЛОШКО САВЕТОВАЛИШТЕ

На Војномедицинској академији у Београду предузимају се превентивне мере за сузбијање наркоманије и других болести зависности, које се могу поделити на примарне (едукативни програми, психолошко саветовалиште, контакти с медијима), секундарне (рано откривање, благовремено лечење и спречавање компликација) и терцијарне (рехабилитација и одржавање постигнутог нивоа функционисања у породици, радној и социјалној средини). Посебно је значајан рад Психолошког саветовалишта, у коме је ове године помоћ потражило више од 150 људи. Саветовалиште је намењено здравој популацији припадника ВСЦГ, чланова њихових породица, студентима ВА и војницима, те сваком појединцу који се нађе у кризној ситуацији, коју није у стању да самостално реши и превазиђе. Психолошко саветовање пружа стручни тим (психолог, психијатар, социјални радник) сваког радног дана од 10 до 13 часова. Сви заинтересовани могу да се јаве на телефон 011-266-9475.

Начелник Одељења за ментално здравље и војну психологију пуковник Миливој Панић

фесионалних војних лица. Код војника се, углавном, тестом на наркотик утврђивало да ли су зависници, да би после позитивних резултата више од 50 војника било оглашено привремено неспособним за служење војног рока, док је 15 војника враћено у јединице, где се уз помоћ њихових старешина и даље прате. Посебно су занимљиви случајеви зависника од наркотика који активно раде као професионална војна лица. Неспособност улоге старешине и коришћења наркотичких средстава је сваком јасна, али се, каже пуковник Панић, свакоме пружа могућност за излечење. Тек ако старешина наркоман не прихвати лечење постоји могућност да се административним методама отпусти из Војске. Већина старешина које се налазе у канцелама дроге јесу подофицири са једногодишњом подофицирском школом, годишта од 1980. до 1985, а наркотике су први пут пробали у друштву вршњака. Има и официра, чак и врло успешних, који су на пут без повратка кренули због трагичних догађаја у свом животу или после наркоманских искустава у мировним мисијама.

Неретко се догађа да су прави зависници хипермотивисани за служење војног рока, јер сматрају да ће војна организована средина (где постоје јасна правила понашања и здрав начин живота и рада) битно утицати да реше свој проблем зависности. Они прикрију симптоме своје болести, уђу у војну средину, али због своје менталне измењености и поремећаја у понашању брзо падају у очи. Код зависника су симптоми апстиненцијалне кризе често толико изражени да морају одмах да узму нову дозу или да се обрате старешинама и потраже помоћ у надлежним установама. Занимљиво је да се у САД наркомани најуспешније лече у комунама које по својствима највише подсећају на војне колективе. Због тога и знатан број домаћих стручњака сматра да јединице Војске представљају повољну социјалну средину за излечење и рехабилитацију наркофила и наркомана, пружајући им пре свега неопходну изолацију из наркоман-

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА

У Београду је недавно одржана конференција посвећена спречавању болести зависности, на којој су донети национална стратегија за борбу против болести зависности и акциони план за наредних пет година. На том скупу изнет је и податак да у Србији има 30.000 наркомана, од тога је само у Београду 20.000, док их у Нишу и Новом Саду има по 1.000. Сваке године, због предозираности или других компликација, у Србији умре између 350 и 400 зависника од хероина. Само се 17 одсто зависника од хероина излечи – сви остали окончају трагично.

До првог контакта са дрогом долази се веома рано, у већини случајева пре 16. године, а просечан узраст у ком се стиче прво искуство са дрогом стално се снижава. Пракса је показала да сваки зависник од дроге увуче у зависност још 10 до 12 особа.

ске средине и идентификацију са новом и здравом средином. На тај начин војни колектив може бити у функцији рехабилитације и ресоцијализације зависника од наркотика.

Постоје и подаци да су многи наркомани успели да се дефинитивно отргну од дроге и њених приврженика баш за време боравка у војсци. У том смислу, неопходно је да се оствари тесна сарадња између војних и цивилних институција ради свестранијег решавања проблема наркоманије. То је истовремено и начин да Војска Србије и Црне Горе прецизније одреди своје место у ланцу мера које друштво примењује у сузбијању појаве наркоманије.

КАД ЗАТАЈИ ПОРОДИЦА

Појава наркоманије је само видљив израз проблема, процеса, стања и токова у савременом друштву и његовом ужем, али репрезентативном сегменту – породици. Развој технобироградског система, специфичности вредносног система који га прате, дехуманизација у многим подручјима човековог живота и рада и, посебно, пораст отуђења на нивоу породице, подстичу и условавају епидемијске размере ширења наркоманије. Начини васпитања деце такође утичу на њихов позитиван или негативан психолошки развој, а највише штете праве претерано рестриктивно васпитање, претерано заштитнички и попустљив начин васпитања деце и васпитна запуштеност, када један или оба родитеља не показују довољно пажње за дечје потребе, занимања и склоности.

Стручњаци сматрају да припадници Војске, а посебно официри, треба да поведу рачуна о чињеници да просечна породица старешине Војске има знатан број одлика које погодују усмеравању деце ка наркоманији. Можда ће се неко и препознати у опису типа – строг отац, који је често одсутан од куће, васпитање деце препуштено попустљивој мајци, а кохезивна снага породице слаба. Истраживања на ВМА у Београду показала су да убичајена четворочлана породица припадника Војске проведе само 17 минута у непосредном комуницирању. Поменути подаци би

требало да изазову оправдану забринутост, поготово када се узму у обзир доста поуздани подаци који говоре да у породицама професионалних војних лица има све више зависника од дрога.

Најдрастичнији пример бележимо у Нишу 1995. године, када је пензионисани пуковник Душан Павковић убио супругу Љиљану и сина Николу и ранио снаху Зумрету. Истрага је показала да је узрок трагедије породице Павковић – дрога коју је уживало више чланова породице.

НАРКО-ТЕСТ

Министар одбране Србије и Црне Горе др Зоран Станковић је, као једну од првих акција које ће предузети, најавио нарко-тест за припаднике Војске Србије и Црне Горе. Њоме ће, како је рекао, бити обухваћени сви војници на одслужењу војног рока, студенти Војне академије, али и официри до 45 година старости. Министар Станковић је образложио да је овакво тестирање неопходно, јер се Војска све чешће суочава са том пошашти. Оваква мера је најављена као одговор на све алармантније вести да се дрога све више конзумира у Војсци, а постоји реална могућност да коришћење дроге буде узрок настајања ванредних догађаја са трагичним последицама. Додуше, нема поузданих података који би потврдили оцене да злоупотреба дроге изазива велики број тешких ванредних догађаја. Напротив, пуковник Миливој Панић наводи податак да је у Војсци Србије и Црне Горе од 1998. године забележено 63 самоубиства и да ни у једном случају није запажен утицај психоактивних супстанци. Никод није откривено ни да су саобраћајни удеси, као најучесталија врста ванредних догађаја у Војсци, настали због коришћења наркотика. То не значи да од

наркомана и потенцијалних уживалаца дроге не прети опасност војним колективима с обзиром на специфичности задатака, услове живота и доступност минско-експлозивних и других убојних средстава. Није тешко замислити последице које би настале у случају да неоткривени наркоман западне у апстиненцијалну кризу док је на стражи, са оружјем и бојном муницијом у руци.

Неки стручњаци сматрају да би, ипак, требало размислити о сврсисходности масовних и скувих нарко-тестова. "Поставља се питање" – каже психолог Зоран Пешић – "шта ћемо са податком

Пуковник Душан Јовановић, начелник Института за токсикологију и фармакологију

ДРОГА ЗА ВОЈНЕ ПОТРЕБЕ

да је неко повремено уживалац дрога, ако је, истовремено, то лице мотивисано за служење војног рока и има уредан психофизички статус. Идеја о масовном одстрањивању наркомана из Војске је нелогична и непрактична. Друго, са средствима која ће се утрошити за нарко-тестове могу се отворити нова радна места за психологе, чиме ће се постојећи модел ментално-хигијенске превенције учинити ефикаснијим”.

Са оценом да контрола припадника Војске увођењем нарко-тестова не мора да има одговарајући ефекат слаже се и неуропсихијатар пуковник Миодраг Панић, који тврди: “Кандидат за професионалну војну службу или регрут може, једноставно, да обустави злоупотребу активних супстанци неколико дана како би тест био негативан. Наравно, могућ је и обрнут пример, да регрут немотивисан за служење војног рока намерно узме дрогу како би тест био позитиван. Зато је боље прибећи ненајављеним и циљним нарко-тестовима, који би, вероватно, дали реалније резултате”.

Према речима начелника Института за токсикологију и фармакологију пуковника Душана Јовановића, тестови на наркотику (цена 700–800 динара) представљају само оријентацију да неко лице треба детаљније проверити. Наиме, нарко-тестовима могуће је квалитативно идентификовати наркотик у ури-

Веома је тешко доћи да поузданих података о раширености наркоманије у страним армијама, јер су чињенице којима се располаже непотпуне и недовољно прецизне. Оно што забрињава јесу све поузданије информације о коришћењу дроге или наркомана за остварење војних и ратних циљева. Познато је да су још у Другом светском рату пилоти и остали војници користили психостимулативне дроге како би смањили потребе за спавањем. Када се завршио рат Јапанци су отворили велика складишта у којима су чували дрогу за ратне потребе. Дрогу су узимали и амерички астронаути да би се лакше суочили са захтевима и опасностима свемирског лета.

Данас контраобавештајне службе користе халуциногене супстанце као ефикасан инструмент за принудно мењање људског понашања и добијање поверљивих података. Више није тајна да, на пример, америчка ЦИА употребљава дрогу ради програмирања понашања и неке врсте “испирања мозга”, јер се појединим наркотицима ефикасно брише памћење. Ради се интензивно и на производњи нервних бојних отрова, који су веома слични халуциногеним дрогама, а могу се масовно применити у рату, и по живој војној сили и по цивилном становништву.

Италијанска јавност била је запрепашћена када су се, 1995. године, у листу “Ил Ђорнале” освануле изјаве десетак хрватских војника који се лече у Рехабилитационом центру за зависне од опојних дрога у Сан Патријану. Они су дословце рекли да су хрватски официри и лекари давали војницима “тврде” дроге како би у себи победили страх уочи борби са Србима. Дрога се у хрватској војсци користи од 1991. године, то јест од самог почетка такозваног “домовинског рата”, када су војне власти из Загреба радо прихватале и регруте – наркомане.

Истине ради треба рећи да су почетком деведесетих и београдски наркомани пожурили на фронт као добровољци. Тамо су истицали свој патриотизам, али су после повратка тврдили да су разочарани. Много је и оних наркомана које је изнедрио фронт. Повратницима са ратишта дрога је била потребна као анестезија за прихватање окружења.

ну најкасније 72 часа после конзумирања. Нису искључене ни грешке, па се може десити да нарко-тест буде позитиван ако, на пример, пре теста поједете штрудлу са маком.

Шта сада урадити?

Прво, добро је што наше друштво у целини коначно препознаје све скривене опасности које од еуфоричног дима коинта, преко целоноћних дивљања уз плесне дроге, води према великој групи од 30.000 зависника од дроге у Србији. Војска се у последње време често прозива као организација у којој је појава наркоманије све више изражена, мада подаци говоре другачије. Пет до осам посто младих на служењу војног рока са норкоманским искуствима је заиста мало у односу на 60–75 посто адолесцената (основне и средње школе) који су пробали дроге. То не значи да у Војсци не треба и даље активно радити на сузбијању појава наркоманије. Сигурно је да ће најављено тестирање на наркотику припадника Војске дати одређене резултате, али треба још више активирати све потенцијале ради предузимања превентивних мера. Ту је, по свему судећи, кључ решења проблема којим се зло наркоманије неће искоренити из војне средине, али ће бити под пуном контролом стручних органа. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

ИСПРАВКА

Грубом грешком нашег новинара Зорана Миладиновића у тексту “Бити човек пре свега” (“Одбрана” бр. 7, стране 54. до 56), у рубрици “У посети”, на више места погрешно је наведено презиме саговорника. Уместо поручник Мирослав Радовановић стоји поручник Мирослав Станковски. Извињавамо се поручнику Мирославу Радовановићу и читаоцима због тог пропуста.

Зорица Боровић имала је срећу да буде први пацијент коме је на Војномедицинској академији, у ноћи између 23. и 24. новембра 2005, пресађена јетра. Том операцијом реактивиран је програм трансплантација тог

ПОКЛОН СРПСКОЈ

органа у нашој земљи, прекинут пре више од пет година, а успех захвата уврстио је ВМА у ред врхунских установа у свету које раде тако сложене хируршке интервенције.

Ја сам Зорица Боровић из Ужица. Рођена сам 26. септембра 1976. године и по занимању сам фармацеутски техничар. Удата сам и има двоје деце. Када сам родила другу девојчицу и када је њој било 10 месеци, разболела сам се. Четири и по године борила сам се са болешћу и чекала да ми се пресади јетра. Када је 23. новембра проф. др Рада Јешић из Клиничког центра Србије дошла на одељење где сам лежала и рекла ми како се указала прилика да ми пресаде јетру, у први мах нисам могла да верујем. Неизвесност је трајала све док лекари нису добили сагласност од родитеља настрадале особе за трансплантацију органа, а онда је све почело да се вртоглаво одвија. После два сата пребачена сам на ВМА и ту сам дошла у руке, мислим најстручнијој екипи. Ово је врхунска установа и ја бих пожелела свим болесним да дођу на ВМА, јер за њих овде има спаса. Презадовољна сам условима лечења, докторима, главном сестром и медицинским особљем. А морам да похвалим и запослене у кухињи, јер ми пасирају јело и хране ме као бебу, труде се да храна буде укусна и прописаних калорија. Сада ми ништа није тешко. Свакодневно шетам у пратњи физиотерапеута, који два пута долазе да радимо

МЕДИЦИНИ

вежбе. Посебно желим да се захвалим професорки Ради Јешић, која се четири и по године старала о мени, и која ме је, да тако кажем, сем лековима, лечила и речима. Она је и после трансплантације, заједно са проф. др Божином Радевићем, свакодневно долазила у ВМА и бринула о мени.

Пресрећна сам. Једва чекам да одем кући и загрлим своју децу, јер они су, вероватно, патили све ово време. Тек сад видим колику вредност има здравље – готово у једном даху, треперивим гласом, испричала нам је своју причу млада жена чије ће име бити уписано у историју ВМА. Лекарима кажу да је добро, сасвим стабилних животних параметара, и да ће ускоро напустити Одељење за трансплантацију и отићи кући.

Зорица Боровић је имала срећу да буде први пацијент коме је на Војномедицинској академији, у ноћи између 23. и 24. новембра 2005, пресађена јетра. Том операцијом реактивиран је програм трансплантација тог органа у нашој земљи, прекинут пре више од пет година, а успех захвата уврстио је ВМА у ред

малог броја установа у свету које раде те сложене хируршке интервенције. Лекарима ВМА су ту трансплантацију поклонили српској медицини. Како кажу, они су у тим тренуцима "само имали петљу и довољно снаге да се ухвате у коштац са изазовом".

Два дана касније пресађена је још једна јетра, а током три дана успешно су трансплантирана и четири бубрега – два у Клиничком центру Нови Сад и два на ВМА. Органи двоје људи чији се живот угасио можданом смрћу, спасили су њих петоро. Један пацијент је, нажалост, преминуо.

■ РАДНА МОБИЛИЗАЦИЈА УСТАНОВЕ

– Трансплантација јетре захтева веома добру организацију и тимски рад. Велика је ствар што смо ми успели да превазиђемо дугогодишњу суревњивост која је владала, а можда једним делом и данас влада, на нашем медицинском простору. Нама није било испод части да позовемо проф. др Божињу Радевића, који је пре десет година започео пројекат трансплантације јетре код нас и урадио 16 операција. У тренутку када се појавила могућност да то поново изведемо, ми смо прилику оберучке шчепали и позвали га. Нисмо звали друге, нити посегнули за странцима. Он је као национални координатор за трансплантацију органа препознао у нама озбиљне сараднике, људе који су спремни да се ухвате у коштац са проблемом. Дошао је на ВМА и одмах смо формирали тим стручњака који је бројао више од стотину људи – каже генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник ВМА, који је као хирург био члан тима за трансплантацију.

Тако су на једном задатку обједињени сви наши интелектуални медицински ресурси – анимирано су Министарство здравља Републике Србије и два клиничка центра (у Београду и Новом Саду), а сагласност је дао и министар одбране доц. др Зоран Станковић.

О томе како су изгледала та два касно новембарска дана генерал Јевтић прича: – Било је врло напето. Атмосфера се загрејала у касним поподневним сатима, када смо сазнали да постоји могућност да урадимо трансплантацију јетре, јер је постојала болесница која је била у стању клиничке смрти. Кад није било никаквих могућности да јој се спасе живот, успели смо, да у разговору са породицом, добијемо њихову сагласност за експлантацију органа. Пресудни аргумент била је чињеница да један живот губимо, али, исто тако, можемо да спасемо неколико других. Било је сличних ситуација и раније, али нисмо добили сагласност породице.

Начелник ВМА каже да је, потом, када су имали први наговештај да ће добити позитиван одговор, активиран систем који се годинама спремао за такве ситуације.

– То је била општа мобилизација, али не војна, већ радна, и готово опсадно стање на ВМА. Одавно није виђен такав ентузијазам. Требало је доживети то. И људи који не раде на програму, и возачи и логистика, сви су говорили те ноћи: *Радимо трансплантацију јетре, а не: Ради се трансплантација*. Сви су себе доживели као део тима.

Те ноћи требало је повезати нешто што системски није решено – отићи у Клинички центар Нови Сад, експлантирати органе и донети их на ВМА, потом пронаћи др Божињу Радевића, успоставити везу са примаоцем органа у Клиничком центру Србије, сачекати пацијенткињу, припремити анестезиологе, трансфузиологе, имунологе, интернисте, фармацеуте...

Зорица Боровић

МЕДИЦИНИ

вежбе. Посебно желим да се захвалим професорки Ради Јешић, која се четири и по године старала о мени, и која ме је, да тако кажем, сем лековима, лечила и речима. Она је и после трансплантације, заједно са проф. др Божином Радевићем, свакодневно долазила у ВМА и бринула о мени.

Пресрећна сам. Једва чекам да одем кући и загрлим своју децу, јер они су, вероватно, патили све ово време. Тек сад видим колику вредност има здравље – готово у једном даху, треперивим гласом, испричала нам је своју причу млада жена чије ће име бити уписано у историју ВМА. Лекарима кажу да је добро, сасвим стабилних животних параметара, и да ће ускоро напустити Одељење за трансплантацију и отићи кући.

Зорица Боровић је имала срећу да буде први пацијент коме је на Војномедицинској академији, у ноћи између 23. и 24. новембра 2005, пресађена јетра. Том операцијом реактивиран је програм трансплантација тог органа у нашој земљи, прекинут пре више од пет година, а успех захвата уврстио је ВМА у ред

малог броја установа у свету које раде те сложене хируршке интервенције. Лекарима ВМА су ту трансплантацију поклонили српској медицини. Како кажу, они су у тим тренуцима "само имали петљу и довољно снаге да се ухвате у коштац са изазовом".

Два дана касније пресађена је још једна јетра, а током три дана успешно су трансплантирана и четири бубрега – два у Клиничком центру Нови Сад и два на ВМА. Органи двоје људи чији се живот угасио можданом смрћу, спасили су њих петоро. Један пацијент је, нажалост, преминуо.

■ РАДНА МОБИЛИЗАЦИЈА УСТАНОВЕ

– Трансплантација јетре захтева веома добру организацију и тимски рад. Велика је ствар што смо ми успели да превазиђемо дугогодишњу суревњивост која је владала, а можда једним делом и данас влада, на нашем медицинском простору. Нама није било испод части да позовемо проф. др Божињу Радевића, који је пре десет година започео пројекат трансплантације јетре код нас и урадио 16 операција. У тренутку када се појавила могућност да то поново изведемо, ми смо прилику оберучке шчепали и позвали га. Нисмо звали друге, нити посегнули за странцима. Он је као национални координатор за трансплантацију органа препознао у нама озбиљне сараднике, људе који су спремни да се ухвате у коштац са проблемом. Дошао је на ВМА и одмах смо формирали тим стручњака који је бројао више од стотину људи – каже генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник ВМА, који је као хирург био члан тима за трансплантацију.

Тако су на једном задатку обједињени сви наши интелектуални медицински ресурси – анимирано су Министарство здравља Републике Србије и два клиничка центра (у Београду и Новом Саду), а сагласност је дао и министар одбране доц. др Зоран Станковић.

О томе како су изгледала та два касно новембарска дана генерал Јевтић прича: – Било је врло напето. Атмосфера се загрејала у касним поподневним сатима, када смо сазнали да постоји могућност да урадимо трансплантацију јетре, јер је постојала болесница која је била у стању клиничке смрти. Кад није било никаквих могућности да јој се спасе живот, успели смо, да у разговору са породицом, добијемо њихову сагласност за експлантацију органа. Пресудни аргумент била је чињеница да један живот губимо, али, исто тако, можемо да спасемо неколико других. Било је сличних ситуација и раније, али нисмо добили сагласност породице.

Начелник ВМА каже да је, потом, када су имали први наговештај да ће добити позитиван одговор, активиран систем који се годинама спремао за такве ситуације.

– То је била општа мобилизација, али не војна, већ радна, и готово опсадно стање на ВМА. Одавно није виђен такав ентузијазам. Требало је доживети то. И људи који не раде на програму, и возачи и логистика, сви су говорили те ноћи: *Радимо трансплантацију јетре, а не: Ради се трансплантација*. Сви су себе доживели као део тима.

Те ноћи требало је повезати нешто што системски није решено – отићи у Клинички центар Нови Сад, експлантирати органе и донети их на ВМА, потом пронаћи др Божињу Радевића, успоставити везу са примаоцем органа у Клиничком центру Србије, сачекати пацијенткињу, припремити анестезиологе, трансфузиологе, имунологе, интернисте, фармацеуте...

Зорица Боровић

он ту врсту анестезије изводио први пут, није чудо што га је проф. др Радевић неколико пута током операције питао да ли је све у реду.

А у неколико момената пацијенту је био додатно угрожен живот. То се пре свега односи на оних неколико часова када у организму нема јетре или када нови орган треба да преузме на себе функцију. Ти кључни тренуци током операције дешавају се због изузетно опасних метаболичких поремећаја у организму. Како нема јетре, која је лабораторија организма, нема ко да детоксикује те материје, нити постоји могућност да организам сам реагује, па је анестезиолог дужан да, поред онога што стандардно ради током сваке интервенције (води рачуна о виталним органима – срцу, плућима и мозгу), предупреди да се због метаболичких поремећаја не оштете витални органи. А може једноставно да стане срце због поремећаја метаболизма калијума или због негативнег утицаја гомилања лактата у ткивима.

– Јетра је истовремено и велики резервоар крви. У оној фази када је тело без ње мора да се води рачуна о количини течности и крви у организму (која је смањена на тзв. васкуларно корито). У моменту када се прикључи нова јетра она повуче велики део тог циркулишућег волумена, тако да може да дође до наглог пада притиска. Истовремено, ослобађају се сви медијатори успореног или поремећеног метаболизма из других органа, које нова јетра треба да детоксикује. И у том моменту наступа "шок за организам" – истиче доц. др Филипковић, главни анестезиолог ВМА.

Током трансплантације анестезиологу помажу савремени уређаји. На монитору се читавају подаци – стање срца, притиска, функција мозга, плућа, бубрега. И у сваком трену током тог мониторинга постоји апсолутна контрола над оним шта се дешава у телу. Повремено, у критичним фазама интервенције, раде се и додатне лабораторијски анализе, на основу којих анестезиолог доноси индиректне закључке.

– У суштини, све је веома добро протекло. Сада више не знам да ли због тога што смо успели све да превенирамо, па се од онога што смо очекивали ништа драматично није дешавало, или је у питању нешто друго – каже др Филипковић.

Пуковник проф. др Небојша Станковић, главни хирург ВМА, додаје да је та, али и друга трансплантација јетре, прошла коректно с хируршког и анестезиолошког аспекта, и да лекари нису имали хируршке хазарде:

– Болесница која је примила графт то је одлично поднела и веома коректно се опоравила, за разлику од другог пацијента који, нажалост, није добро поднео постоперативни ток. Њему су били знатно оштећени други органи, а нови графт није био могућ.

■ ИЗНАД СВЕГА – ОРГАНИЗАЦИЈА

Лекари са ВМА наставиће програм трансплантације, јер они желе да у систему здравства буду установа која ради најсложеније ствари. А данас се мера организације и способности здравствене службе једне земље одређује управо бројем трансплантираних органа.

Све те трансплантације, а поготово јетре, ма колико зависиле од умећа и искуства хирурга и анестезиолога не могу да се раде ако не постоји добро организован систем и национална служба за трансплантацију. У свету се најтежи проблем – обезбеђивање органа решава донорским картицама, којима људи за

ДРАГИ ГОСТ – ФИЛИП МОРЕЛ

је више од 300 трансплантација тог органа. Са њим су лекари ВМА успоставили сарадњу када им је помогао да истовремено пресаде и бубрег и панкреас девојци оболелој од дијабетеса.

У знаку трансплантације био је и редовни децембарски састанак хируршке секције Српског лекарског друштва. Домаћин тог скупа била је ВМА, а инострани гост проф. др Филип Морел, хирург који има значајно искуство у трансплантацији јетре. Он је директор универзитетске клинике у Женеви и директор Центра за висцералну трансплантацију јетре у Женеви. Урадио

живота практично завештавају своје органе. Пионир на том пољу у нас пуковник проф. др Зоран Ковачевић, начелник Клинике за нефрологију ВМА, који је пре три године покренуо програм донорских картица, каже да "од нас зависи да ли ћемо постићи ту фамозну бројку од три милиона донорских картица, јер нам то обезбеђује годишње 200 трансплантација бубрега, 100 трансплантација јетре и 100 трансплантација срца". Али ти проблеми се не решавају вољом и жељом појединца. У свету постоје организације које брину о одржавању донора, пријемом, транспортом и пласирањем органа. У Европи то ради Евро-трансплант.

Ми за сада имамо закон који покрива ту проблематику и за који проф. Хрвачевић каже да је добар. Исти имају и Аустријанци. Он је заснован на тзв. претпостављеном пристанку – ако ниси за живота изричито писмено одбио да будеш донор, ти то јеси. Међутим, Аустрија је међу земљама са највишом стопом трансплантираних органа, а ми смо на зачељу. Сви се слажу да је кључиви проблем лоша организација.

Тога су свесни и у Министарству здравља и чине одређене позитивне кораке. Доктор Синиша Градинац, председник републичке комисије за трансплантацију органа и помоћник министра здравља Републике Србије каже да је пре годину дана формирана комисија са задатком да обнови кадаверичну трансплантацију органа у земљи.

– Наш посао је мање-више на почетку. У току је дефинисање мреже установа за одржавање донора. Морамо да утврдимо на који начин ће се они одржавати, ко може то да ради. Ускоро ће бити регулисан (а то је новина) и система финансирања трансплантација, а посебно праћење и одржавање донора и екипа које их одржавају. Уједно, то је један од разлога зашто код нас трансплантација није функционисала, а функционише у другим земљама. Остаје да се формира координациони центар, коме се пријављује постојање особа са можданом смрћу и органима у функцији, и где се јављају потенцијални донори. Тај центар биће повезан са установама које могу да обаве трансплантацију.

И можда се питате зашто се о овоме толика прича. Разлога је више. Болесници могу да живе квалитетније и дуже, штеде се огромна средства фонду здравственог осигурања и штеде се средства лечења у иностранству. Трансплантација јетре код нас, уз све могуће трошкове, коштала би око 50.000 евра, а иста таква операција у свету била би и до шест пута скупља. У иностранству је скуп рад лекара, а код нас једино потрошни материјал. Ево и другог поређења. Трансплантација бубрега код нас кошта између 10.000 и 15.000 евра, у Русији је 45.000 евра, а на западу између 50.000 или 60.000. Сем тога, трансплантација бубрега је за три до пет пута јефтинија од бројних дијализа којима се пацијент подвргава.

Вероватно неће сви прихватити ову хируршку интервенцију као метод избора, јер она отвара много људских недоумица и питања. О тој теми могли би да причају и психолози, социолози, па и правници, а нашло би се простора и за криминологе, јер свака употреба повлачи и злоупотребу. Али не сме се заборавити да је трансплантација хумани чин. Њоме добијамо много – здравог човека. А то нема цену. ■

Мира ШВЕДИЋ

НОВИ КРИВИЧНИ ЗАКОНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У САВРЕМЕНОМ
РУХУ

Кривични законик (КЗ) садржи доста новина, као што су нова решења у Општем и Посебном делу, нова кривична дела против Војске и друго.

Код општег појма кривичног дела доследно је спроведена објективно-субјективна концепција општег појма кривичног дела, а из њега је изостављена друштвена опасност. Самим тим, другачије је концепирана и "незнатна друштвена опасност", која сада има назив "дело малог значаја". Када су у питању основи који искључују постојање кривичног дела, КЗ предвиђа да "неодољива сила" и "неотклонива правна заблуда" искључују постојање кривичног дела.

Припремање кривичног дела није више општи појам, већ се кажњава само припремање кривичних дела против уставног уређења и безбедности Србије и СЦГ.

Код саучесништва прецизније је регулисано саизвршилаштво, а као облик саучесништва више не постоји "организовање злочиначког удружења".

ПРОМЕНЕ КАЗНИ

Кривични законик уводи две нове казне: "рад у јавном интересу" и "одузимање возачке дозволе". Казна затвора не може бити мања од 30 дана нити дужа од 20 година, с тим што се за најтеже облике тешких кривичних дела може прописати и изрећи "казна затвора од 30 до 40 година". Значајне су новине код новчане казне, јер се уводи "новчана казна у дневним износима", с тим што се код изрицања прво утврђује број дневних износа, а затим висина једног дневног износа. Овај облик новчане казне примењују скоро сва модерна законодавства, а он омогућава да казна једнако погоди и сиромашне и богате учиниоце кривичних дела, с обзиром на то што се висина дневног износа утврђује у складу са приходима и расходима учиниоца. Како је за одређивање дневног износа потребно прибавити поуздане податке о приходима и расходима учиниоца, а за то код нас још нису створени сви потребни услови, задржан је и стари систем новчане казне у одређеном износу, а ако би прибављање поменутих података знатно одуговлачило поступак или ако учинилац уопште нема прихода, суд може по слободној процени утврдити висину дневног износа казне.

Могућности за изрицање условне осуде су сужене, а првенствено према раније осуђиваним лицима. Наиме, условна осуда не може се изрећи ако није протекло пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело. Такође, условна осуда не може се изрећи за новчану казну. Као и до сада, условна осуда може се изрећи ако је учиниоцу утврђена казна затвора до две године, с тим што се не може изрећи за тежа кривична дела (за која се може изрећи казна затвора од 10 година или тежа казна).

У Посебном делу унето је доста измена, које се састоје у прописивању нових група кривичних дела (кривична дела против интелектуалне својине, кривична дела против безбедности рачунарских података, кривична дела против животне средине), затим прописивању нових кривичних дела (нпр. неспречавање вршења кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом – тзв. командна одговорност, злостављање и мучење – тзв. тортура), те изостављањем неких кривичних дела (нпр. кривично дело крађа возила, кривична дела корупције).

Код кривичних дела против живота и тела КЗ раздваја обично убиство и тешко убиство, с тим што постоји више облика тешког уби-

Србија је добила нови Кривични законик, који је ступио на снагу 1. јануара 2006. Доношење Законика диктирало је више разлога. Не само да је ратификовање одређених међународних конвенција наметнуло обавезу да се у нашем кривичном законодавству пропишу одређена кривична дела, већ је у Законик требало уградити и нека савремена схватања из науке кривичног права.

јатељској војсци", "помагање непријатељу" и "подривање војне и одбрамбене моћи"). У КЗ су изостављена кривична дела "одбијање пријема и употребе оружја" и "необезбеђење при војним вежбама". Код одређеног броја кривичних дела промењени су, односно скраћени су називи, тако нпр. кривично дело "Неодазивање позиву и избегавање војне службе", сада има назив "Избегавање војне обавезе", кривично дело "Повреда стражарске, патролне или друге сличне службе" добило је назив "Повреда посебне војне службе", кривично дело "Непажљив и непрописан однос према повереном оружју" сада има назив "Непрописно старање према повереном оружју", итд.

Код "Самовољног одсуствовања и бекства из Војске Србије и Црне Горе" основни облик кривичног дела постоји ако је самовољно одсуствовање из јединице или службе трајало најмање пет дана (раније десет дана) или краће време ако се одсуствује више пута у току једне године или ако се јединица или служба напусти за време извршења важног задатка или повећаног степена борбене готовости. Овај основни облик кривичног дела је у ствари настао спајањем ранијих ставова 1. и 2. члана 217. Основног кривичног закона.

Код кривичног дела "Избегавање војне обавезе", осим што је промењен назив, другачија је формулација основног облика дела, која гласи: "Ко се, без оправданог разлога, не одазове позиву за извршење регрутне обавезе, обавезе служења војног рока или обавезе лица у резервном саставу или избегава пријем позива за извршење те обавезе...".

Код кривичних дела: неизвршење и одбијање извршења наређења, противљење претпостављеном, противљење војном лицу које врши посебну војну службу, принуда према војном лицу у вршењу службене дужности и напад на војно лице у вршењу војне службе, КЗ предвиђа могућност ослобођења од казне, ако је учинилац дела "био изазван незаконитим и грубим поступањем војног лица" (раније је била прописана само могућност блажег кажњавања).

Код кривичног дела злостављање потчињеног и млађег, тежи облик дела постоји и ако је услед извршења дела "дошло до тешке телесне повреде или тешког нарушавања здравља потчињеног или млађег", док је раније тежи облик постојао само ако је дело учињено према више лица.

Код неких кривичних дела из ове групе прописани су другачији минимум и максимум казне, а поједине мање измене извршене су код још неких кривичних дела. ■

Сретко ЈАНКОВИЋ

ПОЛОЖАЈНА ГРУПА

а основу одличне службене оцене и испуњења других потребних услова остварио сам 13. ПГ. После непуне две године, по потреби службе, премештен сам у другу јединицу и постављен на формацијско место за које је предвиђена 15. ПГ. Надлежне старешине укинуле су ми 13. ПГ и одредиле 14. Занима ме да ли су поступили по закону или је требало да задржим 13. ПГ.

Н. Н. из Крагујевца

Одредбом члана 4. став 1. Уредбе о платама и другим новчаним примањима професионалних војника и цивилних лица на служби у Војсци, прописано је да се професионалном војнику, осим војника по уговору, који има последњу службену оцену "нарочито се истиче" (одличан), ако је на формацијском месту на коме се налази провео најмање две године, а у чину који има најмање три године, одређује број бодова за положајну плату прописану за наредну положајну групу, већу од формацијско место на коме се налази, а одредбом става 3. истог члана Закона, лице коме је број бодова одређен према одредбама става 1. овог члана задржава тај број бодова све док има службену оцену по основу које може да оствари то право. Међутим, одредбом члана 6, став 2. исте Уредбе прописано је да професионални војник, који се поставља на формацијско место за које је одређена положајна група нижа од положајне групе формацијског места на коме се налази, задржава положајну плату коју је примао најмање две године пре дана постављења на такво

Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

формацијско место. Полазећи од наведеног, сматрам да Вам је након постављења правилно одређена положајна група.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ

ресудом Врховног војног суда супруга, која је у својству цивилног лица на служби у Војсци, добила је право да јој се изда војно здравствена књижица и право на лечење у војним здравственим установама. Прошле године је имала операцију и била на боловању од 17. маја до 15. јула 2005. године. У том периоду редовно је достављала дознаке за боловање и ти подаци унети су у радну листу. Проблем је настао у обрачуну плате за јун 2005. године, јер наводно ВРЦ не признаје дознаке војних лекарских органа за цивилна лица. Напомињем да јој је плата за мај и јул уредно исплаћена, наравно, умањена за време боловања, али по

основу дознака истих војнолекарских органа. Моја претпостављена команда донела је наредбу да вратим војну здравствену књижицу супруге, па ме занима који је законски основ за то кад имам судску пресуду.

Бранислав ЂУРЂЕВ из Вршца

С обзиром на то да смо у јануару 2006. године, претпостављам да војна здравствена књижица Вашој супрузи неће бити оверена за ову годину, што је у складу са законом. Наиме, одредба члана 216, став 2. Закона о Војсци, којом је прописано право на војно здравствено осигурање чланова породица војних осигураника, а применом управо те одредбе Врховни војни суд је наложио да се Вашој супрузи призна ово право, измењена је одредбом члана 6. Закона о изменама и допунама Закона о Војсци, које су ступиле на снагу 18. фебруара 2005. године. Измена се састоји у томе да се у наведеној законској одредби из речи "породица" додају речи "уколико осигурање не остварује по другом основу".

Као запослено лице Ваша супруга остварује право на здравствено осигурање по основу свог запослења, па стога, након ових измена прописа нема више законског основа да јој се признаје право на војно здравствено осигурање. Међутим, сматрам да су дознаке надлежног лекара, односно лекарске комисије, ако су издате на основу уредно оверене војне здравствене књижице (која представља позитивну одлуку на захтев за признавање права на војно здравствено осигурање) валидан доказ о чињеници да се Ваша супруга у одређеном периоду налазила на боловању, те да јој треба исплатити накнаду плате за време боловања и за месец јул. ■

ОКОМ КАМЕРЕ

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ГРУПА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ ВАЗДУХОПЛОВИМА

Основни задатак нашег санитарског тима јесте да прати тешко болесне и повређене пацијенте, који се малим транспортним авионом превозе унутар Конга или до неке од болница трећег степена у суседним земљама. Две групе у тиму, састављене од по једног лекара и два техничара, непрекидно сесмењују у приправности.

Актуелна мировна мисија УН у ДР Конго започела је 1999. године. Данас она броји више од 15.000 војника, војних посматрача, полицајаца и међународних цивилних стручњака. Њихов задатак је да донесу мир тој тропској земљи, највећој по површини у Централној Африци. У пет наврата санитарски тимови из Србије и Црне Горе оправдали су поверење које им је у оквиру мисије указала организација УН, и зато се та сарадња наставља слањем новог тима у име ВСЦГ. Последњих шест припадника нашег 6. санитарског тима упућено је у мировну мисију Уједињених Нација МОНУК у Демократској Републици Конго, 17. новембра 2005. године.

Историја Конга је, нажалост, испуњена ратовима. У Конгу живи око 57 милиона становника подељених на више од двеста етничких група, које су често у међусобном сукобу. Нестабилна ситуација траје од 1960. године, када су војне снаге, под утицајем Белгије као бивше колонијалне силе у Конгу, убиле дотадашњег левичарског председника Патриса Лумумбу. Тај догађај старије генерације памте по вишедневној жалости која је тада проглашена у СФРЈ, а име покојног Лумумбе понео је и један студентски дом у Београду.

ТЕШКА МИСИЈА

Сецесија Катанге, провинције најбогатије дијамантима и осталим рудама, спречена је првом интервенцијом УН, али ни то није донело стабилност региону. Сукоби су продужени све док Конгом, односно Заиром, како је убрзо потом земља названа, није завладао диктатор Мобуту Сесе Секо. Он је владао гвозденом пе-

сницом, уз подршку страних компанија које су експлоатисале рудно богатство земље.

Стравични геноцид до кога је деведесетих година дошло у суседној Руанди, у земљу је довео милионе избеглица племена Хуту и Тутси. На власт у Конгу постављен је побуњенички лидер Лоран Кабила. Међутим, очекивања да ће коначно бити успостављен мир изјаловила су се, јер су убрзо дојучерашње жртве геноцида започеле покоље ривалских племена. Крхки мир, који данас одржавају УН, свакога дана је изнова на проби.

Разумљиво је да се у таквим околностима од чланова међународне мировне мисије очекује да уложе велики труд. Нашим санитарима то је до сада полазило за руком и они се већ по стручности препознају у мору припадника мисије из великог броја држава.

Чланови санитарског тима ВСЦГ су у мировну мисију пошли с много више извесности од својих колеге из тимова који су им претходили, јер су им предочене све важне чињеницама о ономе што их чека у Киншаси, а отпутовали су са аконтацијом од 2.000 долара, која им је помогла да се снађу после доласка у Конго.

Међутим, екипа наших војних медицинара у Конго није пошла баш у најсрећнији час. Наиме, парламентарни избори у тој земљи одложени су за јесен, а политичке борбе које прате изборе до сада су, по правилу, прерастале и у оружане сукобе. Вођа тима потпуковник др Горан Милојковић, ортопед у Војној болници Ниш, пре две године боравио је у Конгу као члан једне од ранијих мисија, и истиче да су данас припреме за одлазак у мировну мисију много квалитетније, јер је донет одговарајући закон и постоји организована формација која изводи обуку за мировне операције.

База у којој бораве наши мировњаци смештена је уз само седиште мисије УН у Киншаси. Наш тим је добро интегрисан у

целини, јер је својим радом уско везан за главни штаб мисије, са чијим припадницима су, према речима доктора Милојковића, успостављени изузетно добри односи. Примарни задатак нашег санитарског тима јесте да као део Тима за ваздушну евакуацију (АМЕТ) прати тешко болесне и повређене пацијенте који се малим транспортним авионом превозе унутар Конга или до неке од болница трећег степена у суседним земљама. Две групе у тиму, састављене од по једног лекара и два техничара, непрекидно се смењују у приправности.

ПОМОЋ ЛОКАЛНОМ СТАНОВНИШТВУ

Када нису у пратњи пацијената, лекари су ангажовани на пружању опште медицинске неге локалном становништву и члановима мисије. Људе са наших простора одликује комуникативност, тако да брзо склапају познанства, због чега их сарадници и пацијенти лако прихватају.

Јаворка Благојевић, медицинска сестра Војне болнице у Нишу, једина је дама у тиму. У оквиру међународне техничке сарадње раније је три године радила у Либији. Њена искуства из те земље су позитивна и, иако је свесна да су у Конгу прилике знатно лошије, верује да ће моћи да на одговарајући начин пружи здравствену помоћ свима који су угрожени.

Потпуковник др Марко Ковинић, заменик вође тима, специјалиста је хирургије и ради на хируршком одељењу војне болнице у Нишу. Као и већина његових колега, оперисао повређене на ратиштима широм бивше Југославије. У Призрену и Ђаковици је 1999. године оперисао и под бомбама. Не плаши се изазова и волео би да види колико је његово знање и искуство вредно у међународним размерама.

Заставник Небојша Торбица, референт у персоналном одељењу 512. санитарског наставног центра има искуства и на наставничким дужностима. Недавно је завршио четворомесечни

СА ЛИЦА МЕСТА

ПАКЛЕНИ ЛЕТ ДО КИНШАСЕ

**Од потпуковника
Горана Милојковића,
вође санитарског Тима
за евакуацију ваздухопловима
у оквиру мисије АМЕТ у Конгу,
Редакцији "Одбране" стигао је
извештај о евакуацији и
збрињавању повређеног
припадника мировних снага УН**

Среда, децембар 2005, још један уобичајени радни дан Тима за евакуацију ваздухопловима у Киншаси (АМЕТ). Крећу редовне јутарње радне активности. Но, око девет сати добијам наређење за специјални лет до града Лумумбаши, који је готово 1.700 километара удаљен од Киншасе. Треба хитно евакуисати повређеног припадника УН у болницу у Киншаси. Докле, задатак због кога је Тим Војске СЦГ у саставу мировних снага УН у Конгу.

ПРВИ ЗАДАТАК

Брзо и помало нестрпљиво читам наредбу. Војнику је повређена глава, вероватно поломљена кост лобање, а сигурно има и и потрес мозга. Његово стање је за сада стабилно. Али докле? Зато га морамо што пре пребацили болницу УН у Киншаси. У дежурном сам тиму и не питам ништа, него се брзо спремам. Два медицинска техничара, чланови тима, такође су спремни и крећемо према аеродрому. На путу гужва, а време драгоцено. Пробирамо се кроз масу возила и за 30 минута стижемо до аеродрома. А онда закључујемо да пилоти још нису стигли. Ух, добро је, само нека нас не чекају. Нестрпљиви смо и нервозни. Ово је наш први важан задатак. И страх нас је, помало, да се не обрुкамо. Убрзо стиже посада и моћни млазњак *лириет* узлеће из Киншасе и граби ка другоме крају ове огромне земље. После два сата углавном пријатног лета слећемо на аеродром у Лумумбашију.

У амбулантним колима на аеродрому пацијент већ чека. Не дозвољавам да га изнесу из кола док га не прегледам и утврдим у каквом је стању. Морам видети да ли је способан за транспорт, да ли је обезбеђена венска линија, да ли је дата терапија. Некако се споразумевам са припадником пакистанске војске који не зна енглески, а послат је као пратња болеснику. Повређени припадник УН је Јужноафриканац. Свест му је очувана, али има јаку главобољу, мучнину. Одређујемо виталне, животне вредности пацијента, на брзину читам његову документацију.

курс за учешће у мировним операцијама. Жели да учешћем у мисији личним примером докаже да су све структуре наше војске, без обзира на године и стручну спрему, способне да успешно раде свој посао.

– Мени је највећи мотив за све ово новац, али биће ми драго да научим нешто ново и да помогнем тим људима ако будем у могућности – искрен је био Вања Лалић, водник прве класе, за сада на дужности у ВМЦ Карабурма, најмлађи члан тима, рођен 1981. године. Присуство старијих колега много му значи, јер се поред њих осећа сигурније. У Киншасу је одлетео задовољан претходним припремама, нарочито оним изведеним у аутомобилском наставном центру у Краљеву.

Водник прве класе Милан Мишић само је годину дана старији од свог колеге Вање. Раније је био на дужности у Противтерористичком одреду “Кобре”, а тренутно је запослен у ЦВ-

Две групе спасилачког тима ВСЦП

МУ, Београд. Миланов првенствени циљ је да се уживо сусретне са оним за шта се у школи припремао, а чиме до сада није имао прилике довољно да се бави. Занима га збрињавање тешко повређених пацијената, а циљ му је да у будућности стечено искуство употреби у даљем школовању и усмери на практичан рад. ■

Александар АНТИЋ

Авион нас чека на писти, мотори су упалени. Капетан авиона, Јужноафриканац, човек који је превалио педесету, искусан, говори да одмах морамо да узлетимо јер се спрема невреме. Ако не кренемо одмах, биће касно – авион неће моћи да узлети. Осећам зној који ми клизи низ лице и грозничаво размишљам. Морамо кренути, немам више времена за припрему пацијента. Само проверавамо постављене венске каниле, мењамо инфузиону боцу и уносимо пацијента у авион. Капетан не чека да седнемо и вежемо се, одмах узлећемо. Успели смо да убацимо инјекцију у инфузију, а авион је већ у ваздуху. Тим за евакуацију ваздухопловима то не примећује. Окупирани смо нашим послом. Контролишемо стање повређеног, прикључујемо апарате, брзо примењујемо терапију. Простор у авиону скучен, тесан. Овај млазњак није пројектован за пренос рањеника, већ за удобно и брзо путовање.

Са олакшањем закључујем да је повређени “стабилан”. Све виталне вредности се нормализују и побољшавају. Осећам да ме полако напуштају напетост и нервоза, а мислим да престајем и да се знојим. Још једна провера пацијента и најзад можемо да се опустимо. Седам на седиште и тек тада схватам да смо у облацима и да су светла у авиону упалена, јер око нас је црнило. *Лирет* пробија облаке, мало се тресе, али имам пред собом капетана у кокпиту. Видим му лице. Не изгледа забринут. Нормално разговара са копилотом. Закључујем, ситуација је уобичајена и брзо ће проћи. Зато почињем да водим медицински извештај о стању пацијента у току лета, неопходан и значајан документ који мора да се води током читавог лета. Наши техничари, Јаворка и Милан, раде око повређеног и разговарају са њим. Закупљен својим послом, више не обраћам пажњу на лет.

ДРАМА У ВАЗДУХУ

Одједном, тло ми се измакло испод ногу, седиште је пропало, а ја сам остао да “висим” у ваздуху. Ствари у млазњаку лете на све

стране, моји папири, наша опрема, а Милан удара главом о плафон авиона. На срећу, успева да ухвати боцу са инфузијом која пада. Млазњак понире, жестоко, потом заокреће. Грозничаво покушавам да се дочепам столице која као да лебди испод мене, али ми је тело горе, а она и даље бежи. Најзад сам је зграбио и са искољаченим очима гледам пилоте. Лице капетана је убледело. Он свом снагом вуче палицу управљача према себи. Најзад се нос авиона исправља, а ми уз ударац падамо по седиштима. Осећам ледени зној на челу. Чини ми се да ми утроба недостаје. Уплашио сам се као никад до тада. “Готово је” – једино ми је то прошло кроз главу.

Није ми ово први лет. Летео сам и авионом и хеликоптером и у миру и у рату. Ово, ипак, никад нисам доживео. Не знам колико је прошло док се, уз буку и вибрације, *лириет* није стабилизовао и док нисам осетио тло под ногама. Наш пацијент је на носилима. Имао је срећу да падне поново на носила и сада се чврсто држи за њих. Добро је, није се повредио, а сада ми је јасно да убудуће свакога пацијента морамо везати. Најзад излећемо из облака. Након пола сата долази копилот до нас и објашњава шта се десило. Хтели су да заобиђу градоносни облак. Тај су заобишли, али су улетели у други који је, изгледа, био још гаднији. Зар то не виде на радару, помислих, без воље да га уопште било шта питам. Човек се извињава, пита да ли смо добро, а ја желим само да нас живе врати до Киншасе. Да ми додирнемо мајку земљу, па ћемо после причати.

И да човек не верује: када смо слетели у Киншасу, први пут ми се није учинила прљавица и ружна. Како је тек сада наша база лепа, а барака – најбољи хотел. Те вечери је дежурна екипа Тима за евакуацију ваздухопловима Војске СЦГ спавала као никад до тада. Мирно и задовољно. Пацијента смо на време довели у болницу у Киншаси, а дежурни лекар ми је рекао: “Колега, имали сте угодан лет. Зар не?” ■

Горан МИЛОЈКОВИЋ

О реформи система одбране СЦГ
са изаслаником одбране Уједињеног Краљевства
пуковником Сајмоном Ванделуром

БИТКЕ СУТРАШЊИЦЕ

Политичари би требало да оставе по страни своје међупартијске борбе и постигну политички консензус који ће омогућити реформу Војске. То није само питање новца или ресурса, већ и разумевања обавеза свих, како би осигурали безбедну будућност. Треба имати моралну храброст да се понекад кажу ствари које нису популарне, или које су супротне политичкој догми једне партије, сматра наш саговорник.

Зградња, одржавање, опремање и обука оружаних снага које ће бити у складу са безбедносним потребама једног народа јесте процес који ће трајати докле год буду постојале државе и савезништва са конкурентским интересима. Здрава држава, по мишљењу изасланика одбране Уједињеног Краљевства пуковника Сајмона Ванделура, окренута је ка будућности и спрема своју војску за битке сутрашњице, а не прошлости.

Историја је препуна примера држава које су дозволиле да њихове војске стагнирају, наоружане и опремљене за битке из прошлости, са застарелим концептима и доктринама, живећи од сећања на нека прошла времена.

— Моја војска је била одличан пример за то. Тридесетих година прошлог века, након траума и великих губитака из Првог светског рата, споро смо развијали концепт маневарског ратовања, што је обухватало тенкове и оклопне снаге. Британски генерали су још размишљали о рововском ратовању и статичној одбрани, што је водило ка нашем поразу у Француској од немачких оружаних снага које су марширале Европом 1940. са новим концептом блицкрига, а завршило се понижавајућим повлачењем британских експедиционих снага из Данкирка.

На недавно одржаном семинару посвећеном безбедносним изазовима 21. века и реформи војске, говорили сте о стварању добро опремљене и обучене одбрамбене снаге у Србији и Црној Гори. Како видите тај процес?

— У демократским земљама, генерали и министарства одбране не реформишу војске. Наравно, они извршавају вољу владе и грађана који је бирају. Политичке партије, уз подршку јавности, захтевају и воде те промене. Политичка подршка за промене и политичари са јасним визијама кључна су ставка сваког већег пројекта реформе система одбране. Политичари би требало да оставе по страни своје међупартијске борбе и постигну политички консензус који ће омогућити реформу војске. То није само питање новца или ресурса, већ и питање разумевања обавеза свих нас да бисмо осигурали безбедну будућност нашег народа и деце. Потребна је једна врста моралне храбрости да понекад кажете ствари које нису популарне, или које су супротне политичкој догми једне партије.

Једноставна порука за СЦГ, која треба да буде усађена у мисли гласача и медија, јесте да мања војска значи боља војска. Зашто ово кажем? Војска је у овом тренутку лоше опремљена и лоше плаћена. Нема довољно станова и обука стагнира. Војни буџет је већ премашен за око 20 одсто. Ово није добра оцена за пореске обвезнике у СЦГ. Када

би војска била упола мања, било би могуће повећати плате и набавити нову опрему.

Међутим, и мања војска захтева улагања. На почетку процеса реформе чак већа него пре?

— Ниједна реформа система одбране не може да се спроведе без инвестирања. Тако је, војни буџет би требало да буде већи, а не мањи, на почетку процеса реформе. Ипак, имате решење. У СЦГ има доста вишка војне имовине која више није потребна за војне сврхе. Нешто од те имовине је јако вредно. Постоји пројекат Фонда за реформу система одбране, који је осмишљен тако да продаје или изнајмљује ову имовину. У Црној Гори је било дешавања на овом плану, али у Србији још ништа није ни продато ни издато што би могло да обезбеди новац за реформу система одбране. Овај пројекат је правни и политички шах-мат. Овим проблемом треба се озбиљно позабавити и решити га што је пре могуће.

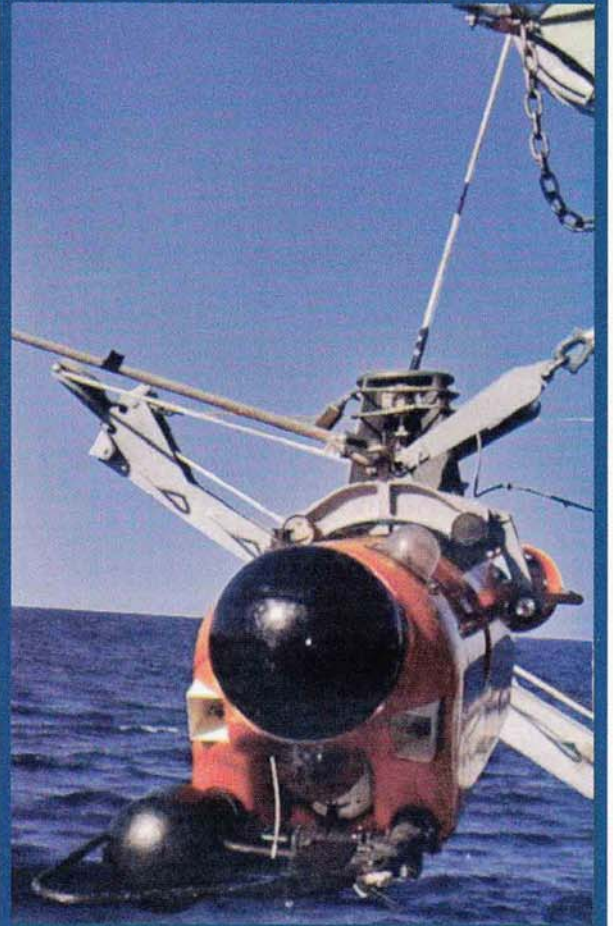
За такву реформу система одбране СЦГ је потребна подршка и добра воља међународне заједнице и у виду савета и у ресурсима.

— Молим вас да ми верујете када кажем да постоји добра воља међу многим нацијама, које желе да виде да је СЦГ успела у реформи система одбране. Оне су спремне да пруже финансијску помоћ. Изазов за Министарство одбране СЦГ је да ефикасно упрегне ту добру вољу и да усклади понуде за помоћ које добије. Понекад је можда најбоље рећи "не, хвала, мој пријатељу, али оно што ти нудиш не одговара нашим будућим потребама". Да бисте то могли да урадите, треба да имате један кохерентан план реформе који има политичку подршку и драго ми је што могу да кажем да имате генезу тог плана у *Стратегијском прегледу одбране* који се ради у Министарству одбране.

Очигледно сте упућени у многа дешавања у СЦГ и међународној заједници. На основу тих сазнања, вероватно имате и неку пројекцију ВСЦГ у будућности. Како је видите за, на пример, десетак година?

— Као војну структуру која је и одговарајућа за циљеве спољне политике СЦГ, у оквиру НАТОа и ЕУ. Биће знатно мања, професионална и боље плаћена. Биће опремљена за изазове будућих конфликта. Обучена у складу са модерним стандардима и користиће опрему за симулације. Постојаће модеран систем образовања за официре и подофицире. Већина ваших виших официра говориће енглески који је радни језик НАТОа. Имаће савремени кадровски систем који ће бирати и унапређивати официре на основу искуства и заслуга. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимео Д. БАНДА

ПОДВОДНИ РОБОТИ

Водеће ратне морнарице света за противминску борбу на мору развијају нове генерације ефикасних возила без људске посаде или аутономних пловила. Широка је примена тих подводних робота – од идентификације, откривања и уништавања морских мина, снимања морског дна, до заштита лука, лучких постројења и сидришта ратних бродова. У будућности би требало да постану моћно офанзивно оружје за активну борбу под водом против свих врста опасности.

Све сукобе на мору после Другог светског рата, између осталог, одликовала је и масовна примена морских мина. По својој конструкцији оне спадају у арсенал наоружања једноставних техничко-технолошких решења, а цена у односу на цене скупочених ратних бродова више је него изазовна за њихову масовну употребу. Већина морских мина полаже се прикривено из различитих површинских и подводних пловила, те из авиона и хеликоптера. Како наводе амерички извори, ратне морнарице света данас располажу са приближно 350.000 морских мина различитих врста. Вођење противминске борбе на мору данас је усложњено због такозваних асиметричних напада и терористичких дејстава, посебно у приобалним пливим водама.

Од појаве морских мина до данас њихово откривање и неутралисање обављала су специјализована противминска пловила, чији су чланови посаде неретко били изложени смртној опасности. Од почетка седамдесетих година прошлог века војни стручњаци за откривање и уништавање морских мина почели су да производе специјализована, даљински вођена пловила ROV (Remotely Operated Vehicle).

Динамичан технолошки развој, неслућене могућности информационе технологије, ширење савремених морнаричких оружаних система (нова генерација противбродских ракета, морских мина и оружја за такозване атипичне нападе), али и позитивна искуства у употреби беспилотних летелица, били су пресудни разлози да водеће ратне морнарице света крајем деведесетих година прошлог века от-

почну развој нове генерације ефикасних аутономних (без људске посаде) пловила/возила AUV/UUV (Autonomous Underwater Vehicles/Unmanned Underwater Vehicles) широке намене: за идентификацију, откривање и неутралисање морских мина, за извиђање, осматрање и прикупљање информација, за снимање морског дна и његово уношење у специјализоване поморске карте, за контролу и заштиту прилаза лукама и сидриштима ратних бродова итд.

Подводне роботе вођене даљинским путем – ROV први су почетком седамдесетих година прошлог века произвели Французи. За потребе својих ратних морнарица данас ROV производе Велика Британија, Италија, Русија, Немачка, Шведска, Норвешка, САД, а користе их и бројне ратне морнарице света.

Савремени ROV морају да задовоље неколико кључних захтева: добру покретљивост, бешуман рад, антимагнетно тело, добру комуникацијску везу са матичним бродом, високу ефикасност у идентификацији и уништавање морских мина, итд.

Искуства из примене ROV у ратним операцијама (Фокланди 1982, рат у Заливу 1991, интервенција у Ираку 2003), показала су да је њихова највећа слабост у оперативној употреби пренос информација (сигнала) са матичног брода на ROV, и обрнуто, али и висока цена појединих електронских елемената. Због тога се приступило интензивном развоју пловила/возила без људске посаде AUV/UUV. Прва развијају Европљани, а друга Американци.

Иако је употреба AUV/UUV све раширенија, у војној литератури не постоји њихова општеприхваћена класификација, већ се користи америчка (приближна), по којој су AUV/UUV подељени на: преносне (MP-Map Portable) масе 45 kg, лаке (L-Light) масе до 250 kg, тешке (H-Heavy) масе до 1.500 kg и врло тешке (VH-Very Heavy) масе од око 10.000 килограма.

Основне техничко-технолошке одлике које морају да задовоље AUV/UUV јесу: извор енергије који омогућава рад и кретање под водом, систем веза са матичним бродом, навигационо и сензорска опрема и модуларност.

Нова генерација AUV/UUV користи извор енергије (Li-Ion батерије или горивне ћелије) које су смештене у самом пловицу/возилу. Везу са матичним бродом одржава помоћу преноса сигнала акустичним путем (до одређене дубине), односно пасивним начином (у водама непријатеља), оптичким, индукционо-магнетским и сателитским (ГПС) системима комуникације. Модуларност претпоставља лаку и једноставну замену корисног терета (сензора), а у блиској будућности и неких оружаних система.

Развојем и производњом AUV/UUV данас се у свету бави више земаља. Септембра 2001. године Аустралија је произвела подводни робот Wauamba (корњача), дужине три метра, ширине 1,6 m и масе од око 900 kg. Wauamba може да носи користан терет до 100 kg, а опремљена је двофреквентним сонарним системом, светлима и подводним видео-камерама. Брзина кретања је шест чворова (11,1 km/h), а највећа дубина роњења 250 метара. За повећање тачности у рејону употребе и за навигацију употребљава предајнике ГПС, што је јединствен пример међу AUV/UUV.

За потребу у својој ратној морнарици Французи су произвели два модела AUV/UUV – Alister r 300 и Coaster. Робот Alister има масу од 800 kg, аутономију рада до 12 часова, а највећу дубину роњења је до 300 метара. Наменена је за вођење противминске борбе, због чега је опремљена сонарним системом за бочно скенирање простора, сензорским системом за избегавање препрека и акустичним модемом за брзо

преношење података до оператера на матичном броду. Други модел – Coaster има масу од 65 kg, дужину два метра и пречник трупа 0,23 m. Наменен је за подводну контролу простора и откривање морских мина до дубине од 150 метара. Опремљен је светлима, сензорима за бочно скенирање простора, сензорима за мерење дубине и температуре воде, подводним видео-камерама и радио-уређајем за одржавање везе са оператером на матичном броду. Аутономија рада је 16 сати, а брзина кретања три чвора (3,7 до 7,5 km/h).

Норвешка је произвела врло ефикасан AUV/UUV Higin 1000. Његова аутономија рада износи до 30 сати, брзина кретања је од три до четири чвора (5,5 до 7,5 km/h), а дубина роњења 250 метара. Higin 1000 је опремљен сонарним системом за бочно скенирање простора. Основна намена је откривање и безбедно неутралисање разних врста морских мина. Пуна оперативна готовост возила Higin 1000 предвиђена је за почетак 2006. године.

Швеђани су 2000. године до свог експерименталног пловила (возила без људске посаде) дошли надградњом ROV Double Eagle. Ново пловило/возило ознаке AUV-62F, по спољашности наликује на тешки подморнички торпедо. Лансира се из цеви, а поседује могућност програмирања курса и дубине роњења. На основи тог модела Швеђани развијају пројекат "Визија 2015+ AUV/UUV", који треба да доведе до производње нове генерације пловила/возила без људске посаде.

Немачка у области развоја AUV/UUV ради на више врста пројекта. Године 2003. у употребу је увела најновију генерацију AUV/UUV – Seacotter mk1, масе 1,5 тона, аутономије рада до 20 часова, и највеће дубине роњења до 600 метара. Његова побољшана варијанта носи ознаку Seacotter mk2. За противминску борбу и хидрографска истраживања Немци су произвели AUV/UUV M-63. Истовремено, надграђују ROV Seafox и Seawolf, доводећи их на ниво пловила/возила без људске посаде. Адаптацијом првог створен је нови модел Seahawk, а преуређењем другог модела добијен је Seastat. Оба модела намењена су за заштиту поморских снага и вођење антитерористичке борбе.

Америчка аутономна пловила/возила

УПОРЕДНЕ ОДЛИКЕ НАЈВИШЕ КОРИШЋЕНИХ ROV

НАЗИВ	ЗЕМЉА	ДИМЕНЗИЈЕ (m)	МАСА (kg)	БРЗИНА (чвор)	ДУБИНА (m)	ПРЕЧНИК ДЕЈСТВА (m)	ОПРЕМА
PAP-104 mk1	Француска	2,7x1,3x1,2	700	6	100	500	сонар, ТВ камера
PAP-104 mk5	Француска	3,0	850	-	300	2.000	сонар, ТВ камера
PINGUIN B3	Немачка	3,5x1,5x1,4	1.350	6	100	100-1000	сонар, ТВ камера
PLUTO	Италија	1,6x0,6x0,6	160	4	300	500	сонар, ТВ камера
PLUTO PLUS	Италија	2,6x0,6x0,6	250	7	500	2.000	сонар, ТВ камера
Sea Eagle	Шведска	1,45x0,76x0,58	90	2,5	350	300	сонар, 2 ТВ камере
Trail Blazer		2,7x0,64x0,88	770	6	500	-	сонар, ТВ камера
MNS	САД	3,8x0,9x0,9	1.135	6	500	1.000	сонар, 2 ТВ камере
PHANTOM	САД	1,4x0,61x0,56	58	3,5	300	-	сонар, камера

Посебно занимљиво решење Немци су остварили надградњом тешког торпеда DM2A4, који се може употребљавати било као ROV, било као AUV/UUV. Први са матичним бродом одржава везу помоћу оптичког кабла, а други бежично, помоћу савременог система и NAV-T. Торпедо DM2A4 претвара се у AUV/UUV једноставно – заменом бојне главе са главом са сензорским снопом.

■ АМЕРИЧКИ ПРОЈЕКТИ

Иако су први експериментални AUV/UUV мк 30, модел 1, произвели још 1975. године, Американци су развоју AUV/UUV озбиљно приступили тек 1994. године усвајањем програма "AUV/UUV Master Plan", имајући у виду неколико битних чињеница: нестанак Варшавског пакта, измену своје поморске стратегије (придавање већег проблема приобалним пливим водама), повећану опасност од могућих терористичких напада на луке, лучка постројења и сидришта флота, динамички развој информационих технологија и позитивна искуства у употреби беспилотних летелица.

Половином деведесетих година прошлог века САД су почеле развој два модела аутономних пловила – NMRS (Near Term Mine Reconnaissance System) и LMRS (Long Term Mine Reconnaissance System).

NMRS је опремљен са два сонара – за трагање и за бочну идентификацију. Лансира се из торпедних цеви, а везу са матичним бродом одржава помоћу оптичког кабла. Наменен је за контролу простора и у дубљим, и у пливим водама, али и за неутралисање морских мина.

LMRS је опремљен комбинацијом сонара трагача и сонара за бочну идентификацију, али и опремом за картографско снимање морског дна (L-Puma). Највећа брзина кретања им је седам чворова (12,9 km/h), аутономија рада 40 часова, а може да контролише подручје од 64,8 до 92,6 квадратних километра на максималној удаљености од 120 наутничких миља (222,2 km) од матичног брода. Покрећу га литијум-хлоридне батерије, а може да зарони на дубину до 250 метара. За пренос информација употребљава сателитски комуникацијски систем.

■ УСПЕШНЕ МИСИЈЕ

Руска стратегијска авијација остала је у протеклој деценији оперативна и борбено спремна. Таква констатација може се извести и из вежбе која је одржана фебруара 2004. године. Том приликом су посаде бомбардера Ту-160 и Ту-95МС обавиле више од 20 мисија са укупно 130–140 сати налета. Два бомбардера Ту-95МС извела су борбени лет и "напад" крстарећим пројектилима Х-55 на циљеве у северном делу Русије, у трајању од преко девет сати при врло лошим временским условима.

Подводни робот REMUS (Remote Environmental Monitoring Units – вођена јединица за контролу околине) припада категорији преносних (MP) аутономних пловила/возила без људске посаде. Маса REMUS-а је 40 kg, дужина 1,4 до 2,9 m. Покреће га литијумова батерија која му обезбеђује највећу брзину кретања – од три чвора (5,5 km/h) и аутономију рада до 20 часова.

Од опреме REMUS има двофреквентни бочни сонарни систем високе резолуције и GPS SAHRV. Наменен је за хидрографско истраживање и извиђање приобалних пливих вода.

Подводно пвило/возило Bluefin 21 произведено је 2003. године. Дужина му је 3,05 m, пречник трупа 533 mm, а маса 350–360 kg. Спада у категорију тешких (H) пловила/возила без људске посаде. Може да зарони до дубине од 270 m. Највећа брзина кретања је три чвора, а аутономија рада 18 часова.

Крајем деведесетих година прошлог века из категорије врло тешких (VH) AUV/UUV, Американци су произвели два модела: Lazarus (лансира се из торпедне цеви) и његову варијанту Seahorse. AUV/UUV Seahorse је дужине 8,6 метара, пречника трупа 966 mm и масе 4.500 kg. Стандардне Li-Ion батерије обезбеђују аутономију рада од 125 часова и брзину кретања од шест чворова (11,1 km/h). За одржавање везе са матичним бродом опремљена је радио, акустичним и сателитским комуникацијским системом. Предвиђа се да ће се Seahorse употребљавати са стратешких нуклеарних подморница (SSBN).

За картографско скенирање морског дна развијен је AUV/UUV SAMS, масе 8.000 kg, пречника трупа 533 mm. SAMS је у целини направљен од титанијума, а стандардне Li-Ion батерије омогућавају му највећу брзину кретања од четири чвора (7,4 km/h) и аутономију рада од 16 часова.

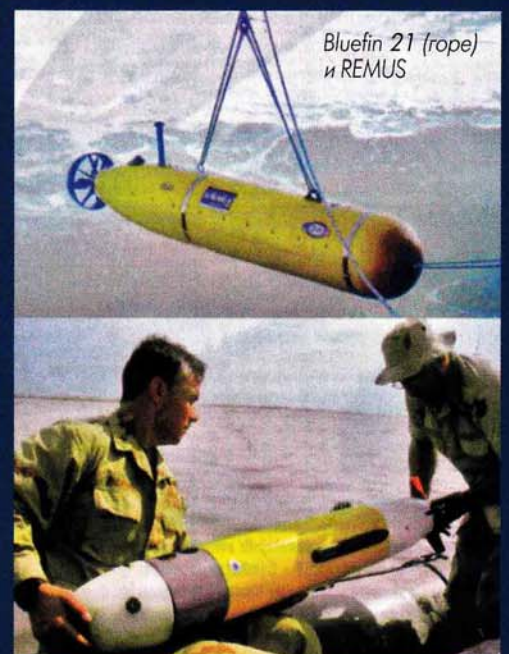
AUV/UUV MANTA представља прво пвило без људске посаде за извођење борбених дејстава под водом. CAUV (Combat Autonomous Underwater Vehicle), налази се у фази експерименталног опитовања, а опремљен је сензором за извиђање и избегавање препрека, радио, акустичним и сателитским комуникацијским системима и платформом за смештај разних врста наоружања.

Данас су најмоћније ратне морнарице света стављене пред још један велики изазов – реалну опасност од изненадних атипичних (терористичких) напада, било на отвореним морима и океанима, било у приобалним пливим водама или на сидриштима у лукама. У потрази за ефикасним средствима којима би се неутралисали атипични напади морским минама, војни стручњаци су приступили развоју и производњи ефикасних, аутономних пловила (подводних робота), чија је основна намена прецизно идентификовање, откривање и уништавање морских мина. Иде се и корак даље. Будући AUV/UUV требало би да постану моћно офанзивно оружје за активну борбу под водом против свих врста опасности. ■

Станислав АРСИЋ

Аустралијска Wayamba

Bluefin 21 (гопе) и REMUS

Интерконтинентална балистичка ракета LGM-30 Minuteman III

ВИТАЛНИ СТАРИ ДИВ

У ваздухопловној бази Ванденберг у Калифорнији септембра прошле године лансирана је интерконтинентална балистичка ракета типа LGM-30 Minuteman III. Ненаоружана ракета испалена је ради провере и тестирања тог ракетног система. Тестирање је пратила и Морнарица, уз помоћ авиона Е-6В Меркури. Авион је специјално припремљен да, по потреби, преузме контролу над ракетом након лансирања.

Ракете су већ годинама смештене у подземним бетонским силосима, у којима су заштићене и спремне за лансирање. Непрекидно их, у сменама, опслужују по два официра. Официри задужени за лансирање директно су (и по потреби тренутно) повезани са председником државе и министром одбране. Све ракете, а има их 530, смештене су у четири војне базе.

Иако је, у основи, намена ракета била да носе три бојне главе, оне данас, због више разлога, носе само по једну. Концепт ракета са више бојних глава (MIRV – Multiple Independently Targeted Reentry Vehicles) напуштен је будући да је све мања вероватноћа да се једном ракетом гађају три независне мете, али и због потписаних договора о разоружању.

Иако је број ракета ограничен, обавезна су повремени пробна лансирања, јер је планирано да систем остане у употреби и после 2020. године. Његова предност је у томе што се 30 година непрекидно развија и осавременује. Осим "избацивања" вишка бојних глава, усавршен је и систем за контролу лета и навигацију, али и отпорност ракете на спољне утицаје. Од 1. априла 1985. спроводи се програм (MILE – Minuteman Integrated Life Extension Program), којим се продужава живот том ракетном систему. Тај програм води рачуна и о редовној замени ракетних мотора и комуникационе опреме и о одржавању подземних силоса. ■

И. ВАСИЉЕВИЋ

ИСПРАВКА

Чланак "Услов за модерно бојиште", објављен на 62. страни седмог броја "Одбране", у рубрици *Техника*, аутора Предрага Милићевића, грешком је потписан именом Предрага Милосављевића. Извињавамо се нашем сараднику и читаоцима због тог пропуста.

Генералштаб ВСЦГ
Одељење за Војнополицијске послове
расписује

КОНКУРС

о приоритетној попуни Противтерористичког одреда
ВСЦГ "Кобре" професионалним подофицирима

Услови конкурса:

- конкурс је отворен само за подофицире,
- да су најмање 2 (две) године у професионалној војној служби,
- да нису старији од 28 година,
- да су задње две службене оцене најмање "врло добре",
- да успешно прође проверу физичке способности, психолошко тестирање и оцену здравствене способности за рад у специјалним јединицама.

Молба се подноси ВОЈНОЈ ПОШТИ 4013 Београд лично.

Уз молбу се прилаже:

- изјава о добровољном престанку на рад у противтерористичким јединицама,
- потпуна биографија,
- уверење о држављанству (фотокопија да није старија од 6 месеци, оверена у суду, општини или матичној јединици),
- извод из матичне књиге рођених (фотокопија оверена у матичној јединици или општини),
- потврда из суда да кандидат није кажњаван и да се против њега не води кривични поступак,
- потврда задње две службене оцене,
- фотокопија војне легитимације,
- налаз и мишљење трупног психолога из матичне јединице.

Оглас је отворен до 31. јануара 2006. године.

Непотпуне и неблаговремене молбе неће се разматрати.

Информације на телефон 011/2350-763.

ОДБРАНА

НАРУЏБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин "Одбрана" за 2006. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1. 1. – 30. 6. 2006. године, 12 бројева) – по цени 1.080 динара

2. Годишња претплата (1. 1. – 31.12. 2006. године, 24 броја) – по цени 2.160 динара

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун 840-49849-58.

Наруџбеницу и уплатницу слати на адресу:
НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11002 Београд.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон: _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца _____

**ДУЖНОСТ ЗОВЕ
ПО ДРУГИ ПУТ**

У игри Call Of Duty 2 искључиво сте на страни савезника и учествујете у приличном броју мисија од почетка Другог светског рата до његовог краја. Вероватно ће бити потребно најмање 10 часова играња да бисте је окончали, и то на најлакшем нивоу, али то неће бити изгубљено време.

ШЕТЊА КРОЗ ВРЕМЕ

Уколико се будете поново "одазвали на позив" (Call Of Duty 2) имаћете прилику да неко време проведете у невероватној атмосфери. Очигледно је да Други светски рат представља најбољи избор када су овакве игре у питању. Реномирана издавачка кућа Activision, направила је пун погодак са новом игром. У њој сте искључиво на страни савезника и учествујете у приличном броју мисија од почетка рата до његовог краја. Мало је необично што вас игра хронолошки "шета" напред и назад кроз време, али тако добијате шансу да учествујете на веома различитим местима у исто време.

Игра вам на почетку нуди могућност да изаберете ниво тежине (препоручујемо најлакши), али није проблем да се у току играња подигнете или смањите. Новост је и то што немате никакав показатељ о томе колико имате енергије, тј. живота, све док вас непријатељи не почну погађати мало чешће. А како нигде нема прве помоћи једино вам је решење да се негде склоните на одређено време, док се ране не залече саме од себе. Реалности доприносе и специјални ефекти попут зујања и вртоглавице које наступају уколико близу вас одјекне нека експлозија.

Сигурно је да ће вас обиље детаља потпуно одушевити. Скоро по правилу, непријатељ након неколико погодака пада на земљу и тешко рањен лежећи отвара ватру на вас. Дешава се и то да неком кога погодите у главу одлети шлем а да он остане жив (и вероватно бесан на вас). Велика новина у игри је и употреба димних бомби. Оне вам често спасавају живот док покушавате да претрчите испред неког митраљеца или тенка. Пролазећи из мисије у мисију моћи ћете да се дивите генијалности аутора

koji su pravili mape i scenarija za igru. Odličnu atmosferu ima misija u kojoj se šunjate kroz napušteni vodovod koji se nalazi visoko iznad zemlje a utiske je teško prepričati. Cijela igra je detaljno urađena i vrlo joj je teško naći neku zamjerku. Čak iako vam se učini da nigdje nema opcija za čuvanje pozicija ili učitavanje, treba znati da nije tako – to se u igri obavlja automatski i savršeno je dobro. Između misija možete pogledati i kraći dokumentarni materijal o historijskim дешавањима vezanim za predstojeću misiju.

Igru почињете kao Vasilij Ivanovič Kozlov. On je anonimni vojniki koji na poligonu, nedaleko od Moskve, nakon nekoliko minuta rukovanja sa osnovnim komandama i oružjem, odmah biva ubačen u жестоки okršaj.

Nakon prvog zadatka igra se nastavlja godinu dana kasnije sa borbama za Стаљинград. Већ у тој другој мисији срећете се са проблемом недостатка муниције па је савет да што пре

ЗАХТЕВИ

Најмања конфигурација коју захтева игра је графичка картица са 64 MB, Microsoft Windows 2000 или XP оперативни систем, Procesor Pentium 4 на 1.4 GHz или јачи, 256 MB RAM (препоручујемо 512 MB RAM) и четири гигабајта простора на хард-диску за инсталацију.

узмете као једно од оруђа немачки аутомат MP-40. У игри ћете "убити" више стотина немачких војника па је муниције за њихово оруђе на претек. У борбама за Стаљинград, пред крај друге мисије, рушите велику зграду у којој су се утврдили Немци. Након рушења "отвара" вам се могућност да наставак играте са Британцима, али, уколико наставите игру са њима, пропустићете неколико узбудљивих мисија у наставку борби за Стаљинград.

Главни јунак код Британаца је Џон Давис, анонимни лик са чином наредника, чија прича почиње октобра 1942. у Ел Аламејну. Осим уништавања немачких бункера и противавионске артиљерије, очекује вас борба са тенковима. Током игре повремено ће бити потребно да се вратите у Русију и да одиграте још неколико борбених мисија.

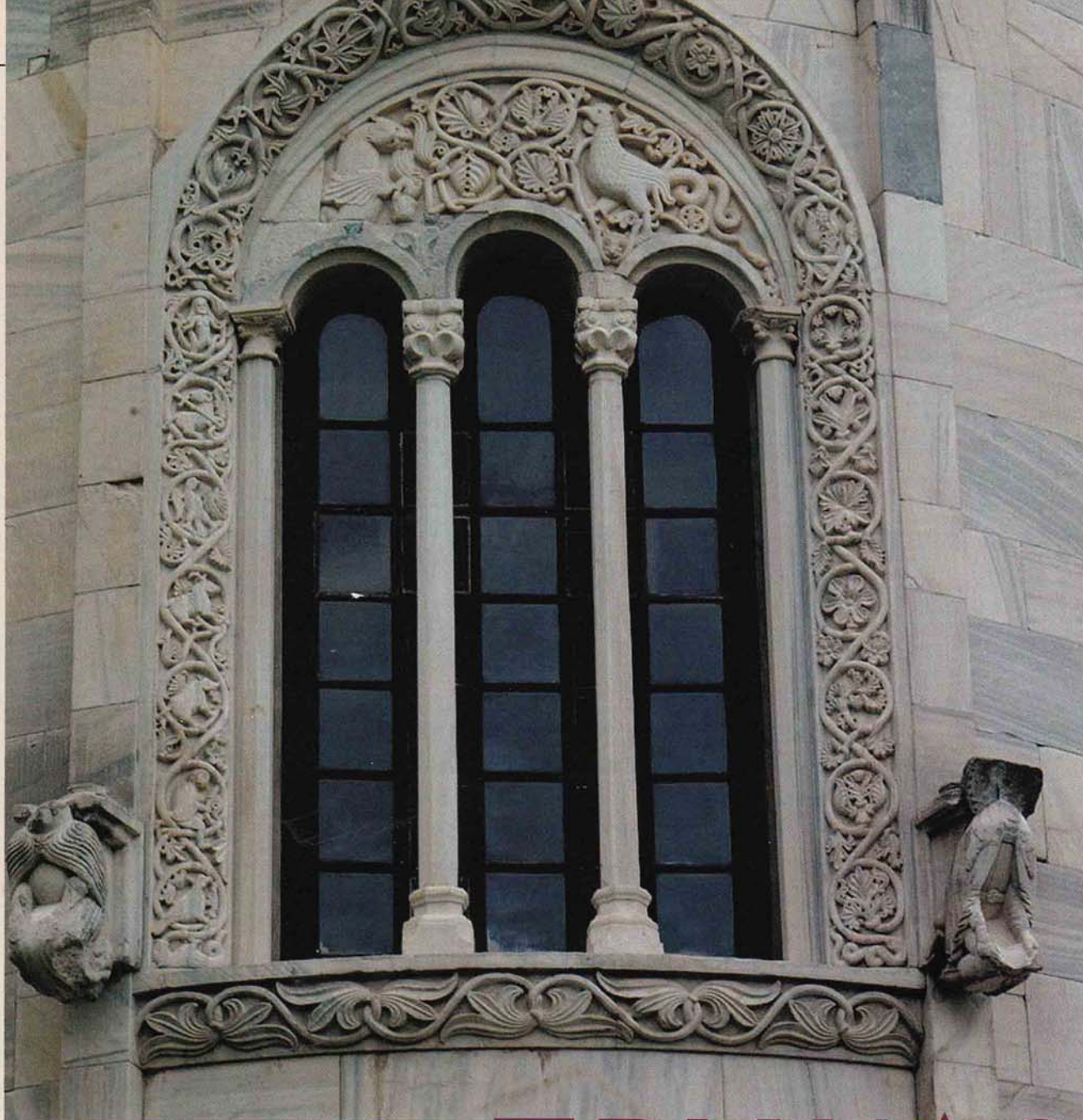
Американци имају почетак са искрцавањем у Нормандију. Жестоке борбе кулминирају финалном мисијом у којој морате да заузмете добро брањено брдо, а да га одмах после тога, одређено време браните.

Игра подржава графичке картице које су DirectX 7 и 9 компатибилне, па ако поседујете неку од најновијих картица можете да подесите графику на највиши ниво. Већ споменути ефекти изгледају фото-реалистично и уз солидну музику и звучне ефекте све делује веома филмски. Због приличног броја опција за подешавање графике игру је могуће играти и на нешто слабијим конфигурацијама, а максимални квалитет графике може насупрот томе послужити и као својеврстан тест за ваш компјутер.

Када је о музици у игри реч, она је приметна само пред крај сваке од мисија јер се из позадине појачава тако да можете одмах закључити како сте прешли најтежи део и да вам предстоји нова мисија. Немачки војници на свом језику узвикују када приметите да сте им бацили гранату, али Руси користе енглески језик са руским нагласком, што се могло и очекивати.

Десет мисија које чине игру подељено је на мање делове с ваљаним разлогом јер је за играње потребно најмање 10 часова, и то на најлакшем нивоу, али је сигурно да ће већина играча пожелети да поново одигра неку од мисија на тежем нивоу. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

СТУДЕНИЧКА ТРИФОРА

ПРИКАЗ ЉУДСКИХ СТРАСТИ

На олтарском простору Богородичине цркве манастира Студенице налази се допозорник на коме су ликовно представљене човекове страсти

Рема учењу раних пустињака, страсти се, према човековој природи, деле на душевне и телесне, а међу њима је осам основних. То су чревоугодије (неумереност у јелу и пићу), блуд, среброљубље, унијије (лењиво и за људску душу погубно стање људског бића), гордост, гнев, завист и печал (жалост, туга).

У тимпанону трифоре угојеног монаха прождире звер. У ранохришћанској литератури почетак сваког греха јесте у стомакоугађању. Стомакоугодник је подгојени монах на конзоли, на левој страни трифоре. Исти тај монах је у лунети и њему је исплучени стомак приказан концентричним круговима. Он себе храни да буде храна љутој звери (паклу). Угађање стомаку последица је недостатка љубави родитеља према детету у његовом раном детињству. То доводи до слабо организованог *Ја принципа* код таквог човека, што повлачи за собом тражење задовољства на погрешној страни. Појачана унутрашња напетост привидно и краткотрајно стишава се узимањем

веће количине хране, алкохола или дроге. Зачарани круг (circulus vitiosus) брзо се тако затвара и човек постаје и остаје роб своје страсти, заправо греха.

Амерички психоаналитичар назвао је алкохолизам "метафизичком жеђи". Није ли, збиља, грех прождрљивости погрешно управљена жудња за Богом и љубави – истинске духовне хране и пића. Поремећаји ове врсте су, такође, претерано уздржавање од хране (претерана аскеза у манастирима), наизменично појављивање прождрљивости (булимија) и одбијање узимања хране (анорексија), повремено и силовито одвајање алкохолу (дипсоманија).

Угађања стомаку проузрокују и друга угађања телу. Храном распламсана пожуда води у блуд. Тај грех је на трифори представљен сиреном. Предавање човека апсолутном "принципу задовољства", без жеље за умножавањем или душевним и духовним уцеловљивањем, јесте грех. Испољава се у облику "дивљих" бракова, смишљених бракова без деце, извртањем облицима сексуалности, као што је хомосексуализам или перверзна сексуална исклизућа, као што су донжуанизам, садомазохизам, нимфоманија, егзибиционизам, и бројне друге форме сексуалне психопатологије.

РАВНОТЕЖА ДУШЕ И ТЕЛА

Губљењем надзора над телом губи се и надзор над душом. Запада се у унији – лењиво и погубно стање душе. Ово је представљено немарним орлом. Орао не лети већ стоји на врежи. Крила је раширио, свестан је њихових могућности, али он не лети. Неће да нађе воље да се придигне са земље и полети пут неба за које је створен. У стању унији душа је лења, креће се бесциљно, малаксала је и клонула, пасивна је, учмала и остаје таква дуже време. Може прећи и у очајање. Унији као међуфаза жалости и очајања испољава се и код оних гордых људи који више хоће него што могу. Они се и психички и физички тако премарају да из њих избија гнев и бес и на безначајне поводе, што код оних људи који су по конституцији и начину живота припремљени, ствара услове за инфаркт срца или мозга.

Шта их доводи до тога? Гордост! Гордост је на студеничкој трифори представљена јеленом са разгранатим роговима. Ти рогови подсећају на племените особине које има сваки човек. Исти тај јелен има још један украс на својим леђима. Као да му није довољна лепота рогова већ су му потребни и други украси. То нас већ упућује на оног човека који претерано истиче своје квалитете, а не види своје мане. Такав човек је горделивац. Гордост као основ свих других грехова треба разликовати од самосвести (самосвојности) као позитивног става, а поготово је треба разликовати од хришћанске свести о истодобном доживљају своје боголикости и грешности. Тај смртни грех не мора да буде знак само поремећеног психичког живота појединца већ и читавог једног народа ("најстарији народ на свету"). Гордост у човеку може нарасти до неподношљиве охолости која се приближава патолошкој појави или је постала патолошка појава названа омнипотенција. Свемоћ, болесна форма нарцизма, сумануте величине као обележје психијатријског појма јесте гранично стање или психоза. На стотине је ситних и крупних искушења које вребају човека у току живота да га уведу у најтеже излечиву од свих људских страсти – гордост.

"Блуднике могу излечити људи, искварене – анђели, а горде – само Бог" – тешко је и истинито упозорење Светог Јована Лествичника.

Горде људе нико не воли, ни теисти ни атеисти, а најмање их воле исти такви горделивци као што су и они. Гордост није само мана или грех атеиста и богоборца већ и богобојажљивих људи који се труде да тачно испуне сваку јоту црквеног ритуала и правила и који због тога мисле да су изнад других људи, грешника.

А шта се догоди ако је средина равнодушна према стварним или умишљеним вредностима неког горделивца? Он се тада гневи. Сви се гневи, често, готово свакодневно. Правдамо свој гнев својом природом, или неразумевањем, незахвалношћу или непослушношћу других људи према нама. Нема сумње да је гнев израз наше велике гордости.

ГОРДОСТ КОЈА СЕ ТЕШКО ЛЕЧИ

На студеничкој трифори гнев је приказан у лику дивље свиње. Гневљиви горделивци или једу прекомерно или гладују. У наступајућој борби са страшношћу бежали су у болест уместо да се кају – што је хришћански једина исправна борба против тог смртног греха. Једино што човека може спасити од неминовних казни за грех јесте покајање.

Против среброљубља се боримо дарезљивошћу, против зависти милосрђем, против искушења гордости смерношћу, а против гнева кроткошћу и трпељивошћу. Апостол Павле каже: "Гњевите се, али не гријешите: сунце да не зађе у гњеви вашем."

Учитељи Цркве, говорећи о гневу, тачно уочавају да се у њему две воље супротстављају једна другој. Отуда је једино хришћански исправно да се лагано учимо (и ово учење траје доживотно) одрицању од сопствене воље, јер ако је по нашој вољи, гнев ће се обавезно јавити, а с њим и жеља за осветом, стварном или набеђеном увређивачу. Дивно и тачно каже средњовековни учитељ и светитељ Тома Кемпијски: "Скроман човек је увек ведар, док у срцу охолог владају завист и гнев".

На студеничкој трифори као шеста фигура дата је фигура човека који је узјахао врежу док се обема рукама чврсто држи за њу. Ово је приказ зависти. Нема човека који у свом животу није осетио завист: према успешнијем, паметнијем, лепшем... Оваква завист је пролазног карактера. Али, ако је човек завидљив целог живота, онда је то грех.

На крају је представљено очајање у виду голуба.

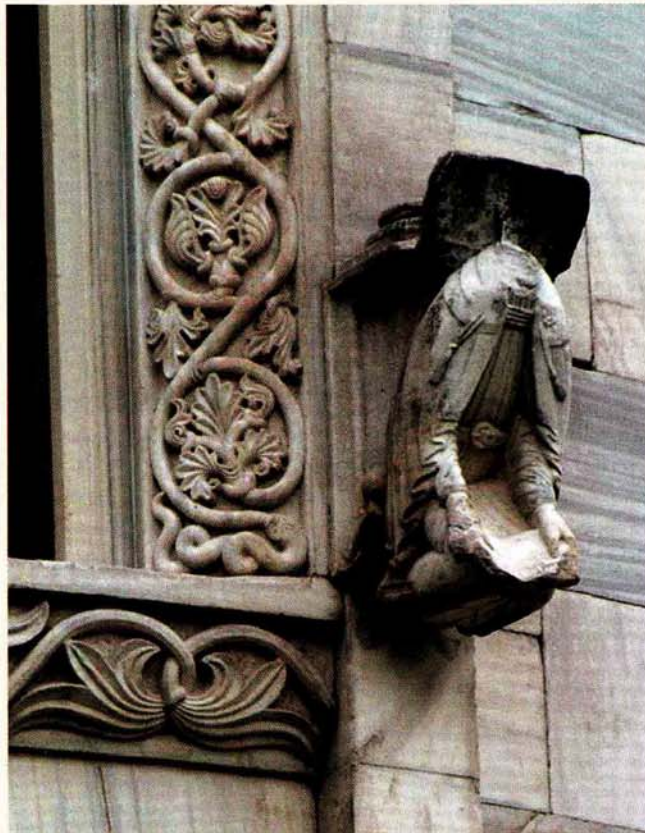
Иако жалост може изгледати, а често и јесте, нормална и пролазна појава, учитељи хришћанске цркве с правом су је сматрали страшношћу и грехом. Психијатри би рекли нормална туга или жалост прелази у патолошко стање када људска туга постане навика или део свакодневног понашања. Жалост или печал је логична последица свих побројаних грехова. Психијатри кажу да је човек депресиван.

"Жалост која је по Богу доноси покајање за спасење, а жалост овога свијета доноси смрт" (Друга посланица Коринћанима 7:10).

Врежа на студеничкој трифори није само пуки украс већ она симболично обједињује све грехе. Они произлазе један из другог и тесно су повезани. Некада телесни условљавају душевне, а некада душевни телесне.

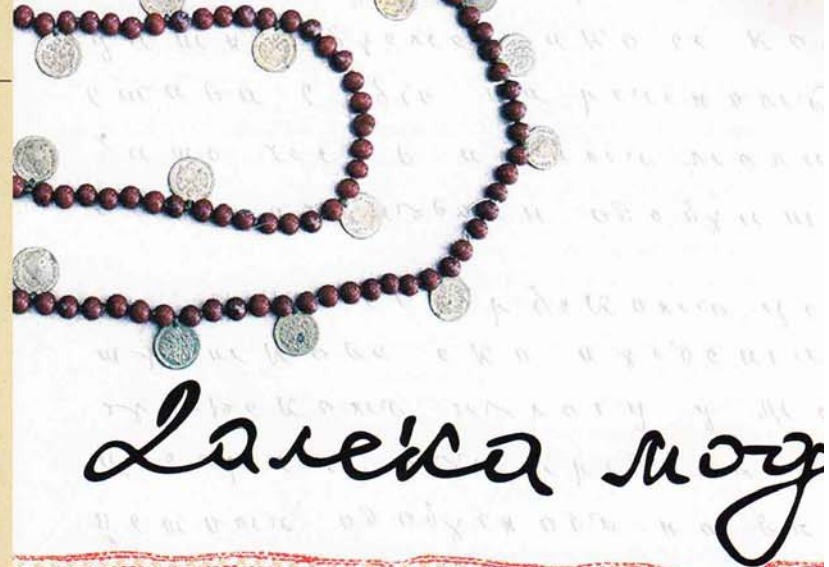
Колико је само дуг пут од греха до богоугодног живота! Колико је, заиста, и кратак ако се човек свакодневно са њима суочава. Од спољашности трифоре до топле унутрашности олтара тако је кратак, а опет тако дугачак пут. ■

Радојица ТАДИЋ

НОВА ИЗЛОЖБА
У ЕТНОГРАФСКОМ МУЗЕЈУ

ДАЛЕКА МОДА

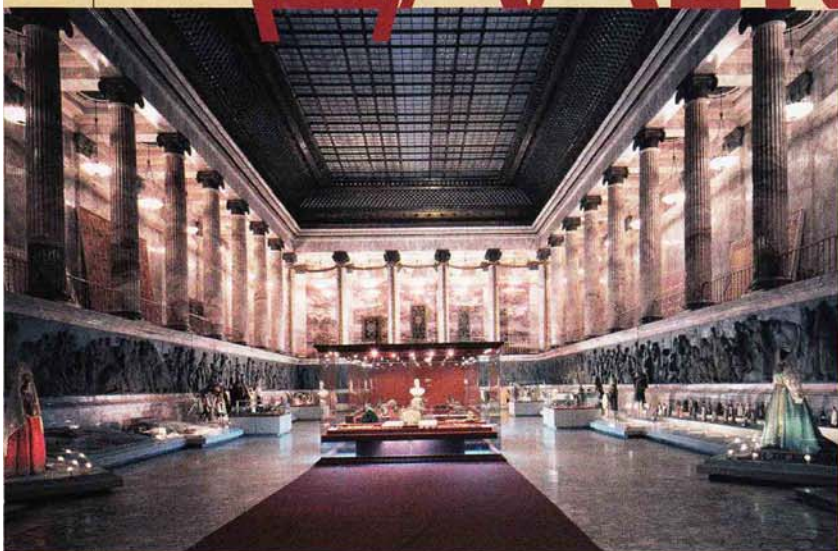

Колекција јесен/зима 1867

СРПСКА КОЛЕКЦИЈА ИЗ
РУСКОГ ЕТНОГРАФСКОГ МУЗЕЈА У САНКТ ПЕТЕРБУРГУ
6. ДЕЦЕМБАР 2005 - 6. МАРТ 2006

ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ

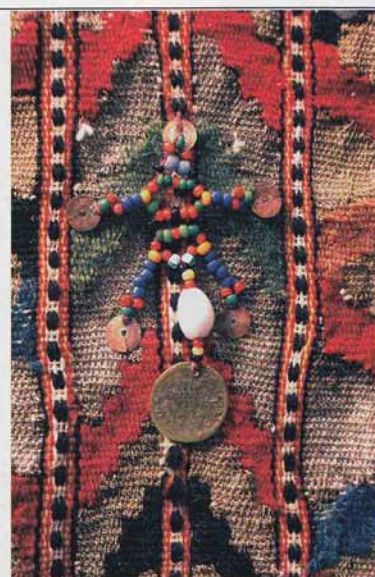
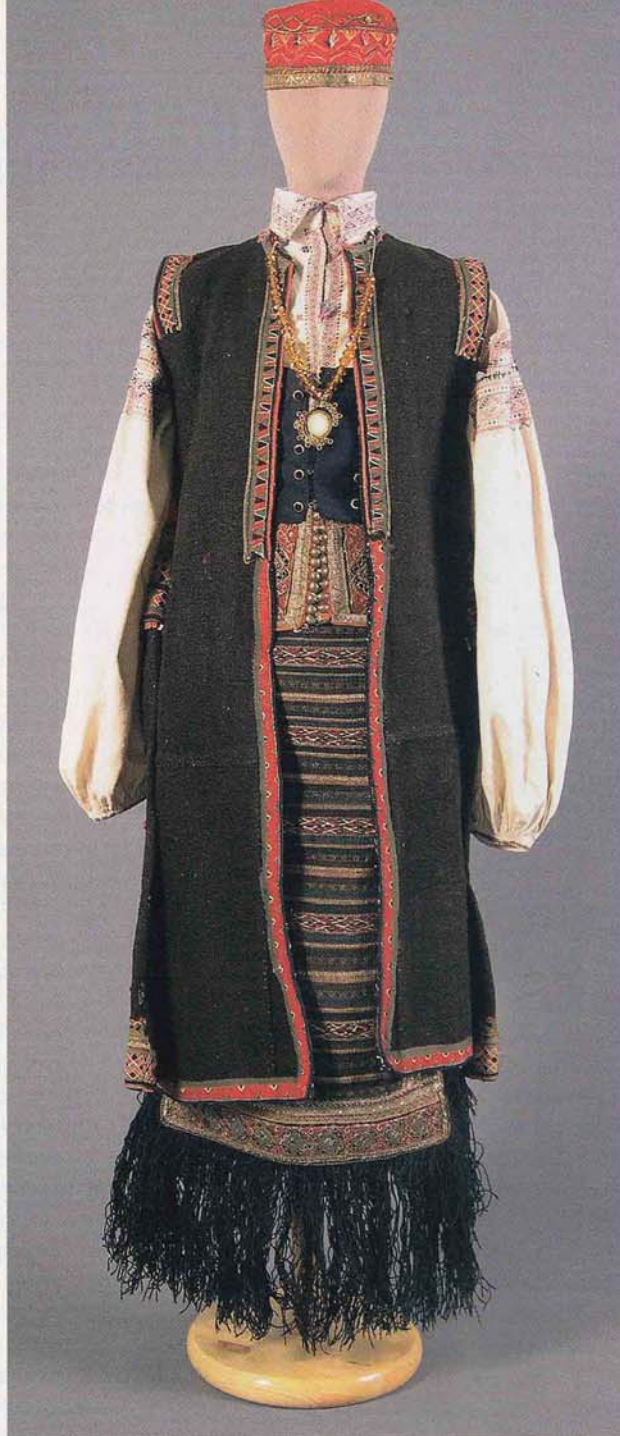
Први пут после 138 година, излагањем највреднијих примерака народне ношње, накита и документарне грађе, нашој јавности је представљен део српског културног наслеђа који се чува у Руском етнографском музеју у Санкт Петербургу

Почетком децембра пажњу Београђана, међу бројним билборидима које свакодневно виђају на улицама, привукли су они на којима је најављена *Колекција јесен/зима 1867*. Сама чињеница да се ради о деветнаестом веку, уз црно-белу слику мушкарца (или жене, зависно од билборда) у необичној ношњи, били су сасвим довољни да заголицу нашу радозналост и привуку поглед на остатак текста из кога смо сазнали о отварању веома вредне и крајње интересантне изложбе у Етнографском музеју. На њој су представљени српска ношња, накит, документа, слике и фотографије из прве половине 19. века који се чувају у Српској колекцији Руског етнографског музеја из Санкт Петербурга. Колекцију чини 329 предмета, 129 фотографија и 68 цртежа који представљају, до сада, најстарију евидентирану етнографску збирку српског материјала и једну од најзначајнијих у свету.

Сама историја Српске колекције Руског Етнографског музеја везана је за одржавање Прве Сверуске етнографске изложбе и Свесловенског конгреса у Москви 1867. године. Наиме, тада су сви словенски народи позвани да учествују у изложби, па и српски, а позив је упућен Српском ученом друштву у Београду.

У самој Кнежевини Србији позив је прихваћен са великом одговорношћу, а прикупљање грађе која ће да прикаже народну културу Срба на изложби сматрало се послом од посебне важности за Србију. Писац и високи државни чиновник Милан Ђ. Милићевић и сликар Стеван Тодоровић одређени су да прикупе и откупе предмете и израде илустрације. Целокупан посао финансирала је држава, а одвијао се под покровитељством кнеза Михаила Обреновића.

Милићевић и Тодоровић су откупили шест комплета ношњи и то: женску из околине Ваљева, девојачку из Левча,

Првој Сверуској етнографској изложби су били приказани и музички инструменти, макете традиционалних грађевина и покућство. По затварању изложбе целокупни етнографски материјал, фотографије и цртежи ушли су у састав Јавног музеја Румјанцева и Етнографског музеја Дашкова да би након 1902. године били додељени Етнографском одељењу Руског музеја, из кога се формирао Руски етнографски музеј. Он је и наследио Српску колекцију, најзначајнију збирку предмета традиционалне културе која се налази изван Србије.

На изложби *Колекција јесен/зима 1867.* у Етнографском музеју у Београду изложено је 135 предмета распоређених у тринаест комплета, изузев девет појединачних предмета. У једној групи приказане су ношње из Далмације, околине Карловца, Ужица и Крагујевца као и из Срема и Бачке. Следећу групу чине 22 предмета набављена током двадесетог века у Србији који су распоређени у три комплета: ношње из околине Ниша, Враћа и

Пирота док је један предмет посебно изложен. На тај начин нашој јавности је представљен део српског културног наслеђа који се чува ван наше земље и који је као целина излаган само једном – 1867. године.

Аутор изложбе је Вилма Нешкановић а *Далеку моду* моћи ћете да погледате до 6. марта 2006. године. ■

С. САВИЋ

ношњу старијег мушкарца из Доње Груже, мушку из Горње Груже, одело старице из околине Ужица и ношњу дечака, док је захваљујући ангажовању ентузијаста попут Николе Вукићевића, учитеља из Сомбора, сакупљен и драгоцен материјал из Бачке, Срема, Далмације. За потребе изложбе у Москви израђене су и фотографије власника ношњи, градова и села као и цртежи знаменитих личности. Осим њих, на

"ЈАЗ" ЈЕ МЕЂУ НАМА

У свечаној сали раковичке општине одржана је промоција романа младог књижевника Ненада Миленковића, иначе професионалног припадника ВССГ. Новинар Слободан Стефановић, који је организовао и водио промоцију, рекао је и неколико речи о роману као читалац:

"Роман сам прочитао у једном даху, препоручио бих га са задовољством. Уосталом, он више и није код мене јер сам га већ позајмио на читање. У Србији се иначе књиге позајмљују, а не купују".

Професор Душан Илијин био је рецензент књиге:

"Свакој озбиљној и поштено написаној речи предстоји посматрање, запажање, закључивање... Једном речју – размишљање. Само писање је више техничка ствар. Писац који има у себи духа и живу мисао, који уме да повезује своја са туђим искуством, стварно са измишљеним, који појаве зна да извуче на наличје и да их посматра и споља и изнутра, да им налази узроке, може и од најбаналније теме да створи занимљив садржај и узбудљиву и живу причу. Ако то све уме да каже једноставним речима, он онда може да се нада да ће својом причом привући пажњу читаоца, а онда стећи и своју ширу читалачку, и сваку другу публику... Такав писац је Ненад Миленковић..."

Такође рецензент магистар Милена Стојановић представила је дело:

"Безазлена младалачка љубав Борка и Милице открива наличје угледних друштвених група, утицајних људи који се поигравају туђим

Желео сам да оставим траг о једном времену, о почецима потпуног суноврата нашег друштва, али и о дубоким провалијама међу људима – истакао је Ненад Миленковић, аутор романа "Јаз" на недавној промоцији

судбинама. Хронолошко приповедање вешто вођене приче прекидају сећања јунака, као и форма писама и фиктивних дијалога.

Миленковићеви јунаци су обични људи, који су, иако типизирани, у роману приказани живописно и уверљиво. Немоћ да промене судбину коју су им други одредили само још јаче истиче бесмисао, како аутор каже, "нашег заједничког рата", у коме се боре нечија туђа деца, док новопечене богаташе и скоројевиће једино интересује колика ће бити њихова корист. Ова упечатљива књига подсећа нас на етичке принципе, не заборављајући важност естетичких".

"На роману сам радио више од годину дана. Он није аутобиографског карактера – пре би се рекло да је синтеза личног искуства, искустава мени блиских особа, са имагинарним. Прва особа која је прочитала рукопис био је Рале Дамјановић, уредник Радио Београда, који се похвално изразио о њему, уз препоруку да га обавезно објавим, а објавио сам га јер сам желео да оставим траг о једном времену, о почецима потпуног суноврата нашег друштва, али и о дубоким провалијама међу људима" – огласио се на крају и сам аутор Ненад Миленковић.

У току књижевне вечери сазнали смо и да је постављена презентација књиге на сајту издавачке куће "Мали Немо", да је дистрибуирана у више од 30 градова у Србији, да је аутору стигао позив за промоције у Сомбору, Новом Саду и Лесковцу. ■

Д. М.

КУЛТУРОСКОП

Централни дом ВССГ

19. јануар – Промоција књиге "Авионски удеси у цивилном ваздухопловству" Бранка Хабуша биће одржана у 13 сати у Универзалној Сали

24. јануар – Свечана академија посвећена Херцеговачком устанку 1875–1878. године и промоција књиге "Славно доба Херцеговине" аутора Милорада Деретића предвиђене су за 19 сати у Великој Сали

30. јануар – У Великој сали са почетком у 18 сати Српска књижевна задруга представиће своја издања у оквиру циклуса "Трг од књиге саткан"

ПОЧАСТ АМЕРИЧКОМ ВОЈНИКУ ЈОКУ МЕШТРОВИЋУ

Сеоско гробље у селу Ђурашевићи у тиватској општини, у коме је сахрањен носилац највишег америчког одликовања за ратно херојство војник Јоко Џејмс Мештровић, недавно је посјетила делегација америчког војног изасланства, са замјеником америчког конзула у Републици Црној Гори господином Аланом Карлсоном на челу

ХЕРОЈ СА МАРНЕ

Међу многобројним лешевима нашло се бесвјесно, али ипак живо тијело Јока Мештровића. Захваљујући младости, снази и дотадашњем челичном здрављу врло брзо се опоравио, али му више нису дозвољавали повратак на фронт. Међутим, опсесија младог Јока била је тријумфални улазак у Берлин. Стога прибјегава лукавству и кришом мијења војничку напрсну плочицу са једним умрлим војником чије тијело је чекало на идентификацију. Тако се његово име поново нашло на списку погинулих, а он сам се већ налазио у санитарском возилу које се враћало на фронт.

Нажалост, 4. новембра 1918. није било грешке. Јоко Џејмс Мештровић погинуо је од експлозије гранате.

МЕДАЉА ЧАСТИ

Пет година касније Конгрес га одликује Конгресном медаљом части, највишим америчким одликовањем које се додјељује по веома строгим критеријима за показану изузетну храброст у рату.

Почетком 1925. једна америчка торпиљарка упловила је у Бокототорски залив са посебним задатком – да мајци Јока Мештровића донесе одликовање које је Конгрес додијелио њеном сину. "Када се из чамца Јокова мајка испела на палубу америчког брода, имала је шта видјети: целокупна посада је била постројена у парадним униформама, а заставе су биле спуштене на пола копча. Говор није разумјела а уручење одликовања је пратило жалосно завијање бродске сирене. Два официра су је придржавала да се не стропашта од жалости и збуњености. На црвеном плишу унутар кутије из које је блистало херојско одликовање остали су трагови мајчиних суза." (Васко Костић, Зборник радова из науке, културе и умјетности, "Бока", 21–22).

Тим поступком Американци нису окончали сјећање на свог хероја Бокеља. Између два свјетска рата, сваке године на дан Јокове погибије, у његову част је у Френсу (Калифорнија) одржавана комеморативна свечаност, иако Јоко тамо није имао никакве родбине. У Френсу и данас једна авенија носи име JAMES MESTROVICH. ■

Зорица ЦВЕТКОВИЋ

Ц давању почести хероју, чији је млади живот прекинут у вихору Првог свјетског рата, присуствовала је и делегација Морнарице са командантом контраадмиралом Драганом Самарлићем на челу, затим чланови породице, свештенство и мјештани Ђурашевића и околних села.

Када се далеког 22. новембра 1922. мала прашњава колона састављена од три француска возила зауставила у Ђурашевићима, нико од сељана није обратио пажњу. Било је послератно вријеме и војна возила нису била никаква реткост. Колону су предводили официри у малим колима, за њима болничка кола и на крају камшон са наоружаном пратњом.

Нико није знао шта прашњави француски пјешадинци траже у Кртолима. А они су прво тражили мјесто гдје ће се окупати, обријати и опрати возила. Потом су потражили родбину "сержанта Жана" Мештровића (како су они звали Јока), америчког хероја из Првог свјетског рата, који је погинуо 1918. у бици на Марни. Довезли су његове посмртне остатке како би га, уз највише војне почести, сахранили у родном селу.

Јоко је своје село напустио као осамнаестогодишњак, пошавши "трбухом за крухом" у далеки свет, преко океана. Када је Америка 1917. године ступила у рат он је имао 23 године. Врло брзо се нашао на списку пријављених добровољаца. Након интензивне обуке у којој је показао изузетну ревност и издржљивост, због чега је већ тада унапређен у чин каплара, Јоко се првим конвојем упутио у Француску на фронт. Иако је био једва писмен и без икакве школе, са slabим знањем енглеског језика, изванредно брзо је напредовао до наредника и под команду му је повјерен вод војника.

ТРИ ПОГИБИЈЕ

Уз српски пробој Солунског фронта, савезнички пробој фронта на Марни означио је слом Њемачке и њених савезника. Ту су вођене најжешће и најкрвавије битке у историји дотадашњих ратовања. У њима је херојском ратном славом овјенчан Јоко Мештровић, наредник пјешадијске С111. чете, 28. дивизије. Предсједник САД му је додијелио Крст за истакнуте ратне заслуге и тако је још за живота добио једно од највиших одликовања.

Звучи необично, али уз име Јока Мештровића вежу се три погибије.

Спасавајући тешко рањеног капетана Вајка у језивој пушчањој и митраљеској ватри и наредник Јоко задобија тешке повреде. Ратни репортери су тада записали: "Спасавајући сигурне смрти свог капетана, потчињени серђент Џејмс Мештровић, који је без ичијег наређења изложио свој живот погибељи, при том јуначком дјелу и сам је задобио тешке ране којима је подлегао".

Пише
Милијсн Р. АНДРИЋ

ДОКТОР
РОДОЛФ АРЧИБАЛД РАЈС
И СРПСКИ НАРОД
1914–1929

САБОРАЦ У

НАЈТЕЖИМ ДАНИМА

Народ и војска са којима
је делио зло и добро,
а "добра" је мало било,
прозвали су га "војником
права и истине"

*Рајсова родна кућа
у Хаусаху подно Шварцвалда*

Доктор Родолф Арчибалд Рајс, професор Универзитета у Лозани, у Швајцарској, по неподељеном мишљењу сврстава се у ред најоданих пријатеља Срба у најтежим временима. Упознао је и заволео народ и његову војску у четворогодишњој голготи Првог светског рата и одлучио, у поратном времену, да заувек остане у тадашњој малој сељачкој Србији, као својој трећој домовини.

Лагодан живот универзитетског професора светски познати стручњак заменио је за ровове и одрицања у великом светском рату како би пресудно допринео да се истина о зверствима која су аустроугарски војници починили над српским становништвом пробије у свет. Све то у времену када је Србија била грубо анатемисана и истини о страдањима није било пута према европским земљама.

Народ и војска са којима је делио и зло и добро, а "добра" је мало било, називали су га „војником права и истине“.

Са посебном љубављу писао је о храбрим војницима и српском сељаку, људима које је упознао у различитим ратним и поратним приликама, дивио им се и борио за њихова права у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Није био задовољан односом власти према обичном, малом човеку у Србији тога времена. Критички је писао и говорио о тадашњој држави и њеним чиновницима, странчарењу и олаком богађењу државних намесника на свим нивоима власти, дакле мањине, тако да све изгледа као данас, а, ето, догађало се пре осамдесетак година.

Умро је изненада 8. августа 1929, у Београду, у скромној вили "Добро поље", коју је је после рата саградио из личних средстава. Србију је сматрао својом домови-

ном и о њој неуморно ширио истину у свету. Постхумно је објављена његова заветна књига, својеврсни аманет српском народу "Чујте, Срби!" Да ли смо га добро чули? И разумели?

НЕМАЦ НА СТРАНИ СРБА

Рајс је Немац и натурализован Швајцарац. Рођен је 8. јула 1875. у пребогатој немачкој ултранационалистичкој породици код града Хаузаха на Шварцвалду. Од десеторо деце осми је по реду, а четворица браће су му била активни немачки официри.

После завршетка гимназије у Карлсруеу завек је напустио родну Немачку. Од најраније младости ужасовао се немачког милитаризма и империјализма и, може се рећи, да није био немачки патриота. То ће му пребацивати и сродници, али и политичари и бројни новинари са којима је успешно и беспошtedно полемисао. Тадашња западна штампа је управо на томе јахала и често хорски атаковала на Рајса, критикујући, у ствари, његово стављање на страну Срба у рату. А он се, заправо, увек и неуморно стављао на страну – истине и правичности.

Нагађало се да је родни дом на изворишту Дунава напустио због сукоба у многочланој породици око наслеђа богатог оца Фердинанда, о чему не постоје иоле прихватљиви докази. Уосталом, Рајс је то демантовао својим животом и делом. Није био среброљубац. Напротив, обилато је помагао српску сиротињу током и после рата. Била су му много важнији слобода и истина од богатства и у својој породици и, касније, у Швајцарској. А да су Рајсови били богати – јесу. Испред његове родне куће, кажу, заустављале су се и кочије са високим државним личностима, а међу њима је био и Ото фон Бизмарк, "гвоздени канцелар", како су га савременици, и не само они, називали.

О свом пореклу и животу и сам Рајс је нешто рекао у новинској полемици. На оптужбе лозанског дописника листа "Noje Citer sajtung", у листу „Gazet d' Lozan", под насловом "Рђава полемика", Рајс пише: "Дописник циришког листа замера ми што сам устао у одбрану храброг српског народа и његових савезника, мада су ми родитељи били Немци. Сасвим је тачно да имам немачке родбине од које се, претпостављам, један део сада налази под оружјем... Заиста не знам тачно шта раде, јер се већ одавно не познајемо. Али ако имам рођака у немачкој војсци, имам их бар једно туце и у енглеским рововима, у Француској и на Галипољу. Ја не заборавањам чињеницу да је мој чукундеда био Јеврејин, јесте, један од оних Јевреја који су били прогањани, у земљи која је пронашла антисемитизам... Што се мене лично тиче, ја сам после младости, у којој сам био болесник и несрећник, с којим се поступало као с петим точком на колима, врло рано дошао у Швајцарску да у њој потражим повратак здравља. У томе сам успео и уз то сам нашао и одмор за огорчену и побуњену душу младића који је био у сукобу са својом околином..."

ДОКТОР НАУКА СА 22 ГОДИНЕ

Рајс се настанио у романском делу Швајцарске, у кантону Во у Лозани. Бриљатно је студирао природне науке и докторирао хемију са само 22 године (1898). На универзитету у Лозани био је асистент за фотографију, потом приватни доцент за ту област, а 1906. именован је за ванредног професора криминалистике, где је посебно занимање испољио за примену фотографије у криминалистици и судству. Из те области објавио је и књигу "Судска фотографија", што му је, у стручним и научним кру-

говима, донело велики углед. Реноме је стално потврђивао новим радовима и књигама о примени научних метода у полицијској пракси.

У Лозани је основао и Институт за техничку полицију и криминалистику 1909, а само две године касније објавио је први део свог дела "Приручник техничке полиције". Са сталним развојем његове стручне и научне мисли растао му је и углед, па су га многе владе позивале да, као експерт за криминалистику, помогне и да својим цењеним саветима унапреди рад судова. Или су, пак, тадашње државе упућивале своје функционере и службенике на стаж и усавршавање у Швајцарску. У лозанском Институту, на пример, школовао се полицијски кадар из Русије, Србије, Луксембурга, Холандије, Белгије, Бразила... За свој рад добио је одликовања многих земаља. Најдража су му била она из Француске. Разлог: на Рајсово формирање, изгледа, пресудно су утицала сазнања о Француској буржоаској револуцији – право, слобода, једнакост.

За шеснаест година свога деловања, од доктората из природних наука, па до доласка у Србију, Рајс је неколико пута мењао своју стручну и радну оријентацију – од хемије до научне примене фотографије, потом модерне криминалистике, да би од 1914. своја знања и способности применио у својству иследника ратних злочина.

У Србији се нашао баш у улози званичног и неутралног иследника српске владе и војске, што је до краја своје мисије и остао. Једино одступање од потпуне неутралности било је то што се отворено прогласио за српског добровољца. Такво његово опредељење вероватно је последица суочавања са зверствима на српском ратишту, посебно у Мачви и Подрињу.

Пред рат је у тадашњој западној штампи вођена незапамћена пропаганда против Србије, која је, као независна и слободарска, била препрека надирању Немачке ка Истоку, чак до Багдада. У предвечерје светског рата, Рајс напросто није могао да остане пасиван и одлучио се за Антанту, и то на српском ратишту.

Прве ратне године, на позив српске владе, Рајс је напустио своју блиставу, светску каријеру и ступио на ратну позорницу Србије, чији су народ анатемисали ратни завојевачи, па и тадашње неутралне државе. Без тога би у историји светске цивилизације, вероватно, Рајс био забележен као један од најзаслужнијих пионира у модерној криминалистици.

Међутим, његово залагање против рата, а за одбрану истине и слабијих, сврстало га је у велике хуманисте европске цивилизације. Разликовао се од својих сабораца, ретких интелектуалаца на Западу, какви су били, рецимо, француски социјалистички лидер Жан Жорес, који је пао као жртва атентата због антиратне политике. Био је другачији и од антиратних немачких комуниста, и народног посланика Карла Либкнехта, и француског књижевника Романа Ролана, и аустријског писца Штефана Цвајга, и револуционарке Розе Луксембург... Сви су се они борили на свој начин против ратног лудила. Ипак, једино је Рајс своје антиратно опредељење потврдио на фронту са српском војском у четворогодишњем војевању на живот и смрт. Био је, дакле, високи интелектуалац, спреман да оно што приповеда другима и сам у дело проводи.

У својој књизи "Шта сам видео и проживео у великим данима" он пише: "Од аустријског ултиматума Србији живело се у Швајцарској у грозничавости, јер се врло добро осећало да је овај ултиматум био само прикривена објава

ПОБЕДОНОСНА ВОЈСКА

У својим мемоарима у поглављу под насловом "Прољеће 1915" Рајс се накратко присећа: "Новембар 1914. године видео је покушај реванша Аустро-Мађара за њихов пораз на Јадру и Церу. Поћорекове трупе већ су се сматрале победоносним и биле заузеле престоницу, кад их је страховита метла са Колубаре и Рудника почистила као плеву. Пренеражени свет присуствовао је овој, готово невероватној, победи српских војника сељака, који више нису имали муниције и који су протерали непријатеља, окрећући против њега његове властите топове. Држање старог Краља, који је сишао у ровове да победи или умре са својим војницима, остаће легендарно. А затим страшно искушење са тифусом, који је свирепо десетковао победоносну војску и грађанско становништво", надахнуто пише Рајс.

Примера ради, на Мачковом камену, у оквиру поменуте битке, херојски се борило и искрварило неколико пукова наше војске. Командант Четвртог пука "Стеван Немања" потпуковник Душан Пурић издао је кратку заповест својој јединици која за службу да се памти и приповеда. "Војници, ми смо овде дошли да гинемо за отаџбину. Командири испред својих водова и чета, команданти испред својих батаљона, а ја ћу испред вас". Многи писци, са обе стране, слажу се да је то била најкрвавија битка у српско-аустругарском рату. Две дунавске дивизије имале су за само осам дана једанаест и по хиљада избачених из строја, а нарочито су били велики губици у официрском кадру. Из строја је избачено 118 официра Дунавске дивизије првог позива, међу којима пет команданата пукова и 17 команданата батаљона. На Мачковом камену, у јуришу, погинуо је и легендарни командант Душан Пурић.

рата". А ултиматум је био необичан. Бечка влада га је упутила српском Генералштабу 23. јула 1914, прекинула дипломатске односе са Србијом два дана касније, да би започела инвазију 28. јула, месец дана после атентата у Сарајеву (Видовдан).

РАТНИ ДОБОШИ И МАРШЕВИ

"Овај пут", наставља Рајс, "свет је био убеђен да ће Аустроугарска, охрабрена и подстрекавана од Немачке, покушати да потчини балканске земље које су се опирале њеној жељи за експанзијом ка Истоку"... Само неколико месеци пре атентата у Сарајеву, аустроугарски конзул у Лозани, тада богати хотелијер, агент шпијунаже, рекао ми је једне вечери: "Пазите, код нас се у Аустрији више не може, свет је нервозан, незадовољан, унижен. Једино би нас један победоносни рат могао извући из овог стања".

И "бечки малолумници", како их назива Рајс, објавише рат, "при чему објава рата није упућена ни Краљу, ни председнику Владе Краљевине Србије; то је био један обичан телеграм српском Генералштабу".

Рајс се ужасаво рата, а широм Немачке, на почетку двадесетог века, одјекивали су ратни добоши и маршеви. Наслућивао је да се његова несрећна домовина припрема за некакав велики, невиђени рат и обрачу са целим светом. Могло би се рећи да се згражавао над тим грубим и простачким царским милитаризмом. Први светски рат, што је познато, испровоцирали су немачки империјалисти и подстицали Аустроугарску да се, касније ће се то показати, са невиђеном бруталношћу обрачуна са независном Србијом. На путу немачком царству од Берлина до Багдада, а аустроугарском од Беча до Солуна, препречила се баш Србија.

Пред рат је у тадашњој штампи вођена страховита пропаганда против Србије, у чему су предњачили гувернер Босне фелдмаршал Оскар Поћорек, који је истицао да су "Срби разбојничка банда, нижа и прљава раса", затим, начелник Генералштаба фелдмаршал Конрад фон Хецендорф, вођа аустријске ратне странке, тражио је од цара Франје Јосифа (1908–1913) 26 пута да се Србија војнички уништи. Заправо, цела Аустрија је била у пароли "Serbien muss sterben" (Србија мора да цркне). Или: шеф католичке цркве (примас) архиепископ Пимфл, са предикаонице Светог Стјепана у Бечу, загрмео је: "Смрт Србији! Глас божији чује се кроз грмљавину наших топова!" Каква злочиначка мисао једног духовника! Официрски кор је у мрњи према Србима фанатизовао свој војнички састав. Балканску војску за напад на Србију, 5. и 6. армију, називали су казненом експедицијом која треба, како су говорили, "крвљу и челиком" да окупа Србију и тако су се понашали чим су прешли Дрину и почели да кољу све што се по земљи мицало. То није била армија једне цивилизоване европске државе, него армија убица (по казивању професора историје Милорада Прелевића).

ПРОТИВНИК СИЛЕ И НЕПРАВДЕ

У таквим условима, у изопштеној и анатемисаној Србији, земљу из које истина о страдањима народа није могла да се пробије у свет, стигао је Рајс. По неким мишљењима, био је убеђени републиканац и, како се за њега говорило, "дете огњишта француске културе"... О његовим политичким убеђењима, међутим, нема довољно података. У новинским полемикама тог доба, за време рата, у његовим чланцима и бројним испуњањима могле су се уочити француске напредне идеје и "либерални дух Романске Швајцарске".

Већ и опис како је дочекао општу мобилизацију у Швајцарској (а дочекао ју је веома разочарано и резигнирано) показује да од тада Рајс више тешко може бити пасиван и затечен (Зденко Левентал). О узроцима и суштини рата Рајс говори у контексту општег историјског развоја. У предговору српском издању брошуре "Моје посланство у Лондону 1912–1914" немачког дипломате Карла Макса Лихновског (написано у Солуну јула 1918), каже: "Данашњи рат није борба раса, него борба двеју идеја, борба двају противречних схватања. С једне

ИЗ УПУТСТВА О ПОНАШАЊУ ПРЕМА СТАНОВНИШТВУ

"Рат нас води у непријатељску земљу, настањену становништвом које је испуњено фанатичком мржњом према нама, у земљу у којој је мучко убојство – што је доказала и сарајевска катастрофа – допуштено и у вишим друштвеним слојевима, који га чак величају као херојско дело. Показивати хуманост и доброту срца према таквом становништву било би погрешно, чак и опасно, јер би обзира који су у рату понекад могући, овде довели у опасност сигурност наших сопствених трупа... Ако је потребно да се поступи хитно или ако је трупа само у пролажењу, треба хитно продрети у место с голим бајонетима и пушкама на готовс. У сваком случају, треба одмах узети неколико талаца (свештенике, учитеље, виђеније и богате људе, итд.)... Свака кућа у којој се нађе неко оружје биће разорена. Ако се не може пронаћи становник такве куће, узмеће се први житељи села на које се наиђе, а који би можда могли дати обавештење о одсуству, али то не чине, јер то, без сумње, не желе. Њих треба вешати"... Или: "Сваки становник ког се сретне изван насеља, а нарочито у шуми, сматраће се чланом банде која је негде сакрила своје оружје. За проналажење тог оружја немамо времена. Ако ови људи изгледају ма и најмање сумњиви, треба их побити". "Да ли читаоци сада схватају", коментарише Арчибалд Рајс, "зашто је инвазионистичка аустроугарска армија извршила таква крвопролића и окружности? Горња 'упутства' представљају оптужницу против оних који су их саставили и који, у интересу човечанства, неће моћи да избегну казну", закључује он.

Иначе, нападачи су неко време били толико сигурни у своју победу да своја страшна злодела нису ни сакривали. "Фотографије – дописне карте са српским сељацима и сељанкама на вешалима, понекад с групама аустроугарских војника око својих жртава, добиле су сразмере праве епидемије".

стане, постоје обожавоци бруталне силе, државног империјализма, у најпретеранијем облику, оног који од личности чини аутомат. С друге стране, видимо присталице правде и слободе које желе да људе начине корисним сарадницима на општем добру, усавршавајући личност. Ови први су Немци и Аустроугари, чији се средњовековни господарски дух обрео у опасности пред напретком који свуда почеше имати идеје оних других. Они први су људи који су хтели и отпочели овај светски рат којем нема равна у светској историји."

Рајс, додуше, не помиње нити превиђа економске мотиве рата, или се то, пак, подразумева у синтагми "државни империјализам". Занимљиво је, у истом тексту, његово гледање на послове полиције. Предлаже ослобађање полиције "непопуларног терета нужних послова око тајне контроле неког грађанина и да те послове треба да обавља посебна служба политичких обавештења". Констатује, такође, да јавност не може да схвати потребу надзора над људима који немају посебне циљеве супротне законима и којима се једино може замерити што мисле другачије од оних на власти. ■

У следећем броју: У НИШУ СА ПАШИЋЕМ: КАЖИТЕ СВЕТУ...

КАЛЕНДАР

18. јануар 1866.

У селу Чево, Цетиње, рођен Јанко Вукотић, дивизијар Црногорске и генерал Војске Краљевине Југославије. Завршио је Војну академију у Модени 1886. године. У Првом светском рату био је начелник штаба Врховне команде, командант Херцеговачког одреда и Саничке војске.

18. јануар 1919.

У Версају започела са радом Париска мировна конференција. Представници свих 27 држава победница у Првом светском рату суделовали су на неколико пленарних седница, али праве одлуке доносила су "велика четворица": Вилсон (САД), Клемансо (Француска), Орландо (Италија) и Лојд Џорџ (Велика Британија).

21. јануар 1924.

У месту Горке код Москве умро Владимир Иљич Уљанов Лењин, оснивач Совјетске комунисти партије (большевика) и вођа совјетске револуције.

23. јануар 1889.

Решењем министра војног уведени су часови веронауке за војнике у свим гарнизонима у Краљевини Србији.

24. јануар 1847.

У Крагујевцу рођен војвода Српске војске Радомир Путник. У Првом светском рату, као начелник штаба Врховне команде, допринео је сјајној победи Српске војске на Церу и Колубари.

24. јануар 1879.

Наредбом министра војног Кнежевине Србије генералштабног потпуковника Јована Мишковића покренут лист за војне науке, новости и књижевност "Ратник", гласило чије традиције данас наставља магазин "Одбрана". Наредбом начелника ПШ ВЈ из 1994. године, тај дан се обележава као Дан Новинско-издавачког центра "Војска".

25-28. јануар 1944.

Одржан Светосавски конгрес у селу Ба, на коме је донета политичка платформа Равногорског покрета и усвојени закључци о послератном уређењу Југославије.

25. јануар 1955.

СССР проглашава окончање ратног стања са обе Немачке.

27. јануар 1967.

Велика Британија, САД и СССР потписале Уговор о мирољубивом коришћењу и истраживању свемира.

27. јануар 1973.

У Паризу потписан Споразум о прекиду рата у Вијетнаму.

27-28. јануар 1942.

Већи део бораца Прве пролетерске бригаде извршио марш преко планине Игман. Марш дуг око 100 километара изведен је при температури од 30 степени испод нуле. Око 160 бораца је тешко промрзло.

29. јануар 1901.

У Бечу умро краљ Милан Обреновић.

30. јануар 1919.

Министарски савет донео одлуку о постојању војних свештеника свих вероисповести које су признате на територији Краљевине СХС. Војних свештеника је било сталних и хонорарних.

30. јануар 1933.

Адолф Хитлер позван да преузме место канцелара Немачке. Председник државе маршал Хинденбург поверио је Хитлеру мандат за састављање нове владе.

31. јануар 1917.

Немачка је упутила ноту Сједињеним Америчким Државама, којом је од 1. фебруара најавила неограничени подморнички рат.
Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФОТО
АЛБУМ

Обука у скијању
на Калемегдану
1946. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

ПУКОВСКЕ ЗАСТАВЕ ИЗ 1911.

оčetком 20. века, како је било планирано, српска војска није добила нове заставе, осим две које су и сачуване. Приликом смене српских династија 1903. године, само су на постојећим заставама промењене ленте са монограмом Петра Првог. Тек крајем 1906. године донета је нова Уредба о заставама. У комисију за израду нових застава поред чланова, из комисије формиране 1898, професора Велике школе Михаила Валтровића и Љубомира Ковачевића, ушли су и професор Стојан Новаковић, затим заменик начелника Главног генералштаба пуковник Петар Бојовић и почасни генерал Јован Драгашевић.

Са израдом нових застава се одуговлачило, да би под притиском јавности 1908. била урађена допуна Уредбе о заставама из 1906. године. Политичке околности у којима се нашла Краљевина Србија (анексија Босне и Херцеговине 1908. и све извеснији нови рат на Балкану) убрзале су израду и доделу нових застава.

С обзиром на то што су рађене у освит балканских ратова, заставе су скромније, те је уместо свиле употребљен рипс. Напуштена је, до тад употребљавана, пурпурно црвена основа и замењена српском тробојком. Са

предње стране, на тробојници, у кругу је свиленим концем везен државни грб (крунисани двоглави бели орао са штитом, крстом и оцилима). Изнад грба је девиза "ЗА КРАЉА И ОТАЧАСТВО", а испод "С ВЕРОМ У БОГА". Са друге стране заставе везена је икона светог Андреја Првозваног, славе Карађорђевића. Наиме, на тај дан 1806. године Карађорђе је заузео варош београдску. На тробојним лентама, уз монограм краља Петра Првог, извезен је назив јединице, по чему су се једино распознавале.

Додела нових пуковских застава приређена је 26. јуна 1911. на Бањици уз дефиле војних трупа београдског гарнизона. Свечаности су присуствовали краљ Петар Први, министар војни генерал Степа Степановић и официрски кор. Били су ту и представници пе-

шадијских и коњичких пукова из целе земље са старим заставама, које су, после свечаности, уз почасну чету и музику, испраћене у Војни музеј.

Заставе су тада на Бањици добили: 20 пешадијских пукова првог позива народне војске, четири коњичка пука, Гарда и Жандармерија. У новембру исте године заставе су добили још 15 пешадијских и десет дивизијских коњичких пукова другог позива, које им је уручио министар Степа Степановић.

Од 51 пуковске заставе, додељене 1911. године, сачувано је 47 (од којих се 4. пешадијског пука другог позива чува у Војном музеју у Паризу), а недостају 2. 9. 10. и 18. пешадијског пука првог позива. Познато је да су неке од тих застава биле у поседу четничких јединица, а да је једну потраживао берлински војни музеј.

Под овим знамењима српска војска извојевала је победе у балканским ратовима и Првом светском рату. Тек су 6. септембра 1930. на Бањици ове заставе замењене новим и додељене Војсци Краљевине Југославије. Пошто Војни музеј није имао изложбени простор, заставе су привремено биле смештене на Опленцу. У Другом светском рату су, трудом Милана Кашанина, сачуване иза дуплог зида у Народном музеју. ■

Анђелија РАДОВИЋ

ВЕКОВНА ЗНАМЕЊА

ОФИЦИРСКА
ЕШАРПА

Ешарпа, односно појас од позлаћене срме са копчом у облику државног грба, води порекло од златног појаса који су добијали и носили наши властелини, односно витезови највишег реда. Тако се, на пример, из Законика цара Душана види да су наши властелини од цара добијали мач, бисерну свиту и златни појас. Иначе, златни појас, у симболичном смислу, представља златни прстен који се давао, односно примао свечаним чином "венчавања", уз гаранције верности и обавезе по одговарајућим витешким кодексима части.

На слици "Косовка девојка" витез Павле Орловић има златни (витешки) појас. Косовка девојка је симбол Србије, односно отаџбине. Њена част је сачувана битком на Косову и зато она, као знак изузетне пажње, захвалности и дивљења, напаја вином свога витеза, који са полоњеним мачем лежи рањен на бојном пољу. О златном појасу, који је украшен драгим камењем, налази се и кратки бодеж који симболизује његово витешко достојанство.

Но, да се вратимо ешарпи. Она се једино задржала као заветни симбол и као традиција у Војној академији. Студенти, односно питомци Војне академије на нараменицама носе траку од позлаћене срме. Она указује на јединствену узвишеност школовања за професионалног официра наше војске.

На крају школовања, а приликом доделе првих официрских чинова питомцима, та трака "прераста" у ешарпу, када је они, уз официрску униформу и прву звездицу, носе на свечаности свог унапређења. Тим чином се новопроизведени професионални официри "венчавају" за државу, односно отаџбину, као њени најпоузданији и највернији поданици. То потврђује копча која се, углавном, израђује у облику државног грба; копча, дакле, појас у прстен саставља.

Такав појас, што је занимљиво, у држави и друштву не добија ниједна друга професија, служба, струка... Ту, не само свету и узвишену обавезу већ и привилегију коју даје држава, има право да добије само свршени питомац Војне академије, будући официр. Јер он је једини прави и истински професионалац у свакој војсци, па и не чуди да је у официрској ешарпи представљен отаџбински идеал официрске службе.

Ешарпа се носи само на службеном, односно свечаном оделу приликом војних свечаности, академија, парада, пригодних јавних манифестација или прослава. И што је важно: једино на њу може да се припаше официрска сабља, која управо због тога и има висак од позлаћене срме. ■

Раде С. Н. РАЈИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

СВЕТОСАВСКА БЕСЕДА

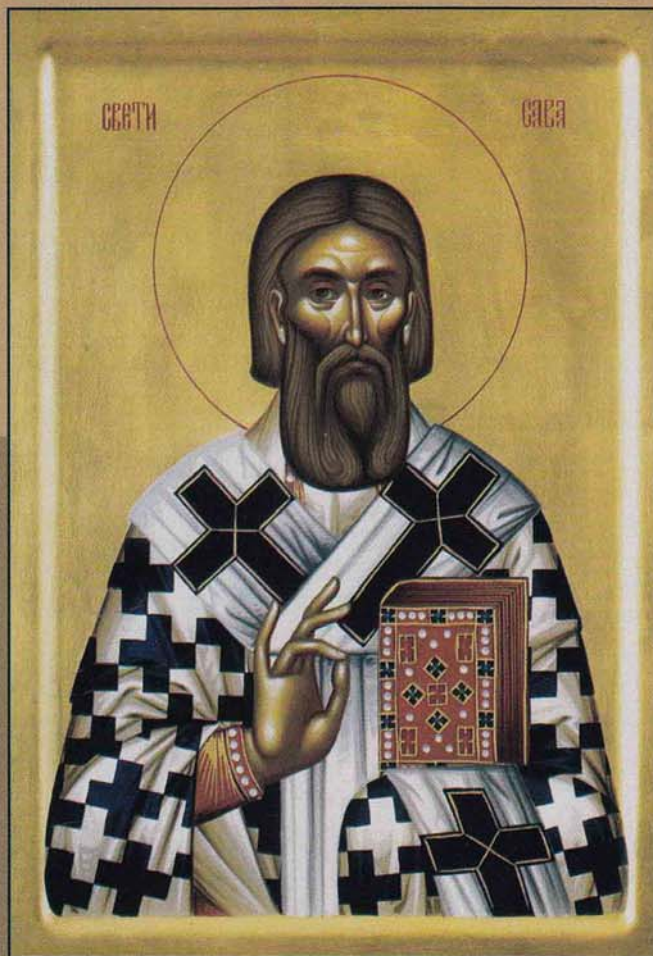
САГРИЈЕШИСТВО, АЛИ НЕ ОДСТУПИСТВО

СВЕШТЕНА ГЛАВО, славни чудотворче, светитељу Христов Са-во, првосвештениче србске земље, просветитељу и учитељу народа србског.

Ти нас озари истином и просвијетли разум и срце наше свјелошћу божанске науке, научно си нас да Бога и ближњег љубимо и заповијести Господње вршимо. Ти си нас обожио, сложио и умножио. Земљу си нам у завјет оставио као мајку народа Адама и да не мрзимо на туђу крв, некмолу на своју, братску.

Завјетовао си нам језик и државу, да чувамо и очувамо да би били народ, да се запишемо својом руком у своје књиге, својим језиком и писмом. Писати значи остати, написана ријеч траје вјечно и кроз хиљаду година проговори из уста онога ко је прочита – оживи је нијему на папиру. Перо је у туђој руци опасније од мача, зато пишете – књига је сачувала многе земље и градове у својим тврдим корицама. Скрепу си нам пажњу да идемо мудро и не гинемо лудо, да је најтеже без наше војске која чува своју државу и да хранимо своју војску да не бисмо хранили туђу. Имао си велику љубав према људима као дјечи Оца небеског, као својој браћи, а Србе си волио као самог себе. Из праха земног дизао си народ србски ка небесима. Држава је србска расла и пунила се као кошница медом. Ходио си и Христа прослављао, а сам Господ прослави Тебе и народ србски.

О светитељу и заступниче наш пред престолом Господа Христа, опрости нам и моли Господа да нам опрости јер не знамо шта радимо. Угашена су кандила у домовима нашим, угашено је кандило вјере у срцима нашим, тама је завладала, а синови таме виноградаре прогнаше и побише, исто и са пастирима светосавским учинише, у стадо вукове пустише, вјерне растргоше, а невјерним власт дадоше и све што је светосавско поплуваше и поругаше, развалише и разапеше.

Завладаше Ироди и Иродијаде, заиграше Соломије, посјекоше главе србске који образ св. Јована имадоше. Умножи се вашиарско славље, неста унутрашње свете радости. Светиње оскрнавише, свете тајне запоставише, на нерођену дјецу ударише, па их кољу и комадају у утробама мајчиним, да се не би родно нови пастир, или виноградар или светитељ који би Твојим путем ходио, народ светости повратио.

О славни чудотворче, моли Бога да поштеди оне који се кају и покајање приносе у храмовима Бога, молећи, у домовима Славе славени, на трговима Бадњаке ложећи, на Врачару храм градећи, на Светој Гори Хиландар обнављајући.

Богомудри, оче Свети, моли Бога да нас умудри и уразуми да свето живимо, да се умножимо, сложимо и обожимо, да земљу србску сваким добром напунимо, очувамо и у њој господаримо, да будемо достојни поштовања и да не насрћу на нас да комадају и отимају они што нам Ти у наследство остави.

О велики светитељу и угодниче Христов, пастиру и молитвениче свега рода србског и православног, молитвама твојим и небеском благошћу Светога Духа сачувај Богом даровано Ти стадо Твоје и све градове и села од несрећа и недаћа, од мржње и злобе, неправде и лажни, од безбожја, јереси и раскола, измоли од Христа Бога покајање свенародно, јер смо сви род твој по тијелу и по духу.

Много сагријешистмо, али ипак не одступистмо од јединога истинитог Бога Творца неба и земље. Помози нам да га славимо и прослављамо (и са овога мјеста) заједно са Небеском Србијом и са Тобом свети оче Саво и са свима светима који прослављају Свету Тројницу, Оца и Сина и Светога Духа. АМИН...!

Студент старији водник Благоје Ђачић
Беседа је изговорена у Пачеву
на светосавској вечери 2005. године

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

НАДМЕНОСТ

Она је налазила своје место у свим временима, али никада раније није била присутна у толиком обиму. Епоха свекваритељске популаризације, епоха полунануке и полуобразованости, призвала је у живот овај тип човека. Он умишља да је паметан и просудљив, да све разуме, да зна "и ово и оно", и још понешто, да може "и ово и оно", и још много другог. Напокон, он "све" може. И већ из тог, јединог, разлога, он се дерња, малтретира свакога ко му се нађе на путу, све остале тера у ћошак и жигоше срамотом. Он наступа самоуверено и напирлитано, и баца у усхит чиват свет; он би, ко зна, могао проузроковати нешто попут свемирског земљотреса. Нечим мањим тешко да ће се задовиљити.

Шта све он не "зна"! За њега не постоје тешкоће и тајне: све је плитко и примитивно. Са Богом је – одавно свршено. Отаџбина је – предрасуда. Национализам је – заблуда. Приватна својина је – пљачка и злоупотреба. Човек је – биће похоте. Наука је – класна превара. Слобода је – могућна само у свеопштој пролетаризацији. У опште – свет мора да се склони и да не зановега.

Јасно: не могу сви да буду једнако образовани и једнако скромни. Многи знају мало. У реду. Али, ето, један зна мало и не сумња у то; он је наиван; Други зна такође мало, као и први, али умишља да зна много и тачно; дакле, он се предаје уображености. Наивко још чак није ни помишљао на самога себе; његова сопствена умна способност и власт, и њихове границе, још за њега нису постали проблем. Умишљенко је, напротив, подигао штит испред себе. Он је безмерно проценио своје могућности. Он је нетачно оцртао своје границе. Манија величине глође га изнутра, као црв.

Свакоме од нас је потребно здраво поверење према себи ("тачно знам оно шта могу"); нико се до краја није ослободио ружне сујете ("ја сам више од онога што јесам"). Умишљеност пониже из илузије; али на илузији не можеш да изградиш ништа тачно; а оно што се, уопште, на њој гради – гњило је и пропустљиво. На тај начин, умишљеност као да је саздана за то да би казнила себе. Своје опасности она носи у себи; тешке последице дремају у њеном крилу. Њена слабост просуђивања, њена надменост, њен глупо-дрски лакташки рад воде је у погибао.

Паметан човек често свој ум подвргава сумњи; он стално проверава сопствену ограниченост; а кад нађе, труди се да се шири органски, а не да преко њих прекорачи механички; он се остварује у аскетизму просуђивања. Глупак поступа обрнуто: њему ни на памет не пада да може испасти глуп; своју непотпуност сматра истинском величином и пунотом, и за тим, устопице, долази казна.

У овоме је – истинска судбина комунистичке државе. Поникла из надмености – јер марксизам је, пре свега, духовна и економска надменост – она главачке упада у бољшевичку грубост и у комунистичку манију величине. У њеном окриљу дрема казна: она означава рушење врлине у свим областима живота.

Од надмености нема спасења. Њој је потребно да прође сурову школу објективности; она мора да научи прво од хришћанских добара – смиреност, и мора је усвојити. Јер, у смирењу, човек се постепено зауставља тамо где, у ствари, мора да буде. Њему се откривају висина и дубина, он устаје пред лицем Господњим, и осећа себе у руци Божијој. Само тако њему ничу крила; и он их осећа, не рушећи се у сујету. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим",
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

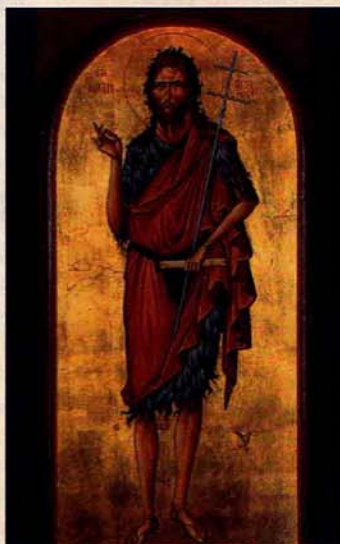
15. – 30. јануара

Православни

- 17. јануар – свети Јевстатије Српски
- 18. јануар – Крстовдан
- 19. јануар – Богојављење
- 20. јануар – Сабор светог Јована Крститеља. Јованџдан
- 21. јануар – Свети Григорије Охридски
- 27. јануар – Свети Сава, први архиепископ српски
- 28. јануар – преподобни Гаврило Лесновски
- 29. јануар – Часне вериге светог апостола Петра, преподобни Ромило Раванички
- 31. јануар – Свети Атанасије Велики, Свети Максим архиепископ српски

СВЕТИ ЈОВАН КРСТИТЕЉ

Свети Јован Крститељ прославља се неколико пута у години, али највише свечара је на овај дан – 20. јануар. Међу личностима јеванђелским које окружују Спаситеља, личност Јована Крститеља заузима посебно место, како по свом чудесном доласку на свет и начину живота, тако и по улози у крштавању људи и крштењу Месије, а и по свом трагичном изласку из овога живота. Он је био такве моралне чистоте да се пре могао назвати анђелом не-го смртним човеком, а једини је од свих пророка који је свету могао и руком показати онога кога је про-роковао.

Јованова главна улога у животу била је на дан Богојављења, па је црква од давнина, дан по Богојављењу посветила његовом спомену. За тај дан везује се и догађај с руком Претечином. Јеванђелист Лука хтео је да пренесе тело Јованово из Севастиије, где је великог пророка посекао цар Ирод. Успео је само да пренесе једну руку у Антиохију, своје родно место, где је и чувана до десетог века, а после пренета у Цариград, одакле је нестала у време Турака.

Прича се да је сваке године на дан светитељев свети архијереј износио пред народ његову руку. Када би се јављала раширена најављивала је родну и обилну годину, а када би била згрчена пред-казивала је неродну и гладну. ■

**ЗАВРШЕНА
АКЦИЈА ИЗБОРА
СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВСЦГ
У 2005.**

Горан Чегар на Светском војном првенству у маратону у Венецији

РЕВИЈА УСПЕХА

И ове године, како то већ дванаестогодишња традиција налаже, одабрали смо најуспешнијег спортисту и спортску екипу године у Војсци Србије и Црне Горе. Тако су ту титулу за 2005. годину понели маратонац Горан Чегар и Репрезентација ВСЦГ у војном пентатлону. Било је и доста повода за доделу посебних признања.

Е астављајући акцију коју је лист "Војска" покренуо са циљем промовисања и развијања спорта у Војсци, магазин "Одбрана" организовао је, ове године дванаести пут, избор за спортисту и спортску екипу године у Војсци Србије и Црне Горе. Као што то већина наших читалаца зна, до сада смо увек бирали прва три најуспешнија такмичара и екипе, како бисмо што више професионалних припадника Војске подстакли да се баве спортом. Таква идеја је уродила плодом, о чему ове године сведочи и број пристиглих кандидатура, али и резултати које су наши спортисти постигли у земљи и ван њених граница. Угледајући се на сличне акције са дужом традицијом, схватили смо да су сазрели услови да од ове године истакнемо оне који су били најбољи, дакле – прве и једине, и одлучили да тако буде.

До 30. децембра 2005. у нашу редакцију стигло је 14 предлога за спортисту и шест за спортску екипу године. Специфичност саме акције, у којој се бирају војни спортисти, наметнула је потребу да се посебна пажња обрати на кандидате који су током протекле године учествовали на војним такмичењима или су својим учешћем на цивилним такмичењима представљали Војску Србије и Црне Горе. Уз то, приликом одабира најуспешнијих повело се рачуна и о актуелној категоријацији спортова у Републици Србији.

Председник жирија ове године је наш познати одбојкаш Жељко Танасковић, који је за Репрезентацију Југославије, чији је био и капитен, одиграо више од 250 утакмица. Поред њега, о најбољем спортисти и спортској екипи у Војсци одлучивали су они који најбоље знају какви су домети војног спорта: пуковник мр Бранко Бошковић – прве године када смо покренули акцију изабран за најбољег спортисту Војске, иначе шеф делегације СЦГ при Међународној организацији за војни спорт (CISM), и пуковник Зоран Шћекић, начелник реферата за физичку обуку у Управи за обуку ГШ ВСЦГ. У име покретача и организатора акције у жирију су се нашли и потпуковник Славољуб М. Марковић, главни и одговорни уредник магазина "Одбрана", и новинар Сања Савић.

Иако се на почетку заседања жирија чинило да неће бити лако одредити се за спортисту и екипу који ће да понесу титулу најбољих, после гласања испо-

Четверо članova Reprezentacije VSCJG u vojnem pentatlonu. U sredini Goran Čegar, najbolji u ovoj disciplini. U pozadini: Miroslav Čuček, Miroslav Čuček i Miroslav Čuček

ставило се да су, и поред одличних rezultata ostalih kandidata, Reprezentacija VSCJG u vojnem pentatlonu i vojnik po ugovoru Goran Čegar убедљиво најбољи. Ево и зашто.

■ НАЈУСПЕШНИЈИ

О спортским успесима Горана Чегара, десетара по уговору у Воздухопловном наставном центру у Сомбору, већ смо писали у неколико наврата, али када је реч о резултатима најбољег спортисте VSCJG у 2005. години, није због тога подсетити се његовог спортског пута, али и резултата који су му донели титулу.

Атлетиком је почео активно да се бави 1994. године у Атлетском клубу "Маратон" из Сомбора, да би нешто касније био један од оснивача Атлетског клуба "Апатин". До сада је претрчао око 60.000 километара, а дневно, без обзира на временске услове, претрчи по двадесетак километара. Проглашаван је спортистом града Апатина 2002, 2003. и 2005. године, а прошле године добио је и највеће признање у општини Апатин – Октобарску награду.

Горан Чегар је актуелни државни првак у маратону, првак Војске СЦГ на 1.500 метара, првак ВС и ПВО на 400 и 1.500 метара и у дисциплини 4x400 метара. На Светском војном првенству у Венецији, крајем октобра прошле године, заузео је 21. место, а током 2005. године победио је у више уличних трка у конкуренцији VSCJG и МУП. На Регионалном првенству Европе у маратону заузео је треће место, исто као и на Међународном маратону у Поречу, док је на Првенству Балкана у маратону у Истанбулу заузео шесто место. Актуелни је првак Војводине у кросу.

У Reprezentaciji VSCJG у војном pentatlonu налазе се Ненад Милосављевић, Винко Жндаршич, Горан Цолић, Дубравко Марић, Владан Митковић, Младен Стаменковић, Никола Николовски, Драган Селак и Милош Поповић, док је вођа екипе потпуковник Слободан Стефановић. Иако је та екипа у 2005. години званично учествовала само на једном такмичењу које је организовано у оквиру CISM – Регионалном првенству у војном pentatlonu у Словенији, на коме је заузела прво место, приликом одлучивања жирија превагнула је чињеница да су у састав Reprezentacije ушли најбољи такмичари који су представљали своје екипе у дисциплини официрски вишебој на најзначајнијем такмичењу у Војсци – Првенству Војске Србије и Црне Горе.

Иначе, на такмичењу у Словенији чланови Reprezentacije у војном pentatlonu први пут су се такмичили у две нове дисциплине: бацање пројектила у циљ и удаљ и крос на 4.000 метара, док се у дисциплини савлађивање препрека свих пет такмичара, који су чинили екипу, пласирало међу шест најбољих.

■ СПЕЦИЈАЛНА ПРИЗНАЊА

Да се уложено у војни спорт вишеструко враћа, показују подаци о томе колико су спортисти који су у нашој акцији ранијих година бирани за најбоље допринели развоју спорта. Већ смо поменули пуковника Бранка Бошковића, док је најбољем спортисти Војске у 1995. години Рајку Балтићу ове године жири доделио специјално признање за допринос развоју спорта и за освојено треће место на Светском првенству у рвању грчко-римским стилем за ветеране, које је одржано у Београду.

Пуковник Балтић се пуних тридесет година бави рвањем. Као репрезентативац освојио је бројне медаље и признања на великим домаћим и међународним такмичењима. Последњих осам година спортски је директор Рвачког клуба "Партизан". Круну свог друштвеног ангажовања остварио је на организационом плану. Тако је 2003. године био директор Организационог комитета Европског првенства за сениоре у Београду, које је проглашено за једно од најорганизованијих међународних такмичења у Европи, а прошле године био је директор Светског првенства у рвању за ветеране, које је, такође, проглашено за најорганизованије првенство ветерана у свету. Директор је и организатор 19 међународних меморијалних турнира "Љубомир Ивановић Геца" и већ је номиниран за директора Светског, или Европског, првенства за сениоре (зависно од одлуке DILA) 2007. године, које треба да буде одржано у Београду.

Без двоумљења можемо да кажемо: већ традиционално, Снежана Станчетић, референт за физичку обуку у ВП 3366 из Новог Сада, навикла нас је да од ње очекујемо добре резултате који неминовно повлаче признања. Тако је ове године жири одлучио да јој додели признање као најуспешнијем ветерану у нашој акцији. Током 2005. године Снежана је заузела пето место на Светском првенству у атлетици за ветеране у дисциплини 400 метара са препонама, прво место са новим балканским рекордима на 200 и 400 метара на Балканском атлетском првенству, али и прво место на Првенству СЦГ за ветеране на 100 и 400 метара.

Са посебним задовољством жири истиче и најуспешнијег младог спортисту. То је ученик Војне гимназије Стеван Мијаиловић, члан атлетске секције Војне гимназије. Стеван је на Првенству Војске СЦГ заузео прво место у дисциплини 400 метара, на Олимпијским школским играма ученика Републике Србије, на републичком нивоу, заузео је прво место у дисциплини 4x100 метара и друго место у дисциплини 400 метара, док је на Првенству Војне академије у атлетици заузео прво место на 400 метара. Као члан екипе АК "Партизан" трчао је на Екипном првенству СЦГ за јуниоре и заузео прво место на 400 метара и друго на 4x100 метара, док је на Купу Европских шампиона за јуниоре заузео шесто место. У финалу Купа СЦГ за сениоре у Нишу заузео је треће место на 4x400 метара и треће место на 4x100 метара. Резултати вредни пажње!

Оно што такође радује, а везано је за спорт у Војсци СЦГ, јесте да су овогодишње кандидатуре наметнуле потребу да се интензивно размишља о још неким новинама у нашој акцији, а односе се на женски спорт у Војсци. Наиме, како сада ствари стоје, од идуће године бираћемо и најуспешнију спортисткињу и женску спортску екипу у VSCJG. Ове године посебно признање додељујемо Женској екипи VSCJG у стрелаштву, односно њеним чланицама Сањи Ивановић, Наташи Јовановић и Ирени Опњановић. Оне су у 2005. години на Међународном војном такмичењу, организованом у оквиру Првог отвореног првенства Војске Словеније, оствариле завидне резултате и заузеле прво место.

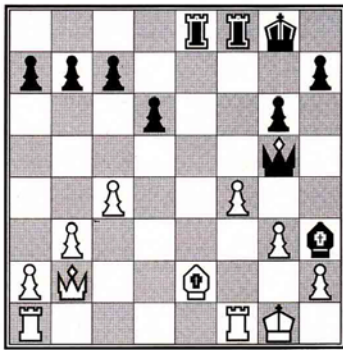
Најуспешнији ће се наћи на окупу 24. јануара 2006, у Централном дому VSCJG, када ћемо им доделити пехаре и признања. ■

Сања САВИЋ

КОМБИНАЦИЈА

Алаторцев – Болеславски
СССР, 1950.

Бели: Кг1, Дб2, Та1, Тф1, Ле2, а2, б3, ц4, ф4, г3, х2
Црни: Кг8, Дг5, Те8, Тф8, Лх3, а7, б7, ц7, д6, г6, х7
Црни на потезу.

1...Лф1!
На 1...Дц5 2.Тф2
2.фг5 Те2 3.Дц3
На 3.Дд4 Лх3 4.Дх4 (4.До7 Тг2
5.Кх1 Тг2+-) Лг2 5.Те1 Та2 6.Дг4
Лф3 7.Де6 Тф7 8.Дх3 Лц6 9.б4
Тф5 10.б5 Тг2 11.Дг2 Лг2 12.Кг2
Тг5+-
3...Лг2 4.Дд3

На 4.г4 Лц6 (4...Лф3? 5.Тф1 Тг2
6.Кх1 Тф2 са једнаком игром) 5.Дг3
Тф3 6.Дх4 Тц3 +-
4/4
4...Лф3 5.Тф1
На 5.Кф1 Тх2 6.Дд4 ц5 7.Дц3
(7.Дд6 Лц6 8.Ке1 Тх1 9.Кд2 Та1
10.Де6 Тф7 11.Дц8 Кг7 +-) Лц6
8.Ке1 Тф3 9.Да5 Тх1 +-
5...Тг2 6.Кх1 Лц6! 7.Тф8 Кф8
8.Дф1 Тф2
0:1

ЦИТАТИ

Крајње је време да из шаховске игре избацимо монархичке елементе! Не желим више да видим краља, уместо њега ја бих увео хероја, уместо матирања треба рећи "савладавање хероја", а топове који су толико јада задали Револуцији, заменио бих пушкама. Све ове промене више одговарају духу времена. Рокада би била замењена изразом – батерија спремна!

(Јакобинац Гитон-Морво, члан Конвента, у рубрици "Међу нама" листа "Монитор" 11. новембра 1793. године, а према књизи Н. Каракалјића "Таскања о шаху").

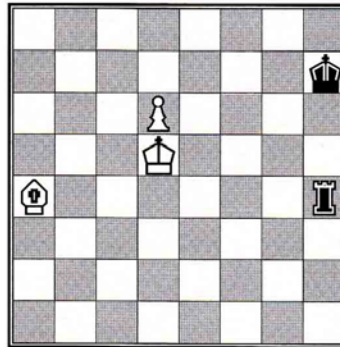

РЕКЛИ СУ...

Није довољно бити добар играч, потребно је добро играти.
Тораш

СТУДИЈА

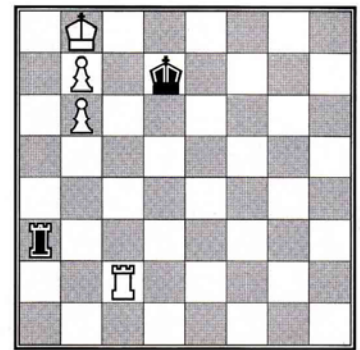
Л. Прокош
1948.

Бели: Кд5, Ла4, д6
Црни: Кх7, Тх4
Бели на потезу.
1.д7 Тх2 2.Кц4 Тд2 3.Лц2 Тц2
4.Кд3 Тц1 5.Кд2
1:0

СТУДИЈА

О. Дурас
1902.

Бели: Кб8, Тц2, б6, б7
Црни: Кд7, Та3
Бели на потезу.
1.Тд2 Ке7 2.Тд6! Кд6
На 2...Тц3 3.Тц6 Тц6 4.Ка7
3.Кц8 Тц3 4.Кд8 Тх3 5.б8Д
1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	○	7	○	8	9	○	10	11	○	12	13	14	15	16
17									18						19					
20							21					22								
23								24						25						
26							27				28					29				
30					31								32					33	34	
35						36														37
○	38														39					
○		40	41						42							43				
44				45						46					47					
48							49						50							
51									52					53						
54						55						56								

Припремио Жарко БОКИЋ

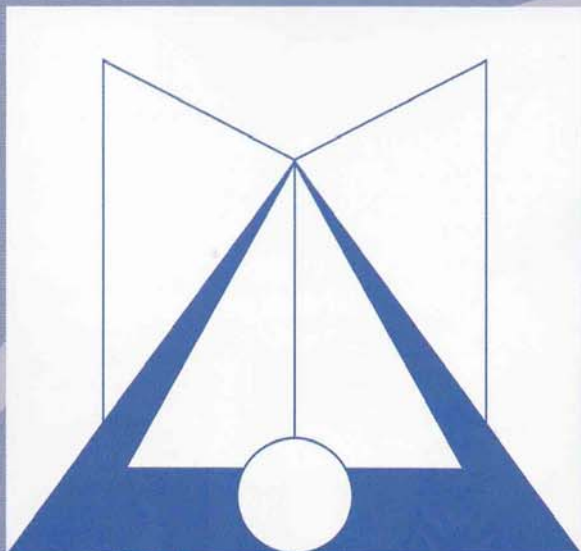
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА-ВОДОРАВНО: стоперка, пошта, салон, та-
лиа, КФОР, одбити се, Александар, Ош кош, ујомак, Пирок, исти, сабла, ама,
Абел, Алкоран, ресе, д, ратиг, Саво Милошевић, Ненад Ђековић, темен, а,
Осло, синасек, Рапа, Мом, тарот, илов, огрев, просек, Милга, искрени, ексер-
на, маца, оритак, ратни, право, романика.

ВОДОРАВНО:

17. Женска особа стопер, 18. ППТ организација, 19. Соба за пријеме, 20. Документ о власништву, 21. Снаге УН на Косову, 22. Одрозити се, одјекнути, 23. Свака материја крвног серума која раствара стране ћелије, 24. Бренд одевних предмета, 25. Конац јамственик, 26. Место у БЈР Македонији, код Тетова, 27. Једнаки, 28. Врста хладног оружја, носи се о бедру, 29. Узвик нестрпљења, 30. Име холандског морепловца Тасмана, 31. Један назив за Коран, 32. Ките, кичанке, 35. Врста минерала, 36. Наш фудбалски репрезентативац, играч "Осасуне", 38. Легенда ФК "Партизан", 39. Градска четврт у античкој Сиракузи, 41. Главни град Норвешке, 42. Лек против прехладе, 43. Острво у Тихом океану, 44. Енглески књижевник, Сомерсет, 45. Древна игра картама, 46. Начињен од иле, глинен, 47. Огревни материјал, 48. Средња, просечна вредност, 49. Мушко име, често у Словенији, 50. Отворени, простосрдачни, 51. Радионица у којој се праве ексерси, 52. Мачка одмила, 53. Лопатица којом се чисти плуг, оричак, 54. Који се тичу рата, 55. Шампион, 56. Романски стил у архитектури.

УСПРАВНО:

1. Место код Сомбора (а и код Ваљево), 2. Ученик исламске верске школе, 3. Крађа оперска дела, 4. Најмања врста флауте, 5. Град и лука на Азовском мору, 6. Италијанска државна ТВ, 7. Аеро-клуб (скр.), 8. Доста широки, 9. Омладински рукометни клуб (скр.), 10. Тодор одмила, 11. Акционарско друштво (скр.), 12. Мноштво, сила чега, 13. Прес-агенција из Тиране 14. Главни град Перуа, 15. Паран број, 16. У неко време, некад, 18. Фото-новости, 19. Други назив за греча, 21. Дански физичар, творац нове атомске теорије, 22. Оснивач, утемељитељ, 24. Вештачка кожа, 25. Вишегодишње зелясте биљке из којих се добија црвена боја, 28. шталски гас, 29. Назив за још увек популаран стари шлагер, 31. Дирке на тастатури, 32. Лисасто, 33. Некадашње народне кухиње у Отоманској империји, 34. Део старинских дућана, 36. Влас косе, 37. Обичај, 38. Јединица јачине електричне струје, 40. Кит убица, 41. Туприја, 42. Име глумца Шарифа, 43. Смеса глине и оксида гвожђа, 45. Сенка, сена, 46. Гомила, мноштво, 47. Речна риба, 49. Ауто-ознака за Нови Пазар, 50. Ауто-ознака за Аранђеловац.

**ДИРЕКЦИЈА
ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ
011/3203-252**

ул. Кнеза Милоша 33, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - БЕОГРАД
011/3000-169**

ул. Мајке Југовића 19, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НОВИ САД
021/528-440**

ул. Футошка бр. 26, 21000 Нови Сад

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НИШ
018/522-892**

Клуб Војске, 18000 Ниш

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - ПОДГОРИЦА
081/244-770**

ул. V Пролетерске бр.4, 81000 Подгорица

ЗАТО ШТО ЈЕ БУДУЋНОСТ ВАЖНА

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ ФАКУЛТЕТУ ОРГАНИЗАЦИОНИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

ТЕЛ. 011/ 39-50-891

ул. Јове Илића 154, 11000 Београд

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ
МАШИНСКОМ ФАКУЛТЕТУ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

ТЕЛ. 018/500-661; 500-662

ул. Александра Медведова 14
18000 Ниш

**Конкурс за преквалификацију
СТАЛНО ЈЕ ОБЈАВЉЕН**

ЗИДНИ КАЛЕНДАР

Одликовања
Србије
и Црне Горе

2006.

Нудимо вам избор фотографија
ордена, медаља и споменица
Кнежевине и Краљевине
Црне Горе, затим Кнежевине
и Краљевине Србије и неких
савремених одликовања

НАРУЏЕНИЦА

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19,
11000 Београд тел. 011/3201-765
Жиро-рачуна 840-49849-58

Овим наручјем.....примерака зидног календара
за 2006. годину по цени од 250,00 динара.

Плаћање унапред. Наручницу и уплатницу послати на адресу
НИЦ "Војска".

Календари се могу преузети у НИЦ "Војска" или у књижари у
Београду.

Уколико се доставља поштом, за сваки пакет обавезна је доплата
80,00 динара за поштарину.

Правна лица плаћају по профактури. Календари се испоручују
након уплате.

Купац.....
(име, очево име и презиме или назив установе)

Улица и број

Телефон.....

Место и број поште:.....

Датум.....
Потпис наручиоца

М.П.

Календар можете купити
и у књижари "Војна књига",
Београд, Васе Чарапића 22